

NE BIS IN IDEM – MEDZI SPRÁVNÝM A SÚDNYM TRESTANÍM
(zborník príspevkov z vedeckej konferencie)

ŠELIGA, J.-KORPÁŠ, E.
(eds.)

PRÁVNICKÁ FAKULTA TRNAVSKEJ UNIVERZITY V TRNAVE
2017

NE BIS IN IDEM – MEDZI SPRÁVNÝM A SÚDNYM TRESTANÍM

(zborník príspevkov z vedeckej konferencie)

Vydavateľ: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43
Trnava, 2017

Zostavitelia: Mgr. Juraj Šeliga, JUDr. Eduard Korpáš, PhD.

Recenzenti: Doc. Mgr. Marek Káčer, PhD., JUDr. Patrik Príbelský, PhD.

ISBN: 978-80-568-0075-1

PREDHOVOR

S cieľom prispieť k diskusiám o uplatňovaní zásady NE BIS IN IDEM v oblasti správneho i trestného práva a s ambíciou sprostredkovať pohľad, ktorý presahuje tak záber jednej oblasti práva, ako aj národný kontext aplikácie práva zorganizovala Katedra teórie práva a ústavného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave dňa 9. júna 2017 vedeckú konferenciu s názvom: „NE BIS IN IDEM – MEDZI SPRÁVNYM A SÚDNYM TRESTANÍM“.

Pri tejto príležitosti sa v Trnave zišli významné osobnosti akademickej sféry aj justičnej praxe. Úvodné slovo patrilo doc. JUDr. Radoslavovi Procházkovi, PhD., ktorý za Katedru teórie práva a ústavného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave privítal účastníkov konferencie, ozrejmil význam jej témy pre teóriu aj prax a súčasne definoval jej nadnárodný rozmer. Následne s podnetnými príspevkami vystúpili zástupcovia akadémie, sudcovského stavu i prokuratúry. Výsledkom ich úsilia je tento zborník, ktorý sa vydáva v čase, kedy sú diskusie týkajúce sa uplatňovania zásady NE BIS IN IDEM tak v správnom ako aj v trestnom odvetví práva živé. Je tak jeho prirodzeným zámerom k týmto diskusiám prispieť.

Rektorka Akadémie policajného zboru Dr.h.c. doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD. a prorektor Akadémie policajného zboru JUDr. Marek Kordík, LL.M., PhD. vo svojom príspevku volia tému uplatňovania zásady NE BIS IN IDEM na pozadí právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb a rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Profesor Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a zástupca riaditeľky trestného odboru Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky prof. JUDr. Jozef Čentíš, PhD. sa spoločne s Mgr. Michalom Krajčovičom rovnako z Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave venujú trestnému stíhaniu právnickej osoby, pričom sa zameriavajú na súbeh trestného konania a správneho konania. Predkladajú tiež zaujímavé návrhy pro futuro.

Predseda trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. Libor Duřa ponúka praktické pohľady na systematiku alternatív konkurujúcich si konaní proti tej istej osobe o tom istom deliktuálnom skutku. Cielí svoju pozornosť predovšetkým na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A. a B. proti Nórsku, meniace doterajší právny pohľad na zákaz dvojitého stíhania a postihu vo vzťahu uplatnenia správnej sankcie represívneho (represívno – preventívneho) charakteru.

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD. z domácej Katedry správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave výstižným a pútavým spôsobom poukazuje na vybrané procesnoprávne aspekty uplatnenia princípu *ne*

bis in idem pri rozhodovaní orgánov verejnej správy o správnych deliktoch. Formuluje tiež závery pre budúcu úpravu slovenského zákona o správnom trestaní.

JUDr. Mgr. Janka Hašanová, PhD. z Katedry správneho práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave zameriava svoj príspevok vo svetle rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva na protiprávne konanie príslušníkov ozbrojených zborov a ozbrojených síl. Presnejšie sa zaoberá možnosťou dvojitého postihu jedného konania.

JUDr. Michal Maslen, PhD. a JUDr. Ľubica Masárová, PhD. z domácej Katedry správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave predkladajú inšpiratívny rozbor rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva vzťahujúcej sa k vyvodzovaniu verejnoprávnej zodpovednosti a týkajúcej sa uplatňovania zásady NE BIS IN IDEM.

JUDr. Adam Petrovič, PhD. z Okresnej prokuratúry v Trnave sa zaujímavo venuje vo svojom príspevku vybraným aspektom riešenia kolízie medzi priestupkovým a trestným postihom.

Reprezentant EUROJUST-u a doktorand Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave
JUDr. Mário Ernest komparuje v predložennom príspevku postupy vybraných členských štátov EÚ v oblasti posudzovania inštitútu daňového penále.

Trnava, október 2017
zostavitelia

OBSAH

PREDHOVOR	3
OBSAH	5
TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB A NE BIS IDEM	6
UPLATNENIE ZÁSADY NE BIS IN IDEM PRI TRESTNOM STÍHANÍ PRÁVNICKEJ OSOBY	23
AKTUALIZÁCIA ALTERNATÍV POSTUPU V TRESTNOM KONANÍ PO SKORŠOM UPLATNENÍ SPRÁVNEJ SANKCIE (AJ) POD VPLYVOM NOVÝCH ROZHODNUTÍ V NÁRODNOM A EURÓPSKOM KONTEXTE, VÝZVY „DE LEGE FERENDA“.	36
VYBRANÉ AKTUÁLNE OTÁZKY UPLATŇOVANIA PRINCÍPU NE BIS IN IDEM PRI PREJEDNÁVANÍ SPRÁVNÝCH DELIKTOV	46
NE BIS IN IDEM A TRESTANIE PRÍSLUŠNÍKOV OZBROJENÝCH ZBOROV A OZBROJENÝCH SÍL	67
PRÍSTUP RADY EURÓPY K APLIKÁCIÍ PRINCÍPU "NE BIS IN IDEM" V OBLASTI SPRÁVNEHO TRESTANIA - DOKTRÍNA ALEBO PRAGMATIZMUS?	84
SPOLUPRÁCA JEDNOTLIVÝCH ÚSEKOV PROKURATÚRY PRI RIEŠENÍ KOLÍZIE TRESTNÉHO A PRIESTUPKOVÉHO POSTIHU V INTENCIÁCH ZÁSADY NE BIS IN IDEM	115
DAŇOVÉ VS. TRESTNÉ KONANIE - NE BIS IN IDEM V POSTUPOCH VYBRANÝCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOV EÚ	125

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB A NE BIS IDEM

Lucia Kurilovská, Marek Kordík

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá vývojom zásady ne bis in idem vo svetle novoprijatej trestnej zodpovednosti PO ale taktiež judikatúry ESD a ESĽP najmä s prihliadnutím na posledné rozhodnutie ESĽP vo veci A. a B. proti Nórsku.

Kľúčové slova: ne bis in idem, ESD, ESĽP, vývoj, posúdenie charakteru konania, neprávoplatné rozhodnutie, paralelné konanie.

Abstract: The contribution deals with the recent development of the ne bis in idem principle in the jurisprudence of the ECJ and ECHR moreover after the decision A. and B. against the Norway.

Keywords: ne bis in idem, ECJ, ECHR, development, nature of the proceeding, non-final merit decision, parallel proceeding.

1. ÚVOD

V preklade do slovenského jazyka, táto zásada znamená „*nie dvakrát v tej istej veci*“ a vyjadruje procesnú ideu, že nikto nesmie byť stíhaný viac ako jedenkrát pre ten istý trestný čin alebo trestné činy. V angloamerickom systéme trestného konania ako i literatúry odtiaľ pochádzajúcej (napr. Veľká Británia, Malta) sa tento princíp nazýva „*double jeopardy*“. Takto striktno ponímaná zásada nahradila pôvodnú zásadu *nemo debet bis puniri*, ktorá znamená, že nik nesmie byť potrestaný dvakrát alebo viac za ten istý trestný čin.¹

Uvedenú zásadu je potrebné rozšíriť a vnímať, že že nikto nesmie byť stíhaný a postihnutý viac ako jedenkrát pre ten istý skutok, bez ohľadu na to, či ide o trestný čin, alebo priestupok a od 1.7.2016 je potrebné túto zásadu vzťahovať aj na trestné stíhanie

¹ Van der Wilt, H., The EAW and the principle NE BIS IN IDEM IN: Blakxtoon, R.-Van Ballegooij, W., Handbook on European arrest Warrant, Isbn: 90-6704-181-5 T.M.C. Asser Press, 2005 str. 99.

právnických osôb, ktoré už boli predtým postihnuté v administratívnom konaní pre ten istý skutok.

V zmysle §21 ods. 1 Zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ďalej len „ZoTZPO“) *začatie trestného stíhania proti právnickej osobe bráni tomu, aby o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe prebiehalo konanie o správnom delikte; to nevyklučuje uloženie nútenej správy alebo iného opatrenia na nápravu podľa osobitného predpisu.*

Zmyslom uvedeného ustanovenia je riešiť vzájomný vzťah medzi trestným stíhaním právnickej osoby a správnym konaním voči právnickej osobe, ktoré je vedené pre ten istý skutok. V uvedenom ustanovení sa rieši prekážka litispendencie (právna prekážka skôr začatého konania v tej istej veci voči tej istej osobe). Uvedené ustanovenie rieši zákaz dvojitého postihu právnickej osoby v správnom konaní a v trestnom konaní tým spôsobom, že uprednostňuje trestné konanie. V zmysle uvedenej právnej úpravy sa správne konanie vedené voči právnickej osobe pre ten istý skutok, ktorý má znaky správneho deliktu trestnoprávnej povahy, prerušuje a nemožno v ňom pokračovať, ak sa vo veci pre ten istý skutok začne alebo vedie trestné stíhanie voči právnickej osobe. Začatím trestného stíhania proti právnickej osobe sa rozumie vznesenie obvinenia proti právnickej osobe.

Skutkové podstaty správnych deliktov a trestných činov nie sú, bohužiaľ, navzájom dostatočne logicky previazané, tak, aby tvorili navzájom ucelený hierarchicky usporiadaný celok. Novelizačné ustanovenia ZoTZPO sa správnych deliktov a ich vzťahu k trestným činom nijako nedotkli. Tie zostali formulované tak, ako boli prijaté v čase, kedykeď neexistovala trestná zodpovednosť právnických osôb. Z tohto dôvodu zostalo veľmi veľa správnych deliktov formulovaných tak, že sa prekrývajú so znením skutkovej podstaty trestného činu, ktorá je formulovaná oveľa širšie. Pokiaľ dôjde k zhode formálnych znakov oboch typov deliktov, je rozhodujúci stupeň spoločenskej závažnosti. Problematické bude najmä posúdenie skutku, ktorý naplní znaky všeobecne formulovanej skutkovej podstaty trestného činu a zároveň veľmi konkrétne ustanovenie skutkovej podstaty správneho deliktu. V zásade je možné voliť dva prístupy. Prvým prístupom riešenia tohto konfliktu, je argument, že špeciálna (správna) úprava má prednosť pred úpravou všeobecnou (trestnou), pričom tento prístup je plne podporovaný aj dôvodmi a argumentmi rozpracovanými v teórii trestného

práva hmotného, ktoré sa zaoberajú vylúčením jednočinného súbehu, t. j. jednočinný súbeh je vylúčený, ak porušené ustanovenia trestného zákona sú vo vzájomnom vzťahu špeciality alebo vo vzťahu subsidiarity. Opačný výklad vychádza zo základného postulátu, že ak je určité konanie označené za trestný čin, nemôže byť súčasne správnym deliktom, pričom posudzovanie vzťahov všeobecnosti a špeciality je z princípu nesprávne. Tomuto výkladu taktiež zodpovedá aj dôvodová správa k ZoTZPO, pričom tento výklad je možné považovať za správny, t. j. trestný čin má prednosť pred správnym deliktom.

Týmto ustanovením sa čiastočne rieši i prekážka „ne bis in idem“. Ak v prebiehajúcom správnom konaní proti právnickej osobe pre ten istý skutok ešte nie je vydané meritórne rozhodnutie o správnom delikte a súčasne sa začne voči právnickej osobe trestné stíhanie pre ten istý skutok, pre ktorý sa vedie správne konanie, toto trestné stíhanie vytvorí prekážku ďalšieho postupu v správnom konaní. K začatiu trestného stíhania voči právnickej osobe dochádza, ak existuje dostatočne odôvodnený záver, že skutok sa stal, má znaky trestného činu a spáchala ho určitá osoba. Vzhľadom na túto skutočnosť sa dá očakávať, že vec právnickej osoby bude meritórne rozhodnutá v trestnom konaní a nebude opätovne postúpená správnomu orgánu na prejednanie správneho deliktu. Ak by sa tak stalo, tak správny orgán môže v konaní začať konať znovu, pretože rozhodnutie o zastavení správneho konania, resp. rozhodnutie o postúpení veci z dôvodu začatia trestného stíhania nie sú meritórnym rozhodnutím.

3. Keďže súčasná všeobecná právna úprava správneho konania v Správnom poriadku nerieši súbeh správneho konania a trestného stíhania právnickej osoby, je potrebné riešiť tento súbeh pomocou použitia zákona o priestupkoch na správne konanie o správnom delikte právnickej osoby per analogiam (analogia legis) tak, že:

– Správny orgán vec odloží pred začatím správneho konania podľa § 66 ods. 2, písm. b) Zákona o priestupkoch per analogiam, bez toho, aby začal konať, keď sa o skutku právnickej osoby vedie trestné stíhanie, alebo sa v trestnom konaní už meritórne rozhodlo,

– Správny orgán konanie zastaví podľa § 76 ods. 1, písm. a) Zákona o priestupkoch per analogiam, pretože skutok, o ktorom sa koná, nie je priestupkom, ak po začatí správneho konania správny orgán vec postúpi podľa § 71 písm. a) Zákona o

priestupkoch prokurátorovi alebo orgánu Policajného zboru, ak skutočnosti nasvedčujú tomu, že išlo o trestný čin.,

– Správny orgán právoplatné rozhodnutie o správnom delikte zruší podľa § 94 Zákona o priestupkoch, ak zistí, že osoba, ktorá bola uznaná vinnou zo správneho deliktu, bola za ten istý skutok súdom právoplatne odsúdená, alebo bola obvinenia zbavená (pozn. autora. – oslobodená spod obžaloby).

2. Veta za bodkočiarkou súčasne stanovuje, že prekážka litispendencie nebráni tomu, aby právnickej osobe aby správny orgán v rámci správneho konania uložil nútenú správu alebo iné opatrenie na nápravu, ak to umožňuje osobitný predpis, napr. § 50 ods. 1 písm. a) až c) a g) až j) a § 53 až 62 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. § 62 Zákona o bankách. Správny orgán môže postupovať v zmysle § 21 ods. 1, veta za bodkočiarkou ZoTZPO len v prípade, ak opatrenie podľa osobitného zákona, ktoré môže správny orgán uložiť, nemá sankčný, ale nápravný charakter, alebo udržiavací charakter, ak jeho uloženie je odôvodnené týmto skutkom.

V zmysle § 21 ods. 2 ZoTZPO *Trestné stíhanie proti právnickej osobe nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak skoršie konanie pre ten istý skutok proti tej istej právnickej osobe skončilo právoplatným rozhodnutím o správnom delikte a toto rozhodnutie nebolo zrušené.* Uvedené ustanovenie predstavuje špeciálny dôvod neprípustnosti trestného stíhania právnickej osoby, ktorý spočíva v prekážke ne bis in idem (nie dvakrát v tej istej veci), ktorá existuje v prípade právoplatne uloženej sankcie právnickej osobe v správnom konaní za ten istý skutok. Táto prekážka je základnou zásadou procesného práva a znamená, že o tej istej veci nemožno rozhodnúť opätovne, resp. nemožno v tej istej veci viesť trestné stíhanie, ak už o totožnom skutku bolo rozhodnuté v inom konaní.

Z hľadiska vnútroštátneho práva, ako aj z hľadiska judikatúry ESLP a medzinárodných zmlúv (čl. 4 Protokolu č. 7 k Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv), za situácie, kedy obvinený už bol za skutok, pre ktorý je vedené trestné stíhanie, postihnutý v správnom konaní, došlo by k porušeniu zásady „ne bis in idem“. Pričom, pričom v zmysle cit. čl. 4 existujú 3 samostatné záruky, nebyť za ten istý skutok:

- Trestne stíhaný/obvinený,
- obžalovaný,
- odsúdený.

V prípade tejto zásady tu nejde len o právo nebyť dvakrát odsúdený za ten istý skutok, ale vôbec nebyť stíhaný dvakrát.

Na základe uvedeného orgán činný v trestnom konaní potom, ako sa dozvie, že bola správnym orgánom uložená sankcia za spáchaný správny delikt, porovná uznesenie o vznesení obvinenia voči právnickej osobe v zmysle ust. § 206 TP a rozhodnutie správneho orgánu o správnom delikte a posúdi z pohľadu princípu *ne bis in idem* (t. z.to znamená, či ide v konkrétnom prípade o konanie, resp. delikt, ktoré spadajú ktorý spadá pod ochranu čl. 4 ods. 1 protokolu č. 7 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv):

- totožnosť skutku uvedeného v rozhodnutiach,
- totožnosť páchatel'a, resp. obvineného, uvedeného v rozhodnutiach,
- totožnosť chráneného záujmu uvedeného v rozhodnutiach.

Pritom pri vymedzení totožnosti skutku je možné vychádzať z domácej právnej konštrukcie totožnosti skutku, súčasne je však potrebné náležite zohľadňovať judikatúru ESĽP a vyložiť daný pojem z hľadiska aplikácie Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv.

ESĽP vyjadril názor, že podstatným pri posudzovaní totožnosti skutku nie je právna kvalifikácia, či viaceré kvalifikácie skutku, ale to, či je založený na totožných alebo v podstate rovnakých skutočnostiach, teda či ide o súbor konkrétnych skutkových okolností zahrňujúcich rovnakého obvineného a nerozlučne spojených v čase, priestore, konaní a následku, ktorých existencia musí byť preukázaná, aby mohlo dôjsť k odsúdeniu alebo začatiu trestného stíhania.

Ak v danej veci je splnená totožnosť skutku, totožnosť páchatel'a a totožnosť chráneného záujmu, pristupuje k posúdeniu tzv. Engelovských kritérií, ktoré definujú trestnoprávnu povahu správnych deliktov, tak, aby ich bolo možné subsumovať pod čl. 4 ods.

1 protokolu č. 7 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a následne pod čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv.

Prvým kritériom je kvalifikácia skutku v právnom poriadku žalovaného zmluvného štátu. Pokiaľ skutok nie je kvalifikovaný ako trestný čin, použijú sa pre posúdenie daného deliktu ďalšie dve kritériá. Druhé kritérium je samotná povaha deliktu, v rámci ktorej sa posudzuje, či delikt, o ktorý ide, vyplýva z porušenia právnej normy adresovanej neurčitému všeobecnému okruhu adresátov alebo iba určitej špecifickej skupine osôb a zároveň sa posudzuje účel sankcie, t. j. či sankcia, ktorá sa ukladá za spáchaný delikt, má povahu reparačnú alebo preventívno-represívnu. Delikt sa považuje za subsumovateľný pod normatívny text čl. 4 ods. 1 protokolu č. 7 vtedy, ak právna norma, o porušenie ktorej ide v prípade tohto deliktu, sa aplikuje na neurčitý všeobecný počet adresátov, a uložená sankcia je aspoň čiastočne preventívno-represívneho charakteru. V prípade deliktu, kde dochádza k porušeniu právnej normy adresovanej určitej špecifickej skupine osôb so zvláštnym postavením, avšak uložená sankcia je preventívno-represívneho charakteru, prihliada sa na tretie kritérium, a to stupeň závažnosti sankcie, ktorú možno dotknutej osobe uložiť v konkrétnom konaní. Je potrebné zdôrazniť, že malá závažnosť sankcie by nemala byť sama osebe kritériom na určovanie, či delikt má alebo nemá trestnú povahu, ak sankcia nemá reparačný účel.

Nie je možné vylúčiť právnu ochranu proti novému procesu s ohľadom na *ne bis in idem*, s poukazom na skutočnosť, že príčinou prvého postihu za daný skutok bola jeho nesprávna kvalifikácia ako priestupku, hoci boli naplnené znaky trestného činu. Právne irelevantné je taktiež to, prečo došlo k novému konaniu a rozhodnutiu v danej veci, bez toho, aby bolo zrušené predchádzajúce rozhodnutie o tom istom skutku.

V prípade, že sankcia za správny delikt uložená správnym orgánom podľa slovenského právneho poriadku má trestnú povahu v zmysle vyššie uvedených tzv. Engelovských kritérií, je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní aplikovať zásadu „*ne bis in idem*“ a zastaviť trestné stíhanie voči právnickej osobe uznesením z dôvodu neprípustnosti trestného stíhania podľa § 21 ods. 2 ZoTZPO alebo (alternatívne) zastaviť trestné stíhanie z dôvodu neprípustnosti podľa § 9 písm. ods. 1, písm. g) TP, pretože tak ustanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná (s ohľadom na aplikáciu hore uvedeného čl. 4

ods. 1 protokolu č. 7 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv po posúdení toho, či ide o správny delikt, ktorý má trestnoprávnu povahu).

V prípade, že sa ide o rozhodnutie cudzozemského súdu alebo cudzozemského správneho orgánu o tom istom skutku, ktorý je správnym deliktom trestnoprávnej povahy, je potrebné zastaviť trestné stíhanie z dôvodu neprípustnosti podľa § 9 písm. ods. 1, písm. g) TP, pretože tak ustanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná (viď predchádzajúci odsek), pretože ani ZoTZPO a, ani TP *expressis verbis* neustanovujú, že správnym orgánom sa pre účely trestného konania rozumie aj cudzozemský správny orgán.

Čiastočne nad rámec európskeho štandardu sa javí slovenská formulácia najmä po vydaní rozhodnutia A. a B. proti Nórsku .Slová "právoplatne oslobodený alebo odsúdený" v článku 4 Protokolu č.7 boli formulované z dôvodu aby zabránili opätovnému trestnému stíhaniu, ak bolo vo veci vydané právoplatné rozhodnutie, ktoré nemožno zmeniť žiadnym riadnym opravným prostriedkom. Táto požiadavka nie je naplnená.²

Rozsah, v akom správne konania nesú znaky trestných konaní je rozhodujúcim faktorom, pre posúdenie či je naplnená požiadavka *ne bis in idem* alebo nie. Kombinované a súbežné konania budú s väčšou pravdepodobnosťou spĺňať kritériá komplementarity a súdržnosti, pokiaľ sankcie, ktoré budú uložené v tomto konaní nebudú formálne posudzované ako "trestné", ale sú špecifické pre dotknuté protiprávne konanie, čím sa líšia od „trestných činov v pravom slova zmysle“. Dôležitým faktorom pre posúdenie, či paralelné konania porušujú zásadu *ne bis in idem*, je miera stigmatizácie za protiprávne konanie zo strany spoločnosti. Ak takéto paralelné administratívne konania nepredstavujú stigma pre obvinenú osobu, tak takéto konanie nebude zrejme napĺňať požiadavku *ne bis in idem*. Naopak, ak má správne konanie do značnej miery podobné vlastnosti a účinky ako bežné trestné konanie, zvyšuje sa riziko, že účel sankcionovanie v rôznych konaniach budú duplikovaný (pojem BIS), skôr než sa bude navzájom dopĺňať.³

Okrem toho, ako už bolo naznačené vyššie, vzájomná spojitosť a prepojenie týchto konaní musí byť objektívne zachované a taktiež časovo zachované. Súčasťou objektívnej

² Rozsudok A. a B. proti Nórsku, para 137. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

³ Rozsudok A. a B. proti Nórsku, para 137. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

súvislosti je i skutočnosť, že páchatel' môže očakávať, že bude postihnutý paralelne v oboch konaniach a tieto konania sú ľahko predvídateľné. To však neznamená, že tieto konania musia vždy prebiehať paralelne od začiatku do konca. Je vecou daného štátu, ako vo svojom právnom poriadku zakotví túto spojitosť v záujme efektívnosti a výkonu spravodlivosti. Je však potrebné zdôrazniť, že čím dlhšie časové obdobie medzi jednotlivými konaniami existuje, tým je ťažšie preukázať ich vzájomne dopĺňanie sa a vyvrátiť tak, že nie je porušená zásada *ne bis in idem* a princíp právnej istoty.⁴

V tomto prípade bolo účelom administratívnych sankcii- daňovej prirážky kompenzovať značné množstvo práce a náklady daňových orgánov pri vykonávaní kontrol a auditov s cieľom odhaliť a opraviť tieto chybné daňové výkazy a zabezpečiť základy národného daňového systému a fungovania štátu a tým aj fungovanie spoločnosť. Odsúdenia v trestnom stíhaní slúžilo nielen ako odstrašujúci prostriedok, ale tiež mal represívny účel.⁵

Nie je úlohou súdu spochybňovať, prečo nórsky zákonodarca zvolil pre reguláciu spoločensky nežiaduceho správania neplatenia daní integrované duálne (administratívne / trestné) konanie alebo dôvody, prečo príslušné nórske orgány rozhodli v trestnom konaní skôr ako v bežnom správnom konaní. Po druhé, paralelné konanie, s možnosťou kumulovať tresty, bolo predvídateľné pre žiadateľov, ktorí museli vedieť od samého začiatku, že trestné stíhanie, ako aj uloženie daňového penále bolo možné alebo dokonca pravdepodobné. Po tretie, je zrejmé, že trestné konanie a správne konanie bola vedená súbežne a boli prepojené. Zistenie skutkového stavu v jednej veci bol použitý v druhom konaní, a pokiaľ ide o primeranosť celkového trestu, tento zohľadnil i uloženie daňového penále.⁶

V dôsledku toho, vzhľadom na vyššie uvedené úvahy, súd je presvedčený, že aj keď boli uložené rôzne sankcie, dvoma rôznymi orgánmi v rôznych konaniach, tak tieto boli napriek tomu dostatočne úzko prepojené, a to ako vo svojej podstate tak aj v čase, aby mohli byť

⁴ Rozsudok A. a B. proti Nórsku, para 137. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

⁵ Rozsudok A. a B. proti Nórsku, para 137. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

⁶ Rozsudok A. a B. proti Nórsku, para 137. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

považované za časť jednotnú integrovanú súčasť systému sankcií za neposkytnutie informácií o určitom výnose a následnom skrátaní dane.⁷

V zmysle §21 ods. 3 Zákona o TZPO ak osobitné predpisy ustanovujú lehotu pre zánik zodpovednosti právnických osôb za správny delikt, nezapočítava sa do jej plynutia čas, počas ktorého sa pre ten istý skutok viedlo trestné konanie podľa tohto zákona.

V uvedenom ustanovení sa rieši otázka plynutia premlčacej lehoty za správne delikty podľa správnych predpisov. Do tejto lehoty sa nezapočítava čas, počas ktorého sa viedlo trestné konanie pre ten istý skutok.

Uvedené ustanovenie rieši taktiež prípad, kedykoľvek by došlo k zastaveniu trestného stíhania, s tým, že ide v danej veci o správny delikt, pričom v medzitýmnom období už môže dôjsť k zániku administratívnej zodpovednosti za správny delikt premlčaním, pričom pre tieto prípady je *expressis verbis* ustanovené, že do plynutia premlčacej doby za správny delikt sa nezapočítava doba, po ktorú sa viedlo trestné stíhanie voči obvinenej právnickej osobe podľa ZoTZPO za ten istý skutok.

Vzhľadom na to, že na rozdiel od priestupkov, nie je premlčacia doba pri správnych deliktoch stanovená jednotne, je potrebné posudzovať premlčanie správneho konania podľa úpravy v osobitných zákonoch, ktoré upravujú konkrétne správne konanie voči právnickej osobe za správny delikt.

Je potrebné zdôrazniť, že úprava obsiahnutá v § 21 ods. 3 ZoTZPO by mala byť zakotvená v jednotlivých predpisoch upravujúcich konkrétne správne delikty, pretože otázka premlčania zodpovednosti právnickej osoby za správny delikt a plynutia premlčacej doby je otázkou administratívno-právnej zodpovednosti právnickej osoby, a nie je to otázka zodpovednosti právnickej osoby za trestný čin.

2. Ne bis in idem a doterajšia judikatúra ESD vo vzťahu k čl. 54 Schengenského dohovoru

⁷ Rozsudok A.a B. proti Nórsku, para 137. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

Navzdory rozdielnosti národných úprav v tejto otázke je judikatúra Európskeho súdneho dvora resp. Súdneho dvora Európskej únie jednotná a konštantná keď uviedol, že: príslušným kritériom je **zhodnosť skutkovej podstaty činov, ktorou sa rozumie existencia celku okolností, ktoré sú navzájom nerozlučiteľne spojené, nezávisle na právnom posúdení týchto činov alebo na chránenom oprávnenom záujme**, pokiaľ ide o trestné činy týkajúce sa omamných látok, nepožaduje sa, aby boli množstvá predmetnej drogy v dvoch štátoch, ktoré sú príslušnými zmluvnými stranami, alebo osoby, ktoré sa údajne zúčastnili na spáchaní činov v dvoch štátoch, identické, trestné činy spočívajúce vo vývoze alebo dovoze tých istých omamných látok, ktoré sú trestne stíhané v rôznych štátoch, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, sa v zásade považujú za tie isté činy. Zásada *ne bis in idem* sa uplatňuje na rozhodnutie súdneho orgánu členského štátu, ktorý je zmluvnou stranou, ktorým je obvinený právoplatne oslobodený spod obžaloby pre nedostatok dôkazov.⁸ K obdobnému záveru dospel Európsky súdny dvor i v ďalšej veci, keď uviedol, že príslušným kritériom na účely uplatnenia uvedeného článku je kritérium zhodnosti skutkovej podstaty činov, ktorou sa rozumie existencia celku činov, ktoré sú navzájom nerozlučiteľne spojené, nezávisle na právnom posúdení týchto činov alebo na chránenom právnom záujme, rozdielne činy spočívajúce jednak v držbe peňažných súm pochádzajúcich z obchodovania s omamnými látkami v jednom zmluvnom štáte a jednak v uvádzaní týchto peňažných súm do obehu prostredníctvom zmenární nachádzajúcich sa v druhom zmluvnom štáte sa nemajú považovať za „ten istý čin“ len preto, že príslušný vnútroštátny orgán dospeje k záveru, že uvedené činy sú spojené rovnakým trestným úmyslom, uvedenému vnútroštátnemu orgánu prináleží posúdiť, či stupeň zhodnosti a spojitosti medzi všetkými skutkovými okolnosťami umožňuje konštatovať vzhľadom na vyššie uvedené príslušné kritérium, že ide o „ten istý čin“.⁹

Európsky súdny dvor taktiež uviedol, že článok 54 dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda sa má vykladať v tom zmysle, že: príslušným kritériom na účely uplatnenia uvedeného článku je kritérium zhodnosti skutkovej podstaty činov, ktorou sa rozumie existencia celku okolností, ktoré sú navzájom nerozlučiteľne spojené, nezávisle na právnom posúdení týchto činov alebo na chránenom oprávnenom záujme, pokiaľ ide o trestné činy týkajúce sa omamných látok, nepožaduje sa, aby boli množstvá predmetnej drogy v dvoch štátoch, ktoré sú príslušnými zmluvnými stranami, alebo osoby, ktoré sa údajne

⁸ Porovnaj Európsky súdny dvor, Van Straaten.

⁹ Porovnaj Európsky súdny dvor, Kraaijbrink.

zúčastnili na spáchaní činov v dvoch štátoch, identické, trestné činy spočívajúce vo vývoze alebo dovoze tých istých omamných látok, ktoré sú trestne stíhané v rôznych štátoch, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, sa v zásade považujú za „tie isté činy“ v zmysle tohto článku 54, pričom konečné posúdenie v tejto súvislosti prináleží príslušným vnútroštátnym orgánom. Zásada *ne bis in idem* uvedená v článku 54 tohto Dohovoru sa uplatňuje na rozhodnutie súdneho orgánu členského štátu, ktorý je zmluvnou stranou, ktorým je obvinený právoplatne oslobodený spod obžaloby pre nedostatok dôkazov.¹⁰

Európsky súdny dvor taktiež dodal, že, zásada *ne bis in idem* zakotvená v článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda sa uplatňuje na rozhodnutie súdu zmluvného štátu vydané v trestnom konaní, ktorým je obžalovaný právoplatne oslobodený spod obžaloby z dôvodu premlčania trestného činu, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie. Uvedená zásada sa neuplatňuje na iné osoby ako na tie, ktoré už boli právoplatne odsúdené alebo oslobodené spod obžaloby rozhodnutím súdu zmluvného štátu. Trestný súd zmluvného štátu sa nemôže domnievať, že predmetný tovar je vo voľnom obehu na jeho území iba z toho dôvodu, že trestný súd iného zmluvného štátu určil, že došlo k premlčaniu trestného činu porušovania predpisov o obehu tovarov v styku s cudzinou práve v súvislosti s týmto tovarom. Uvedenie tovaru na trh v inom členskom štáte uskutočnené po dovoze do členského štátu, ktorý oslobodil obžalovaného spod obžaloby, je konaním, ktoré môže byť súčasťou „toho istého činu“ v zmysle článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda.¹¹

Európsky súdny dvor taktiež uviedol, že vzhľadom na vyššie uvedené je teda na prvú otázku potrebné odpovedať tak, že článok 54 Dohovoru, ktorým sa vykladá schengenská dohoda sa má vykladať v tom zmysle, že: príslušným kritériom na účely uplatnenia uvedeného článku je kritérium zhodnosti skutkovej podstaty činov, ktorou sa rozumie existencia celku činov, ktoré sú navzájom nerozlučiteľne spojené, nezávisle na právnom posúdení týchto činov alebo na chránenom právnom záujme, rozdielne činy spočívajúce jednak v držbe peňažných súm pochádzajúcich z obchodovania s omamnými látkami v jednom zmluvnom štáte a jednak v uvádzaní týchto peňažných súm do obehu prostredníctvom zmenární nachádzajúcich sa v druhom zmluvnom štáte sa nemajú považovať za „ten istý čin“ v zmysle článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda len

¹⁰ Európsky súdny dvor vo veci van Straaten.

¹¹ Európsky súdny dvor vo veci Gasparini.

preto, že príslušný vnútroštátny orgán dospeje k záveru, že uvedené činy sú spojené rovnakým trestným úmyslom, uvedenému vnútroštátnemu orgánu prináleží posúdiť, či stupeň zhodnosti a spojitosti medzi všetkými skutkovými okolnosťami umožňuje konštatovať vzhľadom na vyššie uvedené príslušné kritérium, že ide o „ten istý čin“ v zmysle článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda.¹²

Európsky súdny dvor ďalej judikoval, že článok 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda sa musí vykladať tak, že: relevantným kritériom pre účely uplatnenia uvedeného článku je kritérium totožnosti podstatných skutkových okolností chápané ako existencia súboru skutkových okolností, ktoré sú vzájomne neoddeliteľne spojené, nezávisle na právnej kvalifikácii týchto skutkových okolností alebo chráneným právnym záujmom; skutkové okolnosti, ktoré spočívajú v prevzatí pašovaného zahraničného tabaku v zmluvnom štáte, v jeho dovoze do iného zmluvného štátu a jeho držaní v poslednom uvedenom štáte a ktoré sa vyznačujú skutočnosťou, že bolo od začiatku úmyslom obvineného, ktorý bol stíhaný v oboch zmluvných štátoch, previezť tabak po jeho počiatočnom prevzatí cez viac zmluvných štátov na miesto určenia, sú konaniami, ktoré môžu spadať pod pojem "ten istý čin" v zmysle uvedeného článku 54. Konečné posúdenie v tomto ohľade je vecou príslušných vnútroštátnych orgánov. V zmysle článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda je sankcia uložená súdom zmluvného štátu "už vykonaná" alebo "práve vykonávaná", ak bol obvinený v súlade s právom tohto zmluvného štátu odsúdený na trest odňatia slobody, ktorého výkon bol podmienene odložený. V zmysle článku 54 Dohovoru o uplatňovaní Schengenskej dohody nemusí byť trest uložený súdom zmluvného štátu považovaný za "už vykonaný" alebo "práve vykonávaný", ak bol obvinený krátkodobo policajne zadržaný alebo vzatý do väzby a ak podľa práva štátu, v ktorom bol vydaný odsudzujúci rozsudok, musí byť toto odňatia slobody započítané v rámci neskoršieho výkonu trestu odňatia slobody. Skutočnosť, že členský štát, v ktorom bola osoba podľa vnútroštátneho práva odsúdená konečným rozsudkom, môže vydať európsky zatykač s cieľom nechať uvedenú osobu zatknúť za účelom výkonu tohto rozsudku podľa Rámcového rozhodnutia o EZR, nemôže mať vplyv na výklad pojmu "výkon" v zmysle článku 54 Dohovoru o uplatňovaní Schengenskej dohody.¹³

¹² Európsky súdny dvor vo veci Kraaijbrink.

¹³ Európsky súdny dvor vo veci Kretzinger.

Článok 54 musí byť interpretovaný tak, že relevantným kritériom pri posudzovaní pojmu „čin“ v článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda je totožnosť materiálnych faktov, ktoré predstavujú sled skutočností, ktoré spolu objektívne a zjavne súvisia.¹⁴

Európsky súd pre ľudské práva ďalej uviedol že i keď v danom prípade uvedené skutky spadali do administratívnej sféry, boli svojou podstatou trestné. Navyše uložené pokuty páchatelom v administratívnom konaní boli uložené popri príkaze na dodanie do ústavu na výkon trestu, ak by páchatelia nezaplatili uvedené pokuty. Vzhľadom na to sa uplatní článok 6 Dohovoru. Vo vzťahu k právomoci Správneho súdu, v prípade konaní, ktoré majú trestnú povahu v súlade s článkom 6 Dohovoru, musí byť jeho právomoc vnímaná a meraná ako úplná právomoc justičného orgánu. To taktiež znamená, že takýto orgán je oprávnený posúdiť skutkové a právne okolnosti prípadu. Vzhľadom na to, že Správny súd túto právomoc nemal, nemohol tak konať a tým došlo k porušeniu článku 6 ods.1 Dohovoru.

15

Ohľadne slova bis pochopil Európsky súdny dvor predpoklad, že sankcia uložená súdom jedného zmluvného štátu „je už vykonaná“ alebo „práve sa vykonáva“, tak, že zahŕňa prípad, kedy bol obžalovaný odsúdený na trest odňatia slobody a výkon trestu bol podmienene odložený. Toto slovo sa však nevzťahuje na prípad, kedy bol obžalovaný dočasne vzatý do policajnej a/alebo vyšetrovacej väzby a takéto pozbavenie osobnej slobody sa podľa štátu pôvodu (ktorý vydal rozsudok) započítava na neskorší výkon trestu odňatia slobody.¹⁶

Súdny dvor ďalej rozhodol, že zásada ne bis in idem sa uplatňuje aj na rozhodnutie vydané v trestnom konaní členského štátu, podľa ktorého je obžalovaný oslobodený pre premlčanie trestného činu a toto rozhodnutie bolo podnetom na trestné stíhanie. Táto zásada sa rovnako vzťahuje aj na právoplatné oslobodenie pre nedostatok dôkazov.¹⁷

Nakoniec zahŕňa aj rozsudok vydaný v neprítomnosti, ktorý bol vydaný súdom členského štátu mimo rámca Vykonávacieho dohovoru. Ohľadom autora rozhodnutia, ktoré

¹⁴ Európsky súdny dvor vo veci van Esbroeck.

¹⁵ Porovnaj Európsky súd pre ľudské práva vo veci Gradinger z 23.10.1995.

¹⁶ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

¹⁷ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

môže viesť k aplikácii zásady ne bis in idem, rozhodol Súdny dvor, že táto zásada platí aj pre konania, ktoré nedosiahnu štádium podania obžaloby, v ktorých prokuratúra členského štátu bez súčinnosti súdu členského štátu zastaví trestné konanie, potom ako obvinený splní určité podmienky, najmä uhradí určitú, prokuratúrou stanovenú peňažnú sumu.¹⁸

Oproti tomu sa zásada ne bis in idem neuplatní na rozhodnutie súdov členského štátu, ktorými sa konanie vyhlási za ukončené potom, ako sa prokuratúra rozhodla nepokračovať v trestnom stíhaní iba z dôvodu, že v inom členskom štáte boli zahájené úkony trestného stíhania voči tomu istému obvinenému pre ten istý skutok, a bez toho, aby bolo vo veci vykonané prešetrenie.¹⁹

Ďalej sa táto zásada nevzťahuje na rozhodnutie, ktorým orgán zmluvného štátu po vecnom preskúmaní skutkového stavu, ktorý mu bol predložený, zastavil trestné stíhanie v štádiu, v ktorom nebolo podozrivému ešte vznesené obvinenie pre trestný čin, pokiaľ takéto rozhodnutie o zastavení podľa národného práva definitívne nevylučuje podanie obžaloby a teda netvorí v tomto štáte žiadnu prekážku pre nové trestné stíhanie pre ten istý skutok.²⁰ Táto zásada je znakom právneho štátu: Ak spoločnosť vykoná svoje legitímne právo na potrestanie niekoho, kto poruší jej pravidlá, vyčerpala svoje právo na stíhanie a nie je teda ďalej oprávnená túto osobu, ktorá už za tento skutok bola odsúdená, potrestať. Táto zásada je teda neoddeliteľne spojená so zásadou právoplatnosti a primeranosti trestov, na základe ktorých musí byť trest primeraný závažnosti stíhaného skutku. Na úrovni jednotlivca má zásada ne bis in idem odsúdenému garantovať, že po odpykaní svojho trestu „odčinil svoju vinu voči spoločnosti“ a môže znova zaujať svoje miesto v spoločnosti bez toho, aby sa musel obávať nového stíhania. Táto zásada tak zodpovedá dvojakej potrebe spravodlivosti a právnej istoty. Moderný vývoj trestného práva, spoločný všetkým členským štátom vidí základnú funkciu trestu v znovu začlenení. Trest tak neslúži výlučne represii a odstrašeniu, ale má za účel aj podporu znovu začlenenia odsúdeného. Toto nevyhnutne predpokladá, že vina sa považuje ako definitívne odčinená a právoplatne odsúdený sa zo zákona nemusí už ničoho obávať.²¹

¹⁸ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

¹⁹ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

²⁰ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

²¹ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

Tento pojem má rovnaký význam ako pojem „ten istý skutok“ v čl. 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda.²²

Okolnosť, že vyšetrovatelia disponovali v okamihu, ku ktorému bola určitá osoba stíhaná a odsúdená iba za samostatný skutok držby omamných látok, dôkazmi o jej dlho mesačnom členstve v kriminálnej skupine, s cieľom obchodovania s omamnými látkami, pričom s týmito dôkazmi neoboznámili príslušný súd z taktických vyšetrovacích dôvodov, neospravedlňuje (nezakladá dôvod) posudzovať členstvo v kriminálnej skupine a samostatný skutok držby omamných prostriedkov ako „to isté konanie“ v zmysle čl. 3 bod 2 Rámcového rozhodnutia o EZR.²³

Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že pojem resp. zásada *ne bis in idem* je samostatným pojmom únieového práva, ktorý musí byť vykladaný bez ohľadu na právne posúdenie resp. názor štátu pôvodu, alebo vykonávajúceho štátu.²⁴

Posun v charaktere vnímania *ne bis in idem*.

Oberlandesgericht Nürnberg položil Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

1. Je článok 54 Dohovoru, ktorým sa Vykonáva schengenská Dohoda zlučiteľný s článkom 50 Charty. Je Článok 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda zlučiteľný s článkom 50 Charty základných práv a slobôd v rozsahu, v akom zákaz dvojitého stíhania podmieňuje tým, že v prípade odsúdenia bol trest už odpykaný alebo sa práve odpykáva, alebo podľa práva štátu, v ktorom bol rozsudok vynesенý, už nemôže byť vykonaný?

2. Je uvedená podmienka článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda splnená aj vtedy, ak bola vykonaná len časť trestu (tu: peňažný trest) pozostávajúceho z dvoch samostatných častí (tu: peňažný trest a trest odňatia slobody) a uloženého v štáte, v ktorom bol rozsudok vynesенý? V zmysle článku 50 Charty nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní za trestný čin, za ktorý už bol v rámci Únie oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom v súlade so zákonom.“ spresňujú, že pravidlo *ne bis in idem*

²² Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

²³ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

²⁴ Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.

sa uplatňuje nielen v rámci jurisdikcie jedného štátu, ale aj medzi jurisdikciami niekoľkých členských štátov, čo zodpovedá *acquis* práva Únie. Tieto vysvetlivky k rovnakému článku 50 okrem toho výslovne odkazujú na články 54 až 58 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda, pričom spresňujú, že na veľmi obmedzené výnimky, v ktorých uvedené články povoľujú členským štátom odchýliť sa od zásady *ne bis in idem*, sa vzťahuje horizontálna doložka článku 52 ods. 1, ktorá sa týka obmedzení (požiadavka/zásada primeranosti a požiadavka/zásada účelnosti. V zmysle článku 54 Dohovoru ktorým sa vykonáva schengenská dohoda osoba právoplatne odsúdená jednou zo zmluvných strán nesmie byť pre ten istý čin stíhaná inou zmluvnou stranou, a to za predpokladu, že v prípade odsúdenia bol trest už odpykaný alebo sa práve odpykáva alebo podľa práva štátu, v ktorom bol rozsudok vynesený „už nemôže byť vykonaný.“ Hlavným významom rozhodnutia *Spasič* je, že ilustruje ostatný posun v nazeraní na zásadu *ne bis in idem* v oblasti trestného práva v tom zmysle že táto zásada nie je vnímaná izolovane, ale je zasadená do širšieho kontextu, najmä v komparácii s európskym právom a právom hospodárskej súťaže. Interpretácia tejto zásady, tak ako ju vyložil ECJ svedčí proti záveru, že existuje jediný a jednotný pojem *ne bis in idem* vo všetkých oblastiach práva Únie. Súčasne ECJ naznačuje, že vždy je potrebné prijímať eurokonformný výklad noriem trestného práva a to aj za cenu, ak argumentácia pre takýto výklad leží mimo sféru trestného práva. Ďalším významom Rozhodnutia vo veci *Spasič* je skutočnosť, že jednak generálny advokát ale taktiež ECJ dôsledne argumentujú, že zásada *ne bis in idem* v európskom kontexte nie je len procesnou zárukou obvineného resp. odsúdeného, ale taktiež slúži na ochranu a rešpektovanie postupu justičných orgánov v trestných veciach, tak aby sa predišlo beztrestnosti páchatel'a. Súčasne ECJ Svoje stanovisko v prípade *Spasič* Oprel o to, že uplatňovanie Schengenského *acquis*, Súčasne ECJ Svoje stanovisko v prípade *Spasič*. Oprel o to, že uplatňovanie Schengenského *Acquis*, má posilniť európsku integráciu a predovšetkým umožniť Únii, aby sa rýchlejšie stala priestorom slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, ktorý má za cieľ zachovať a rozvíjať. Pričom súd zdôraznil, že tento ambiciózný cieľ ešte v súčasnosti naráža na problém konfliktu právomocí v trestných veciach, v tomto prípade miestom, kde došlo k spáchaniu trestného činu (*locus delicti*), a štátom, ktorého štátnym príslušníkom je obeť trestného činu. V súčasnosti nie sú stanovené žiadne pravidlá s platnosťou pre celú EÚ týkajúce sa rozdelenia výkonu právomocí v trestných veciach. Tento problém rieši uplatňovanie zásady *ne bis in idem* len obmedzeným spôsobom. Zásada *ne bis in idem* uvedená v článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda má nielen v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti zabrániť

beztrebnosti osôb odsúdených v Únii právoplatným trestným rozsudkom, ale má aj bez harmonizácie alebo aproximácie trestnoprávných úprav členských štátov zabezpečiť právnú istotu prostredníctvom rešpektovania rozhodnutí verejných orgánov, ktoré nadobudli právoplatnosť.²⁵

Literatúra:

- Cimamonti S., *Ne bis in idem, The European arrest warrant in practice*, T.M.C. Asser press, ISBN: 978-90-6704-293-2.
- Rozsudok ESD vo veci van Straaten.
- Rozsudok ESD vo veci Gasparini.
- Rozsudok ESD vo vo veci Kraaijbrink.
- Rozsudok ESD vo veci Kretzinger.
- Rozsudok ESD vo veci van Esbroeck.
- Rozsudok A. a B. proti Nórsku, <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.
- Správa Komisie OSN pre ľudské práva z 2. Novembra 1987, správa 204/1986 vo veci AP proti Taliansku.
- Stanovisko Generálneho advokáta vo veci C-261/09 Gaetano Mantello.
- Van der Wilt, H., *The EAW and the principle NE BIS IN IDEM IN: Blakxtoon*, R.-Van Ballegooij, W., *Handbook on European arrest Warrant*, Isbn: 90-6704-181-5 T.M.C. Asser Press.

²⁵ Rozsudok A. a B. proti Nórsku, para 148. Dostupné: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2011-024130.pdf>, dňa: 13.3.2018.

UPLATNENIE ZÁSADY NE BIS IN IDEM PRI TRESTNOM STÍHANÍ PRÁVNICKEJ

OSOBY

Jozef Čentíš a Michal Krajčovič¹

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstrakt: V príspevku autori venujú pozornosť stručnej charakteristike trestného stíhania právnickej osoby. V súvislosti s touto problematikou osobitnú pozornosť zameriavajú na súbeh trestného konania a správneho konania vo vzťahu k právnickej osobe a uplatňovaniu zásady ne bis in idem. V príspevku identifikujú právne problémy tejto právnej úpravy a navrhujú námety pro futuro.

Kľúčové slová: právnická osoba, trestná zodpovednosť, trestné konanie a správne konanie, súbeh, zásada ne bis in idem.

Summary: The authors in their article focus their attention on the brief characteristics of the criminal prosecution of a legal entity, mainly on the concurrence of the criminal and administrative procedures in relation to the legal entity, and on the application of the ne bis in idem rule. Selected legal challenges brought by the pertinent regulation are identified, including some pro futuro suggestions.

Keywords: legal entity, criminal liability, criminal and administrative procedures, concurrence, ne bis in idem rule.

I. Úvod

Dňa 1. júla 2016 nadobudol účinnosť zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoTZPO“), ktorým sa do právneho poriadku Slovenskej republiky zaviedla tzv. práva trestná zodpovednosť právnických osôb.² Po nadobudnutí účinnosti ZoTZPO sa pozornosť zamerala najmä na

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA s názvom „Právna ochrana účastníkov ekonomicko – právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľov“ reg. č. 1/0907/16.

² Podrobnejšie pozri TURAYOVÁ, Y., TOBIÁŠOVÁ, L., ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestná zodpovednosť právnických osôb : Vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2015, 211 s., ČENTÉŠ, J.: Vybrané hmotnoprávne aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike. In: Státní zastupitelství, 2016, č. 5, s. 16-23, MEDELSKÝ, J.: podmienky existencie trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: Trestní právo, 2014, č. 2, r.

právnú úpravu, ako aj jej uplatňovanie. V rámci tohto príspevku je venovaná pozornosť vybraným aspektom právnej úpravy trestného stíhania právnických osôb, ako aj možnostiam súbehu trestného konania a správneho konania vo vzťahu k právnickej osobe a uplatňovaniu zásady *ne bis in idem*.

II. Vybrané aspekty trestného stíhania právnickej osoby

Trestné stíhanie proti právnickej osobe začína vznesením obvinenia (§ 206 ods. 1 Trestného poriadku) konkrétnej právnickej osobe pre skutok právne kvalifikovaný ako trestný čin taxatívne uvedený v § 3 ZoTZPO. Vzneseniu obvinenia predchádza začatie trestného stíhania (§ 199 ods. 1 Trestného poriadku). Možno zvýrazniť, že začatie trestného stíhania právnickej osoby má viacero právnych účinkov, prejavujúcich sa v uplatňovaní jej práv napr. práva na obhajobu, prípadne v obmedzení obvinenej právnickej osoby vo vykonávaní niektorých úkonov. Konkrétne možno uviesť, že podmienkou na nadobudnutie účinnosti právnych úkonov smerujúcich k zmene, zrušeniu alebo zániku právnickej osoby sa vyžaduje v prípravnom konaní písomný súhlas sudcu pre prípravné konanie a v konaní pred súdom a vo vykonávacom konaní písomný súhlas predsedu senátu. Splnenie tejto podmienky je predpokladom k tomu, aby obchodný register alebo iný zákonom určený register, zápisom v ktorom právnická osoba vznikla, zapísal zrušenie alebo zmenu právnickej osoby do tohto registra. Takouto úpravou ZoTZPO zabraňuje trestne stíhanej právnickej osobe, aby sa vyhla vyvodu trestnej zodpovednosti, prípadne jej trestnoprávnemu postihu tým, že by v priebehu trestného stíhania došlo k účelovým zmenám v právnickej osobe alebo k dobrovoľnému zrušeniu a následnému zániku.³

Trestná zodpovednosť právnickej osoby sa uplatňuje buď súbežne (kumulatívne) s trestnou zodpovednosťou fyzickej osoby (spoločné konanie), alebo samostatne. V tomto význame trestná zodpovednosť právnickej osoby nie je porušením zásady *ne bis in idem*, pretože za ten istý skutok môže byť v prípade splnenia zákonných podmienok vyvedená trestná zodpovednosť voči dvom rozdielnym subjektom (samostatne), ktorými môžu byť fyzická osoba alebo právnická osoba.

XVIII, s. 31-35. MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť v Slovenskej republike po novom. In: Policajná teória a prax, 2014, č. 4, s. 126-134.

³ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Osobitná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, s. 475 a nasl..

Spoločné konanie vykoná súd, ktorý je príslušný vykonávať konanie o najzávažnejšom trestnom čine, ak je z najťažšieho trestného činu obvinená fyzická osoba aj právnická osoba, konanie vykoná súd, ktorý je príslušný vykonávať konanie proti obvinenej fyzickej osobe.

Pre uskutočnenie spoločného konania ZoTZPO ustanovuje dve kumulatívne podmienky:

- a) trestné činy právnickej a fyzickej osoby spolu súvisia,
- b) uskutočnenie spoločného konania zrejme nebude brániť ukončeniu veci v primeranej lehote.

Spoločné konanie vykoná súd, ktorý je príslušný vykonávať konanie o najzávažnejšom trestnom čine, ak je z najťažšieho trestného činu obvinená fyzická osoba aj právnická osoba, konanie vykoná súd, ktorý je príslušný vykonávať konanie proti obvinenej fyzickej osobe.

III. Vzťah trestného konania a správneho konania

Rozhodovanie o vine a sankcia za spáchanie verejnoprávneho deliktu nie je len výlučnou doménou trestného práva, aj keď najzávažnejšie verejnoprávne delikty sú zákonodarcom označené za trestné činy (trestné delikty). O tom, či bol čin (skutok, v ktorom je viditeľný trestný čin) spáchaný a kto ho spáchal, sa rozhoduje v trestnom konaní. Okrem toho má množstvo verejnoprávnych deliktov podobu správnych deliktov, o ktorých rozhodujú správne orgány v správnom konaní.

Trestný delikt (trestný čin) umožňuje postih najzávažnejších foriem protiprávneho konania a to uložením trestu. Správny delikt umožňuje postih menej závažných foriem protiprávnych konaní a to uložením správnej sankcie. Správny delikt sa považuje za čin s nižším stupňom zohľadňovania práv jednotlivca v porovnaní s trestným deliktom, pretože sa pri ňom spravidla neskúma subjektívna stránka konania a jeho cieľom je spravidla zabezpečiť prevenciu a prípadne aj určitú náhradu plnenia zákonných povinností.

Trestné konanie sa v porovnaní so správnym konaním vyznačuje okrem nastavenej závažnosti činu (skutku) ako trestného činu, tiež zavineným konaním páchatel'a, vyššími nárokmi na procesné uplatňovanie práv fyzickej osoby a striktnosťou dokazovania. Tieto okolnosti vyžadujú od zákonodarcu, aby ustanovil hranice medzi trestnými deliktami (trestné

činy) a správnymi deliktami tak, aby tieto rešpektovali princíp ultima ratio a požiadavku na primeranosť sankcie zodpovedajúcu závažnosti spáchaného činu (skutku), ktorá je zohľadnená už v uloženej sankcii.

ZoTZPO ustanovuje prednosť trestného konania pred správnym konaním. Za touto skutočnosťou možno vidieť všeobecnú zásadu, že o správny delikt sa môže jednať len vtedy, pokiaľ nejde o trestný čin (subsidiarita správneho deliktu k trestnému činu). Zároveň možno uviesť, že ZoTZPO nevylučuje v prípade trestného stíhania právnickej osoby, aby bola tejto uložená nútená správa alebo iné opatrenie na nápravu podľa osobitného všeobecne záväzného právneho predpisu, napr. § 50 ods. 1 písm. a) až c) a d) až i) a § 53 až 62 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Toto opatrenie správneho orgánu nie je sankciou, ale má nápravny charakter.

Pri zohľadnení priority trestného konania pred správnym konaním možno zvýrazniť, že ZoTZPO nerieši to, že skutkové podstaty trestných činov sa prekrývajú so skutkovými podstatami správnych deliktov. Uvedené tvrdenie možno podporiť napr. právnou úpravou vybraných trestných činov daňových v zmysle Trestného zákona a korešpondujúcich správnych deliktov v zmysle Daňového poriadku.

Konkrétne možno uviesť, že na naplnenie objektívnej stránky trestného činu skrátenia dane a poistného (§ 276 Trestného zákona) sa vyžaduje *v malom rozsahu skrátenie dane, poistného na sociálne poistenie, verejného zdravotného poistenia alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie*; trestného činu neodvedenia dane a poistného (§ 277 Trestného zákona) sa vyžaduje v malom rozsahu zadržanie a neodvedenie určenému príjemcovi splatnej dane, poistného na sociálne poistenie, verejného zdravotného poistenia alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie, ktoré zrazí alebo vyberie podľa zákona; trestného činu daňového podvodu (§ 277a Trestného zákona) sa vyžaduje *neoprávnené vo väčšom rozsahu uplatnenie nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane*; trestného činu nezaplatenia dane a poistného sa vyžaduje *neoprávnené vo väčšom rozsahu uplatnenie nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane*; trestného činu marenia výkonu správy daní (§ 278a Trestného zákona) sa vyžaduje *marenie výkonu správy daní tým, že v dokladoch predkladaných pri správe daní uvedie nepravdivé alebo hrubo skresľujúce údaje, alebo zatajenie povinných údajov o skutočnostiach rozhodujúcich pre správne určenie*

dane, pozmenenie, znehodnotenie alebo zničenie dokladov rozhodujúcich pre správne určenie dane, nesplnenie zákonom uloženej oznamovacej povinnosti, alebo nesplnenie povinnosti uloženej zákonom pri daňovej kontrole.

Pri porovnaní Trestného zákona s Daňovým poriadkom možno konštatovať podobnosť viacerých ustanovení, ktoré umožňujú posúdiť konanie daňového subjektu ako správny delikt. Konkrétne možno uviesť, že obdobu trestného činu skrátenia dane a poistného (§ 276 Trestného zákona) predstavuje napr. ustanovenie § 154 ods. 1 písm. e) Daňového poriadku podľa ktorého sa správneho deliktu dopustí ten, kto *uvedie v daňovom priznaní alebo dodatočnom daňovom priznaní daň, ktorá je nižšia ako daň, ktorú mal v daňovom priznaní uviesť*; trestného činu daňového podvodu (277a Trestného zákona) ustanovenie § 154 ods. 1 písm. g) Daňového poriadku podľa ktorého sa správneho deliktu dopustí ten kto *uplatní si nárok podľa osobitných predpisov vo výške, ktorá je väčšia ako nárok, ktorý si mal právo uplatniť podľa osobitných predpisov*; prípadne obdobu trestného činu marenia výkonu daní (§ 278a Trestného zákona) predstavuje § 154 ods. 1 písm. c) Daňového poriadku podľa ktorého sa správneho deliktu sa dopustí ten, kto *nesplní oznamovaciu povinnosť v ustanovenej lehote*.

Vymedzenie predmetného problému prekrývania právnej úpravy trestných deliktov a správnych deliktov súvisí aj s riešením projektu VEGA reg. č. 1/0907/16 s názvom „Právna ochrana účastníkov ekonomicko-právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľov“, kde možno konštatovať problematický výklad skúmaných trestných činov a prepojenie na iné právne predpisy, často aj na tie, ktoré upravujú správne delikty. Taktiež problematická môže byť prioritá trestného stíhania právnických osôb preukazovanie úmyselnej pred ich správnym trestaním v § 21 ZoTZPO.

IV. Úprava zásady ne bis in idem v ZoTZPO

V záujme jednotnosti judikatúry súdov Správny súdny poriadok s účinnosťou od 1. júla 2016 zakotvil v § 195 povinnosť prihliadať a presadzovať základné zásady trestného konania podľa Trestného poriadku a základné zásady ukladania trestov podľa Trestného zákona v rámci správneho trestania.⁴ Medzi tieto zásady nesporne patrí aj zásada ne bis in

⁴ KOŠIČIAROVÁ, S.: Princíp ne bis in idem a správne trestanie. In: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. - Pezinok : Justičná akadémia SR, 2016. s. 89 a nas. 156-168, ČENTĚŠ, J.: Uplatňovanie zásady ne bis in idem v rozhodnutiach slovenských súdov = Applying the principle of ne bis in

idem, ktorú možno preložiť ako nie dvakrát o tom istom (v totožnej veci) a ktorá zakazuje dvojité stíhanie, súdenie alebo potrestanie za ten istý skutok tej istej osoby,⁵ pričom jej zmyslom je dosiahnuť, aby osoba bola za jeden skutok sankcionovaná len raz.

Z hľadiska aplikovania zásady ne bis idem ide možno zvýrazniť, že jej poskytujú ochranu tak ustanovenia medzinárodných dohovorov, ako aj ustanovenia slovenského právneho poriadku.⁶ Na postup slovenských orgánov má výrazný vplyv rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej „ESLP“). Z rozhodovacej činnosti ESLP k uplatňovaniu zásady ne bis in idem je aktuálnym rozsudok A. a B. v. Nórsko z 15. novembra 2016. V tomto rozsudku ESLP zaujal právny názor, podľa ktorého: *„zmluvné štáty sú oprávnené k tomu, aby v rámci svojich právnych systémov zvolili také právne riešenia, ktoré budú reagovať na protispoločenské správanie prostredníctvom rôznych navzájom sa dopĺňujúcich konaní, ktoré tvoria jeden koherentný celok za podmienky, že spolu nepredstavujú nadmerné bremeno pre dotknutého jednotlivca. Článok 4 ods. 1 Protokolu 7 Dohovoru nemôže byť vykladaný tak, že zakazuje zmluvným štátom, aby ich právne systémy umožnili uloženie štandardnej správnej pokuty za protiprávne nezaplatenie dane (aj keď bola kvalifikovaná ako sankcia trestnoprávnej povahy) aj v závažnejších prípadoch, keď je vhodné páchatel'ov stíhať trestnoprávne z dôvodu existencie ďalšieho špecifického znaku takéhoto konania, napr. došlo k nezaplateniu dane v dôsledku podvodného konania, ktoré nie je znakom správneho deliktu v daňovom konaní. Takéto právne systémy, ktoré sú založené na „integrovanom“ prístupe k protiprávnemu konaniu, a najmä tie umožňujúce vedenie paralelných konaní vo vzťahu k jednému protiprávnemu konaniu rôznymi orgánmi pre rôzne orgány pre rôzne účely, sú v súlade s Dohovorom.“*

Z uvedeného možno vyvodit', že je vecou každého štátu, akým spôsobom upraví zásadu ne bis in idem vo vnútroštátnom poriadku.

IV.1 Súbeh trestného konania a správneho konania vedeného proti právnickej osobe

idem in decisions of Slovak courts. In: Trestní právo procesní - minulost a budoucnost. - Praha: Leges, 2016, s. 129-142.

⁵ Podrobnejšie pozri Franz Fischer v. Rakúsko z 29. mája 2011 a Zolotukhin v. Rusko z 10. februára 2009.

⁶ Podrobnejšie pozri ČENTĚŠ, J.: Vybrané aspekty zásady ne bis in idem v trestnom konaní. In: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. - Pezinok : Justičná akadémia SR, 2016. s. 156-168.

ZoTZPO nedovoľuje viesť dve súbežné konania (trestné konanie, resp. správne konanie) proti právnickej osobe pre ten istý skutok, pričom uprednostňuje vedenie trestného stíhania proti právnickej osobe pred konaním o správnom delikte právnickej osoby pre ten istý skutok (prekážka veci rozhodovanej). Konkrétne možno uviesť, že ustanovenie § 21 ods. 1 ZoTZPO veta pred bodkočiarkou znie „začatie trestného stíhania proti právnickej osobe bráni tomu, aby o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe prebiehalo konanie o správnom delikte“.

Prekážka veci rozhodovanej v prípade súbehu trestného konania a správneho konania vedeného proti právnickej osobe vzniká okamihom vydania uznesenie o vznesení obvinenia. V takomto prípade vzniká povinnosť pre správny orgán reagovať na vzniknutú situáciu. Primárne sa musí správny orgán zaoberať najmä s totožnosťou skutku a subjektu.

Pri riešení totožnosti skutku možno zvýrazniť, že pojem „skutok“ v právnom poriadku Slovenskej republiky nie je vo všeobecnej rovine definovaný. V Trestnom zákone je určitým špecifickým spôsobom ustanovené to, čo predstavuje skutok v prípade pokračovacieho trestného činu.⁷

Zákon ponecháva vymedzenie skutku právnej teórii a súdnej praxi. Tá vychádza z toho, že skutkom je určitá udalosť vo vonkajšom svete charakterizovaná určitým konaním a jeho následkom. Ide teda o súhrn určitých skutkových okolností. O ten istý skutok ide pri úplnom súlade v konaní a následku, ale tiež v prípade aspoň čiastočnej zhody v konaní alebo v následku (alebo v oboch), ale to len vtedy, pokiaľ je takáto zhoda v podstatných okolnostiach, ktorými sa rozumejú najmä skutkové okolnosti charakterizujúce konanie alebo následok z hľadiska právnej kvalifikácie, ktorá prichádza do úvahy.⁸ Medzi konaním

⁷ Podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona „za pokračovací trestný čin sa považuje, ak páchatel pokračoval v páchaní toho istého trestného činu. Trestnosť všetkých čiastkových útokov sa posudzuje ako jeden trestný čin, ak všetky čiastkové útoky toho istého páchatela spája objektívna súvislosť v čase, spôsobe ich páchania a v predmete útoku, ako aj subjektívna súvislosť, najmä jednotiaci zámer páchatela spáchať uvedený trestný čin; to neplatí vo vzťahu k čiastkovým útokom spáchaným mimo územia Slovenskej republiky.“

K problematike pokračovacieho trestného činu pozri aj rozsudok Veľkej komory EŠLP Rohlena v Česká republika z 27.1.2015, najmä súhlasné stanovisko sudcu Pintu de Albugerque. Súčasne možno, že doplniť, že Ústavný súd Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 9/2017 dňa 24. mája 2017 prijal na ďalšie konanie návrh Krajského súdu v Trenčíne na začatie konania o súlade § 9 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov s čl. 50 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, s čl. 40 ods. 5 Listiny základných práv a slobôd a s čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁸ Pozri napr. R 9/1972, R 64/1973, R 33/1974, R 52/1979.

a následkom musí platiť, že konanie je pre daný následok kauzálne, t.j. bez neho by k následku nemohlo dôjsť takým spôsobom, akým k nemu došlo.

Pri posudzovaní totožnosti skutku z hľadiska zásady *ne bis in idem* je inšpiratívny rozsudok Veľkej komory EŠLP vo veci *Zolotukhin v. Rusko* z 10. februára 2009, z ktorého možno vyvodiť, že EŠLP považuje pri uplatnení zásady *ne bis in idem* za rozhodujúcu totožnosť skutku založenom na „*totožnom skutku či v podstatných rysoch totožnom skutku*“, a nie jeho právnu kvalifikáciu. Podľa EŠLP totožnosť skutku je daná vtedy, keď konkrétne skutkové okolnosti sa týkajú toho istého obvineného a sú neoddeliteľne späté v čase a v mieste,⁹ ktorých existencia musí byť preukázaná pre účely odsúdenia alebo začatia trestného konania.¹⁰

Posúdenie totožnosti subjektu predpokladá dôsledne zistenie skutočností identifikujúcich právnickú osobu a odlišujúce ju od inej právnickej osoby. V súvislosti s úpravou trestnej zodpovednosti právnickej osoby v Slovenskej republike možno zvýrazniť, že trestné stíhanie fyzickej osoby nebráni tomu, aby pre ten istý skutok bolo vedené trestné stíhanie aj proti právnickej osoby. Rovnako tak uloženie sankcie fyzickej osobe nebráni tomu, aby pre ten istý skutok bola uložená sankcia právnickej osobe. Vychádza sa z toho, že ide o dva odlišné právne subjekty, čo nebráni vyvodu trestnej zodpovednosti, prípadne správnej zodpovednosti pre totožný skutok. V tomto prípade sa zásada *ne bis in idem* neuplatní.

V súvislosti s litispendenčným účinkom začatia trestného stíhania proti právnickej osobe (t.j. vznesením obvinenia právnickej osobe), vzniká otázka procesného postupu správneho orgánu v už začatom (neskončenom) správnom konaní, pokiaľ tento prijme záver, že ním posudzovaný skutok by mohol byť posúdený ako trestný čin. Pri riešení tejto otázky treba vychádzať z mimo trestnoprocesnej právnej úpravy. V podmienkach správnych postupov ustanovených zákonom č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“), resp. zákonom č. 372/1990 Zb. o priestupkoch

⁹ *Zolotukhin v. Rusko* z 10. februára 2009 (bod 84 – „inextricablylinked in time and space“). Pozri tiež *Ruotsalainen v. Fínsko* zo 16. júna 2009. *R.T. v. Švajčiarsko* z 30. mája 2000 a *Nilsson v. Švédsko* z 13. decembra 2005.

¹⁰ GRÍVNA, T.: *Totožnosť skutku de facto a de iure. Identity of an Act De Facto a De iure*. In: JELÍNEK, J.: *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. - Praha: Leges, 2016, s. 113 a nasl..

v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“) tento postup nie je ustanovený. Z tohto dôvodu možno analogicky si možno vypomôcť analogickým použitím ustanovení o postúpení vecí (§ 20 správneho poriadku, resp. § 71 písm. a) zákona o priestupkoch) orgánu činnému v trestnom konaní.

Odlišná situácia je v prípade súbehu trestného konania a daňového konania. Možno zvýrazniť, že zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní v znení neskorších predpisov (ďalej len „Daňový poriadok“), ktorý ustanovuje samostatný (mimo regulácie správneho poriadku stojaci) typ správneho konania, významom obdobné ustanovenie neobsahuje.

V tej súvislosti možno uviesť, že ustanovenie § 18 Daňového poriadku síce ustanovuje inštitút postúpenia, avšak tento sa týka výlučne postúpenia doručeného podania nepríslušným daňovým úradom alebo colným úradom príslušnému správcovi dane, resp. podmienok, za ktorých dochádza k vráteniu podania odosielateľovi. Vychádzajúc z ustanovenia § 22 Daňového poriadku, ktoré ako predbežnú otázku v daňovom konaní definuje otázku, či a kto spáchal trestný čin, zrejme riešenie litispendencie zo strany daňového úradu by malo mať podobu medzitýmneho rozhodnutia o prerušení konania o správnom delikte podľa § 61 ods. 1 písm. a) Daňového poriadku. Takéto rozhodnutie, ktoré by vo výrokovej časti obsahovalo opis skutku, ktorý má naplňať zákonné znaky správneho deliktu, vrátane jeho „správnodeliktového“ právneho posúdenia, by bolo v praxi zrejme aj prvým úkonom voči daňovému subjektu (inému subjektu konania), ktorým by podľa § 58 ods. 3 Daňového poriadku došlo k začatiu daňového konania o správnom delikte, pre ktorý skutok je zároveň v postavení obvineného stíhaná právnická osoba. De lege ferenda, v záujme čistoty daňovo-právnej úpravy a jej unifikácie s úpravou priestupkovo-právnou, by však aj pre oblasť daňového konania, resp. jeho časti týkajúcej sa administratívno-právneho trestania bolo vhodné uvažovať o zavedení samostatného inštitútu postúpenia vecí, minimálne v rozsahu § 71 písm. a) zákona o priestupkoch.

IV.2 Dvojitý postih právnickej osoby

ZoTZPO rieši v ustanovení § 21 postup v prípade trestného konania a správneho konania právnickej osoby tak, že zakazuje dvojitý postih právnickej osoby v trestnom konaní a správnom konaní pre ten istý skutok (zásada ne bis in idem).

V § 21 ZoTZPO je ustanovená zásada ne bis in idem tak, že právoplatné rozhodnutie o správnom delikte tvorí prekážku veci rozhodnutie pre trestné konanie (te*i iudicatae*) – t. j. ak bola právnická osoba postihnutá za spáchanie správneho deliktu nebude môcť byť trestne stíhaná za totožný skutok, ktorý má totožného páchatel'a (právnickú osobu). Inými slovami v prípade právoplatného rozhodnutia o správnom delikte právnickej osoby sa bude aplikovať špeciálne ustanovenie § 21 ods. 2 ZoTZPO (nemožnosť začatia trestného stíhania resp. zastavenie trestného stíhania).

ZoTZPO umožňuje výnimku zo zásady ne bis in idem, a to v prípade, ak právoplatné rozhodnutie o správnom delikte bolo v predpísanom konaní zrušené. Po zrušení takéhoto rozhodnutia tento zákon umožňuje viesť trestné stíhanie¹¹ proti právnickej osobe. Uplatňovanie tohto ustanovenia zrejme bude v aplikačnej praxi problematické a to najmä v prípade, ak bolo rozhodnutie správneho orgánu vydané v súlade so zákonom. V takomto prípade by zrušenie takéhoto rozhodnutia mohlo byť označené ako nesúladne s princípom právneho štátu (princíp právnej istoty).

Taktiež problematické je preukazovanie úmyselnej formy zavinenia, čo v prípade právnických osôb ešte umocňuje práve uprednostnenie (favorizácia) trestnoprávneho trestania, ako subjektívnej právnej zodpovednosti pred správnym trestaním ako objektívnej právnej zodpovednosti v § 21 ZoTZPO.

Trestné sankcionovanie z hľadiska jeho špecifickosti napr. vo vzťahu k úmyselnosti konania pri trestných činoch daňových musí mať väčšiu razanciu ako uplatňovanie správneho sankcionovania v zmysle Daňového poriadku. Preto je zrejme, že trestné sankcie by mali byť nastavené tak, aby presahovali vážnosť administratívnych sankcií (*ultima ratio*), avšak nemusia byť striktné nastavené tak, aby prísne oddeľovali systém sankcií, ale môžu predstavovať ich účinné kombinovanie. Možno zvýrazniť, že EŠLP v rozsudku A. a B. z 15. novembra 2016 hodnotil, či pri ukladaní sankcie (fyzickej osobe) v trestnom konaní súd zohľadňoval sankciu uloženú v administratívnom konaní pri hodnotení koherencie celého

¹¹ ZoTZPO nie je legislatívne dostatočne zosúladený s Trestným poriadkom pri používaní pojmov „trestné konanie“, resp. „trestné stíhanie“ proti právnickej osobe, ktoré nedostatočne rozlišujú začatie trestného stíhania (§ 199 TP) a vznesenie obvinenia (§ 206 Trestného poriadku). Pre účely tejto učebnice tieto pojmy sa vykladajú tak, že tu ide o vznesenie obvinenia právnickej osobe (§ 206 Trestného poriadku), nakoľko až v týmto okamihu sa začína jej trestné stíhanie. Na naplnenie tohto pojmu nestačí len začatie trestného stíhania (§ 199 Trestného poriadku).

systemu. Preto vylúčenie jedného z konaní by nemuselo byť nevyhnutným riešením zásady ne bis in idem v spojení so zásadou ultima ratio. Naopak, skutočnosť, že zákon ZoTZPO nemá v úmysle tieto možnosti poskytované rozhodovacou činnosťou ESLP využívať, môže byť prekážkou pre jeho úspešné uplatňovanie v praxi, najmä pokiaľ ide o trestné činy daňové. Navyše nemožno považovať za správne odlišné možnosti aplikovanie zásady ne bis in idem napr. vo vzťahu k súbehu trestného konania a daňového konania vo vzťahu k fyzickej osobe, resp. právnickej osobe.

Konkrétne možno uviesť, že v prípade fyzickej osoby sú oprávnené slovenské orgány verejnej moci (orgány činné v trestnom konaní, súdy a správcovia dane) pri svojom postupe a rozhodovaní pri posúdení prípustnosti duality postihu (sankcionovania) v trestnom konaní a daňovom konaní (v zmysle rozsudku ESLP A. a B. v. Nórsko z 15. novembra 2016) skúmať podmienky aplikácie **tzv. testu dostatočnej vecnej a časovej súvislosti**.¹²

Odlišná situácia je v prípade právnickej osoby, pretože ZoTZPO vylučuje dualitu postihu (sankcie) v trestnom konaní a v správnom konaní, čo vytvára rozdielne možnosti z hľadiska duality postihu (sankcionovania) fyzickej osoby a právnickej osoby a uplatňovania zásady ne bis in idem.

Súčasne možno identifikovať § 21 ZoTZPO nedostatok spočívajúci v tom, že neustanovuje prekážku rozhodnutej veci (rei iudicatae) v trestnom konaní pre správne

¹² Pri posúdení, či je splnená podmienka **vecnej súvislosti** obidvoch konaní, stanovil ESLP nasledujúce základné kritériá:

1. či rozdielne konania sledujú vzájomne doplnujúci sa účel a reagujú tak, nie len in abstracto, ale aj in concreto, na odlišné aspekty daného protiprávneho konania,
2. či predmetné duplicitné konanie predstavuje predvídateľný následok rovnakého vytykaného konania ako právnej, tak faktickej (idem),
3. či sú konania vedené tak, aby sa maximálne zabránilo akémukoľvek zdvojeniu pri zhromažďovaní a hodnotení dôkazov, najmä prostredníctvom vzájomnej spolupráce kompetentných orgánov tak, aby zistenia vykonané v jednom konaní boli využiteľné v druhom konaní a
4. či sankcia uložená v konaní, ktoré boli ukončené ako prvé, je zohľadnená v konaní, ktoré je ukončené ako posledné tak, aby sa zabránilo tomu, že dotknutý jednotlivец poniesie neprimeranú záťaž, pričom toto riziko je menej pravdepodobné, pokiaľ existuje kompetenčný mechanizmus, ktorý zaisťuje, že súhrn uložených sankcií nepôsobí neprimerane.

Pri posúdení podmienky **časovej súvislosti** nie je podľa ESLP pre jej splnenie nevyhnutné, aby obe konania boli vedené súčasne od začiatku do konca. Zmluvným štátom by malo byť umožnené si zvoliť, či budú viesť obidve konania postupne v rôznych inštanciách, ak je tým sledovaný záujem na efektívite a riadnom výkone spravodlivosti, ak plnia rozdielne spoločenské účely a nepôsobia sťažovateľovi neprimeranú ujmu. Časová súvislosť preto musí byť dostatočne úzka, aby chránila jednotlivca pred neistotou, priet'ahmi a predlžovaním konania aj v prípadoch, keď vnútroštátny systém obsahuje integrovaný systém oddeľujúci správne a trestné zložky.

konanie. Litispendencia bráni len začatiu správneho konania v čase paralelného trestného konania, nie následné začatie administratívneho konania. Ustanovenie § 21 ZoTZPO teda uvedenú problematiku nerieši principiálne.

V. Záver

V nadväznosti na skutočnosti uvedené v tomto príspevku možno zvýrazniť, že nesystematické riešenie skúmanej problematiky v § 21 ZoTZPO môže spôsobovať minimalizáciu trestného stíhania právnických osôb, a to so súčasným umožnením „kalkulovania“ právnickej osoby s výškou a druhom sankcie prostredníctvom ovplyvňovania procesných situácií. Z týchto dôvodov je potrebné zaoberať sa koherentnosťou trestného konania a správneho konania ako celku, pretože štát si má vytvárať také právne prostredie, aby zásahy do práv dotknutých osôb boli minimalizované a aby predvídateľným spôsobom bolo zabezpečené fungovanie štátu a plnenie povinností tak fyzickými osobami, ako aj právnickými osobami. Možno zvýrazniť potrebu analyzovania a legislatívneho rozpracovania zásady ne bis in idem vo vzťahu tak ku fyzickým osobám, ako aj ku právnickým osobám.

Literatúra:

- ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Osobitná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, 496 s., ISBN 978-80-8173-021-4.
- ČENTÉŠ, J.: Vybrané aspekty zásady ne bis in idem v trestnom konaní. Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. - Pezinok : Justičná akadémia SR, 2016, 218 s., ISBN 978-80-970207-9-8.
- ČENTÉŠ, J.: Vybrané hmotnoprávne aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike. Státní zastupitelství, 2016, č. 5, s. 16-23.
- ČENTÉŠ, J.: Uplatňovanie zásady ne bis in idem v rozhodnutiach slovenských súdov = Applying the principle of ne bis in idem in decisions of Slovak courts. In: Trestní právo procesní - minulost a budoucnost. - Praha: Leges, 2016. - s. 129-142, ISBN 978-80-7502-185-4.
- JELÍNEK, J.: Trestní právo procesní - minulost a budoucnost. - Praha: Leges, 2016, 440 s., ISBN 978-80-7502-185-4.
- KOŠIČIAROVÁ, S.: Princíp ne bis in idem a správne trestanie. Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. - Pezinok : Justičná akadémia SR, 2016, 218 s., ISBN 978-80-970207-9-8.

- MEDELSKÝ, J.: podmienky existencie trestnej zodpovednosti právnických osôb. Trestní právo, 2014, č. 2, r. XVIII, s. 31-35.
- MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť v Slovenskej republike po novom. Policajná teória a prax, 2014, č. 4, s. 126-134.
- TURAYOVÁ, Y., TOBIÁŠOVÁ, L., ČENTÉŠ, J. a kol. Trestná zodpovednosť právnických osôb: Vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2015, 211 s., ISBN 978-80-8168-328-2.

AKTUALIZÁCIA ALTERNATÍV POSTUPU V TRESTNOM KONANÍ PO SKORŠOM UPLATNENÍ SPRÁVNEJ SANKCIE (AJ) POD VPLYVOM NOVÝCH ROZHODNUTÍ V NÁRODNOM A EURÓPSKOM KONTEXTE, VÝZVY „DE LEGE FERENDA“.

Libor Duľa

Trestnoprávne kolégium, Najvyšší súd Slovenskej republiky

Cieľom tohto príspevku, napriek jeho „solistikovanému“ názvu, je niekoľko praktických pohľadov na systematiku alternatív konkurujúcich si konaní proti tej istej osobe o tom istom deliktuálnom skutku, a to správneho konania a trestného konania. Aktualizačným špecifikom je tu *rozhodnutie veľkého senátu Európskeho súdu pre ľudské práva* (ďalej len „ESLP“) *vo veci A. a B. proti Nórsku z 15. novembra 2016 (č. 24130/11 a č. 29758/11)*, ktoré upresňuje, alebo skôr mení skorší právny pohľad na zákaz dvojitého stíhania a postihu („*ne bis in idem*“) vo vzťahu uplatnenia správnej sankcie represívneho (represívno – preventívneho) charakteru, resp. konania vedúceho k jej aplikácii, a konania trestného (potenciálne vedúceho k uloženiu trestu). Týka sa daňového deliktu, avšak má nepochybne širší aplikačný rámec, teda vo vzťahu k správnym deliktom v ich najširšom vymedzení (s potrebou špecifikácie problematiky vo vzťahu k priestupkom).

Toto rozhodnutie našlo svoj odraz v rozhodovacej činnosti veľkého senátu Najvyššieho súdu Českej republiky (ďalej len „NS ČR“), a to v rozhodnutí zo 4. januára 2017, sp. zn. 15 Tdo 832/2016.

V rámci jeho odôvodnenia boli sformulované judikatúrne právne vety, ktoré v reflexii na aktualizované závery ESLP vymedzili vzťah medzi súbežným alebo postupne vedeným daňovým konaním a trestným konaním. Tie sú použiteľné i vo sfére právneho poriadku Slovenskej republiky, avšak s určitou výhradou, uvedenou nižšie.

Ďalším špecifikom je, že dotknuté rozhodnutie (a teda aj ním generovaná judikatúra) sa týka trestného stíhania fyzických osôb (rovnako je tomu v prípade *rozhodnutia ESLP A. a B. proti Nórsku*), pričom je potrebné zohľadniť osobitnú úpravu riešenej otázky v legislatívnom vymedzení úpravy prekážky právoplatne rozhodnutej veci („*res iudicata*“)

zákonem č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoTZPO“).

Ambíciou autora nie je prezentovať obsah ani základy a právny podklad zásady „*ne bis in idem*“ vo vzťahu medzi správnym a súdnym trestaním, ani analytický rozbor rozhodnutí ESLP a NS ČR, na čo nie je v rozsahu tohto príspevku priestor. Koniec koncov, v rozhodnutí NS ČR je podrobná a výstižná analýza doterajšej judikatúry ESLP v predmetnej oblasti (so zameraním na daňovú penalizáciu), a v nadväznosti na to i nového rozhodnutia veľkej komory tohto súdu, z obsahu ktorého potom pramení zovšeobecnenie zhmotnené v právnych vetách. Vzhľadom k vyššie vymedzenému zameraniu príspevku chcem predostrieť toto zovšeobecnenie z naznačených hľadísk, teda z hľadiska jeho (sčasti obmedzenej) použiteľnosti voči fyzickým osobám (trestnému konaniu proti nim) a z hľadiska principiálnej výhrady v trestnom konaní proti právnickým osobám. Takto rámcovaný pohľad je prezentovaný v prakticky ladenom duchu, ktorý zodpovedá časovému rozsahu ústnej prezentácie a vysoko kvalifikovanému obecenstvu (teda bez potreby akademicky – prednáškového prístupu).

Vyššie uvedené právne vety, v ich českom origináli, znejú:

„Nepřípustnost trestního stíhání, Ne bis in idem, Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, Trestní sankce, Daňové řízení, Daňové penále

§ 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), § 240 tr. zákoníku, § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Penále podle § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, uložené v daňovém řízení za nesplnění povinnosti tvrzení pravomocným a vykonatelným rozhodnutím správního orgánu, má povahu trestní sankce, byť *sui generis*, proto je třeba na ně aplikovat také čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Daňové řízení a trestní stíhání pro skutek spočívající v tom, že nesplnění povinnosti tvrzení vykazovalo vedle platebního deliktu, významného v oblasti správního trestání, znaky

trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku, jsou řízeními o totožném skutku.

Souběžné či postupné vedení daňového řízení a trestního řízení, která jsou řízeními trestněprávní povahy ve smyslu tzv. Engel kritérií, nevytváří překážku „*ne bis in idem*“, je-li mezi daňovým řízením a trestním řízením nejen dostatečně úzká věcná souvislost, ale současně i souvislost časová (viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci A. a B. proti Nórsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016, body 132. a 134.).

K významným faktorům pro určení, zda existuje dostatečná úzká věcná souvislost, patří: zda obě samostatná řízení sledují vzájemně doplňující se (komplementární) cíl, a tedy zda se týkají, nikoli pouze *in abstracto*, ale zároveň *in concreto*, různých aspektů daného protiprávního jednání; zda je předmětná duplicita řízení předvídatelným důsledkem stejného jednání, a to jak právně, tak fakticky (*idem*); zda jsou příslušná řízení vedena takovým způsobem, kterým se v maximální možné míře zabrání zdvojení při shromažďování i hodnocení důkazů, zejména prostřednictvím odpovídající vzájemné interakce mezi jednotlivými příslušnými orgány, díky které se prokázané skutkové okolnosti využijí i v druhém řízení; a především, zda je sankce uložená v řízení, které bylo ukončeno jako první, zohledněna v řízení, které je uzavřeno jako poslední, s cílem zamezit, aby byl dotčený jedinec nakonec vystaven nadměrné zátěži. Znamená to, že v rámci individualizace stanovení trestní sankce je třeba vzít v úvahu sankci ukládanou v daňovém řízení a její úhradu. Soud proto musí při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlídnout k pravomocnému a vykonatelnému rozhodnutí finančního úřadu o povinnosti uhradit penále z doměřené daně a v odůvodnění rozhodnutí vysvětlit, jak byla tato okolnost zohledněna.

Časová souvislost musí být dostatečně těsná, aby dotčené osobě poskytla ochranu před nejistotou, průtahy a prodlužováním řízení. Čím je spojitost v čase slabší, tím větší nároky je třeba klást na stát na objasnění a odůvodnění průtahů ve vedení řízení, za které může nést odpovědnost.“

Východiskom k interpretácii aj pre slovenskú aplikačnú prax je okolnosť, že daňová penalizácia za nesplnenie povinnosti tvrdenia vo vzťahu k výške daňového základu a dane,

teda vo vzťahu k jej priznaniu (ktorá má v našom právnom poriadku podobu pokuty podľa § 155 ods. 1 písm. f/ až h/, ods. 2 Daňového poriadku - zákon č. 563/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov, s druhovo rovnakým právnym mechanizmom výpočtu a spôsobu uplatňovania sankcie ako v Českej republike), má povahu trestnej sankcie (aj keď „*sui generis*“) s potrebou aplikácie čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), a daňové konanie a trestné konanie pre vyššie popísané konanie páchatel'a, ak toto konania napĺňa aj všetky zákonné znaky trestného činu skrátenia dane (opäť ide o rovnakú úpravu v Českej republike a v Slovenskej republike vo všetkých podstatných znakoch) je konaním o tom istom skutku. Je teda daný prvok „*bis*“ aj prvok „*idem*“, napriek tomu prekážka „*ne bis in idem*“ po daňovej penalizácii vo vzťahu k trestnému konaniu (a celkovo pri súbehu alebo postupnom vedení oboch konaní) nevzniká, ak sú splnené kritériá dostatočnej vecnej a časovej súvislosti, vymedzené v treťom a štvrtom odseku právnych viet veľkého senátu NS ČR: rôzne aspekty dotknutého protiprávneho konania (komplementárny cieľ), predvídateľnosť duplicity sankčného konania vo vzťahu k rovnakému deliktuálnemu konaniu páchatel'a, prepojenosť oboch konaní (k tomu ešte nižšie), a (predovšetkým) zohľadnenie skôr uloženej sankcie pri ukladaní sankcie v neskôr vedenom (neskôr ukončenom) konaní; z časového hľadiska potom potrebná dostatočne tesná súvislosť oboch konaní, aby stíhanej osobe poskytla ochranu pred priet'ahmi (v celkovom kontexte oboch konaní).

Ako aj z odôvodnenia rozhodnutia vyplýva, nastal istý posun v rozhodovaní ESLP, ktorý „odblokoval“ prekážku právoplatne rozhodnutej veci v takýchto prípadoch - oproti predchádzajúcemu judikatúrnemu stavu, najmä pri daňových deliktoch (pozri prehľad v rozhodnutí NS ČR až po bod 46., finálne rozhodnutia *Sergey Zolotukhin proti Rusku* a *Lucky Dev proti Švédsku*).

Podme sa na tieto závery (konečne) pragmaticky pozrieť z hľadiska platnej a účinnej právnej úpravy Slovenskej republiky, a to:

1/ vo vzťahu k obvineným fyzickým osobám

Podmienka vecnej a časovej koherencie sa (nazerajúc aj na priebeh konania vo veci riešenej v rozhodnutí NS ČR) nejaví ako komplikovaná a problematická.

Pri daňových deliktoch ide o „klasický“ mechanizmus, keď po výkone daňovej kontroly dôjde k vyrubeniu daňového nedoplatku (dlhu), úroku z omeškania podľa § 156 Daňového poriadku (ktorý nemá sankčnú, len reparačnú povahu, a preto nemôže odporovať zásade „*ne bis in idem*“) a tiež k uloženiu pokuty (so sankčnou povahou) správcom dane, ktoré (uloženie pokuty) je obligatórne a závisí (zjednodušene vyjadrené) od výšky dlžnej sumy, dĺžky omeškania a základnej sadzby Európskej centrálnej banky v relevantnom časovom momente. Zároveň, ak má daňový orgán podozrenie, že bol spáchaný (najmä daňový) trestný čin (§§ 276 – 279 Trestného zákona), podá trestné oznámenie (oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin), čo je aj jeho povinnosťou podľa § 3 ods. 2 Trestného poriadku. Nasleduje postup podľa naposledy označeného zákona, ktorý sa môže prekrývať s doposiaľ prebiehajúcim daňovým konaním alebo prebehne po jeho ukončení (odstup by nemal byť príliš výrazný). Taký postup vedie k začatiu trestného stíhania a vzneseniu obvinenia, predsúdneho a súdneho konaniu. Prekážka „*res iudicata*“ nie je založená v zmysle § 9 ods. 1 písm. e/ Trestného poriadku (toto ustanovenie počíta len s meritórnymi rozhodnutiami v trestnom konaní), ani v zmysle písmena g/ toho istého ustanovenia (z hľadiska Dohovoru to odobruje rozhodnutie *A a B proti Nórsku*). V trestnom konaní sa ako dôkazné východisko použijú materiály z daňovej kontroly, vrátane rozhodnutí (platobných výmerov) znejúcich na vyššie uvedené položky (vrátane represívnej penalizácie, teda pokuty). Nasleduje oslobodenie spod obžaloby alebo odsúdenie a uloženie trestu.

Trestný zákon podľa svojej (dlhodobo nemenenej, a to i „predrekodifikačnej“) úpravy s nastalou situáciou počíta v ustanovení § 45 ods. 2 a 3 Trestného zákona. Ide jednak o započítanie (ale len) vykonaného skoršieho „trestu“ uloženého „iným orgánom“ do súdom novouloženého trestu, alebo prihliadnutie na skôr vykonanú sankciu pri určovaní druhu trestu, prípadne výmery trestu ukladaného následne súdom.

Predchádzajúce uloženie pokuty by teda z tohto hľadiska nemalo byť pre súd problémom, buď sa zaplatená pokuta započíta do peňažného trestu, alebo sa zohľadní pri rozhodovaní o druhu a výmere iného trestu (najmä trestu odňatia slobody).

Čo sa ako problém javí je, v rozhodnutí NS ČR formulovaná požiadavka: „zda jsou příslušná řízení vedena takovým způsobem, kterým se v maximální možné míře zabráni zdvojení při shromažďování i hodnocení důkazů, zejména prostřednictvím odpovídající

vzájemné interakce mezi jednotlivými příslušnými orgány, díky které se prokázané skutkové okolnosti využijí i v druhém řízení“.

V nadväznosti na uvedené, je potrebné poukázať na ustanovenie § 2 ods. 19 Trestného poriadku: „Pri rozhodovaní na hlavnom pojednávaní, na verejnom zasadnutí alebo na neverejnom zasadnutí smie súd prihliadnuť len na tie dôkazy, ktoré boli v tomto konaní vykonané, ak zákon neustanovuje inak.“ (obdobne § 278 ods. 2 Trestného poriadku).

Z tohto uhla pohľadu je potrebné si v tuzemskom aplikačnom priestore pripomenúť ustanovenie čl. 154c ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého Dohovor a zmluvy tohto typu (zmluvy o ľudských právach a základných slobodách) majú prednosť pred zákonom, len keď poskytujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd. To znamená, že vnútroštátny právny poriadok môže svojou úpravou posunúť ochranu práv vyššie (nad rámec Dohovoru).

V našom procesnom režime teda neprichádza do úvahy, aby v trestnom konaní boli hodnotené dôkazy vykonané v inom (správnom – daňovom) konaní, a aby sa v inom konaní zistené skutkové okolnosti považovali za zistené v trestnom konaní, a takto je dotknutá otázka aj v aplikačnej praxi súdov bezvýnimočne používaná.

Samozrejme, listinné materiály z daňového konania sa v trestnom konaní použijú ako dôkaz, vrátane rozhodnutí v daňovom konaní (z hľadiska aplikácie § 45 ods. 2 a 3 Trestného zákona musí byť dokazované aj to, či resp. v akej výške bola skôr uložená pokuta zaplatená). V skutočnosti však ide o posilnenie práv obvineného, nakoľko v otázke skoršej konštatácie jeho deliktuálneho konania, aj keď len v daňovo-právnej rovine, nemusí trestný súd následne dospieť k rovnakým záverom, ani pokiaľ ide o právne posúdenie (napríklad v otázke výšky daňového základu dane z príjmu, z hľadiska uznania určitých výdajov / nákladov pri aplikácii príslušných ustanovení zákona).

V tomto smere teda nebude možné prezentovanú právnu vetu použiť.

Pokiaľ ide o opačnú súslednosť konaní (najprv trestné, potom daňové), aj táto situácia prichádza do úvahy, aj keď zrejme / určite nebude častá. Podmienkou trestného stíhania nie je

skoršia daňová kontrola a daňový trestný čin môže byť dokazovaný aj na inom podklade, než sú materiály z daňového konania (účtovné materiály, znalecké dokazovanie, etc.). Prekážku „*res iudicata*“ vo vzťahu k trestnému konaniu a rozhodnutiu v ňom Daňový poriadok nedefinuje.

Problematické je zohľadnenie skoršieho trestu, ak bol uložený. Vyššie popísaný „mechanický“ výpočet pokuty v daňovom konaní nedáva na taký postup priestor.

Rovnako je sporná konštatácia skutku zodpovedajúceho daňovému správnomu deliktu, napr. podľa § 154 ods. 1 písm. e/ Daňového poriadku (jeho páchatel' uvedie v daňovom priznaní alebo dodatočnom daňovom priznaní daň, ktorá je nižšia ako daň, ktorú mal v daňovom priznaní uviesť), ak by predtým trestný súd oslobodil obžalovaného spod obžaloby z dôvodu, že nie je dokázané, že sa dotknutý - správnomu deliktu korelujúci skutok (ako trestný čin skrátenia dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona) - stal, alebo že ho spáchal obvinený (§ 285 písm. a/ alebo písm. c/ Trestného poriadku). Situácii stania sa skutku, ktorý nie je trestným činom, ale správnym deliktom jeho páchatel'a (napríklad „len“ pre nedostatok daňovo-podvodného úmyslu), zodpovedá rozhodnutie trestného súdu o postúpení veci (§ 280 ods. 2 Trestného poriadku pri extenzívnom výklade tohto ustanovenia). Podmienkou uplatnenia správnej sankcie však je, že nebude prekročená lehota pre zánik zodpovednosti za správny delikt.

2/ vo vzťahu k právnickým osobám

Tu je situácia diametrálne odlišná. § 21 ods. 2 ZoTZPO ustanovuje: „Trestné stíhanie proti právnickej osobe nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak skoršie konanie pre ten istý skutok proti tej istej právnickej osobe skončilo právoplatným rozhodnutím o správnom delikte a toto rozhodnutie nebolo zrušené.“

Opätovne je potrebné pripomenúť to, čo bolo uvedené už vyššie, a to že z hľadiska čl. 154c ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je možná vyššia úroveň ochrany práv vo sfére pôsobnosti Dohovoru, zakotvená vnútroštátnym zákonom, než zodpovedá zneniu Dohovoru resp. judikatúre ESLP pri jeho aplikácii. *Rozhodnutie ESLP vo veci A a B proti Nórsku* teda na účinkoch vyššie citovaného ustanovenia nič nemení.

Ako bolo konštatované vo vyššie prezentovaných právnych vetách, v popísanej situácii ide o opätovné konanie (trestné po správnom) o tom istom delikte, aj keď má z hľadiska trestnoprávnej úpravy podrobnejšiu charakteristiku nad rámec objektívnej zodpovednosti, a to o subjektívnu stránku v podobe daňovo-podvodného úmyslu. To znamená, že trestné stíhanie právnickej osoby (ak sú splnené podmienky jej trestnej zodpovednosti) nie je po uložení daňovo – penalizačnej pokuty možné pre dotknutý skutok viesť (nie je možné vzniesť jej obvinenie), a ak už bolo vznesené, trestné stíhanie musí byť zastavené.

Taký efekt iste nie je žiaduci, s osobitným (a opätovným) zdôraznením okolností, že príslušný orgán, pri postupe podľa Daňového poriadku, popri vyrubení daňového nedoplatku, obligatórne uloží pokutu (v zmysle § 155 Daňového poriadku) a vyrubí úrok z omeškania. Trestná zodpovednosť právnických osôb vo sfére daňových deliktov je dotknutým legislatívnym nedostatkom jednoznačne paralyzovaná. Spôsob riešenia spočíva „*de lege ferenda*“ v umožnení v prípade podozrenia zo spáchania daňového trestného činu (pri daňovej kontrole) pokutu neuložiť („len“ vyrubiť daňový nedoplatok a úrok z omeškania na výšku jeho sumy), pri súčasnom podaní trestného oznámenia.

Aj v tejto alternatíve prichádza do úvahy opačná postupnosť konaní, teda skoršie skončenie trestného konania. V Daňovom poriadku nie je vyjadrená prekážka právoplatne rozhodnutej veci vo vzťahu k tomu istému skutku, o ktorom bolo už právoplatne rozhodnuté v trestnom konaní. Avšak, vyššie citované ustanovenie § 21 ods. 2 ZoTZPO je potrebné použiť na podklade logického argumentu „*a minori ad maior*“ (*od menšieho k väčšiemu*). Ak je teda prekážkou pre trestné konanie skoršie rozhodnutie o skutku ako o správnom delikte, je nepochybne prekážkou pre správne (daňové sankčné) konanie skoršie rozhodnutie o skutku ako o trestnom čine – to sa však týka len sankcie represívnej povahy, teda pokuty, nie vyrubenia daňového nedoplatku a úroku z omeškania. To platí aj v prípade oslobodenia spod obžaloby z dôvodu, že nie je naplnená „len“ subjektívna stránka daňového trestného činu (daňovo-podvodný úmysel), pričom daňový nedoplatok, „zrelý“ na penalizáciu, je zistený (čo by z vecne – logického hľadiska prekážkou byť nemuselo, rámec procesného zákazu však nemožno prekročiť).

Prekážku právoplatne rozhodnutej veci nevytvára len vyššie uvedené rozhodnutie o súdu o postúpení veci (§ 280 ods. 2 Trestného poriadku). „Začatie trestného stíhania proti právnickej osobe bráni tomu, aby o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe prebiehalo konanie o správnom delikte“ (§ 21 ods. 1 ZoTZPO), také konanie sa však môže začať alebo pokračovať po postúpení veci trestným súdom. Lehota pre zánik zodpovednosti právnických osôb za správny delikt počas trestného konania proti právnickej osobe podľa § 21 ods. 3 ZoTZPO neplynie (spočíva). Opäť Je však potrebné zdôrazniť, že taký efekt nastáva až vznesením obvinenia právnickej osobe, lehota na uloženie daňovej pokuty (uvedená v § 155 ods. 12 Daňového poriadku) môže teda uplynúť do tohto momentu (tu by rovnako bolo možné uvažovať o legislatívnom posune začiatku spočívania lehoty pred moment vznesenia obvinenia, teda lehota by spočívala buď od podania trestného oznámenia správcom dane alebo od začatia trestného stíhania „vo veci“).

Záver

Nový prvok v rozhodovaní ESLP je (relatívne - vid' nižšie) bezproblémovo akceptovateľný v trestnom konaní vedenom proti fyzickým osobám, a to na báze „*de lege lata*“. To bez výhrad platí o „iných“ správnych deliktoch, kde je pri trestnom čine v následne vedenom trestnom konaní (po uložení správnej sankcie) daný aspekt subjektívnej stránky (zavinenie) navyše - oproti deliktuálnym prvkom skôr uplatnenej objektívnej zodpovednosti. Pri priestupkoch, pri ktorých sa zavinenie vyžaduje (§ 3 a 4 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov), je otázne splnenie požiadavky komplementárneho cieľa, teda rôznych aspektov protiprávneho konania, ktoré už bolo postihnuté ako (dotknutému trestnému činu zodpovedajúci) priestupok. V takom prípade bude naďalej daná prekážka právoplatne rozhodnutej veci podľa § 9 ods. 1 písm. g/ Trestného poriadku v nadväznosti na čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru (čo ale závisí aj od charakteru za priestupok uloženej sankcie).

V prípade trestného stíhania právnických osôb je však taká prekážka daná zo zákona (podľa § 21 ods. 2 ZoTZPO) predchádzajúcim právoplatným rozhodnutím o (akomkoľvek) správnom delikte (ak toto rozhodnutie nebolo zrušené), a v uvedenom smere má vyšší stupeň ochrany právnických osôb podľa vnútroštátneho zákonodarstva prednosť pred Dohovorom. Vyvstáva aj otázka analogického použitia naposledy označeného ustanovenia aj pre fyzické osoby, keďže nie je adekvátne, aby z pohľadu právneho poriadku (Slovenskej republiky) mali

v oblasti trestného stíhania právnické osoby priaznivejší status, ako osoby fyzické (ide o typickú ľudsko-právnu problematiku).

„*De lege ferenda*“ je však žiaduce zabrániť nemožnosti trestného stíhania po uplatnení daňovej pokuty, a to buď (ako je uvedené vyššie) jej neuložením po daňovej kontrole, ak je podané trestné oznámenie (s tým, že eventuálne uložený trest pokryje represiu voči právnickej osobe v celom rozsahu), alebo (vo svetle *rozhodnutia ESLP A a B proti Nórsku*) môže byť dotknutá prekážka vedenia trestného stíhania zo zákonnej úpravy odstránená.

VYBRANÉ AKTUÁLNE OTÁZKY UPLATŇOVANIA PRINCÍPU NE BIS IN IDEM PRI PREJEDNÁVANÍ SPRÁVNÝCH DELIKTOV¹

Soňa Košičiarová

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt: Cieľom referátu je priblížiť jeden z kľúčových princípov uplatňujúci sa v správnom trestaní na Slovensku, ktorý je taktiež nástrojom ochrany osôb pri ukladaní správnych sankcií. Autorka zameriava pozornosť na niektoré procesnoprávne aspekty uplatnenia princípu *ne bis in idem* pri rozhodovaní orgánov verejnej správy o správnych deliktoch, formuluje závery pre budúcu úpravu slovenského zákona o správnom trestaní.

Kľúčové slová: princíp ne bis in idem, správne trestanie.

Abstract: The aim of paper is to describe one of the most important principle applicable in the field of administrative punishment in Slovakia that serves also as a tool on protection of the persons regarding to decisions on administrative sanctions. The author focuses on some procedural aspects of the application of the *non bis in idem* principle in the field of decision-making power by public authorities on administrative offenses, formulates conclusions for future regulation Slovak Act on Administrative Punishment.

Key words: non bis in idem principle, administrative punishment.

Úvod

Slovenská republika patrí medzi členské štáty Rady Európy, v ktorej právomoc stíhať verejnoprávne delikty osôb je rozdelená medzi súdy (prejednávajú trestné činy) a medzi vykonávateľov verejnej správy (prejednávajú správne delikty).

Uvedený právny stav je odzrkadlením základnej predstavy zákonodarcu o *stupni závažnosti týchto kategórií deliktov*. Ich závažnosť' záväzným spôsobom *ustanovuje zákon*. Z tohto dôvodu ho musia orgány verejnej moci rešpektovať.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0024-12.

Najvyšší stupeň závažnosti vykazujú trestné činy, nižší stupeň správne delikty, ešte nižší než správne delikty majú disciplinárne delikty.² Kým trestný čin fyzickej osoby má stupeň závažnosti vyšší než nepatrný (§ 10 ods. 2 Trestného zákona) a pri mladistvých páchatel'och vyšší než malý (§ 95 ods. 2 Trestného zákona), správny delikt fyzickej osoby má nepatrnú závažnosť (§ 10 ods. 2 Trestného zákona). Zákonnou výnimkou z pravidla, že trestný čin má vyšší stupeň závažnosti než správny delikt, je ustanovenie § 21 ods. 2 *zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 316/2016 Z. z. (ďalej len ako „zákon č. 91/2016 Z. z.“)*.

Cieľom nášho referátu je na základe právnej analýzy poukázať na klady a nedostatky platného znenia § 21 zákona č. 91/2016 Z. z., ktorý predstavuje špeciálnu právnu úpravu vzťahu trestného konania proti právnických osobám a konania o správnych deliktoch právnických osôb.

Princíp špeciality a subsidiarity postihu

Predmetné princípy nachádzajú svoje uplatnenie v prípadoch, keď je, v záujme spravodlivosti trestania, potrebné zodpovedať otázku, či vôbec a akým spôsobom postihnúť osobu za protiprávne a spoločensky škodlivé správanie v situácii, keď jej skutok predstavuje viac než jedno porušenie zákona, bez ohľadu na to, či naplnilo skutkové podstaty deliktov rôznych kategórií (napr. vzťah trestného činu fyzickej osoby a priestupku fyzickej osoby), alebo či naplnilo skutkové podstaty rôznych druhov deliktov (napr. vzťah priestupku fyzickej osoby a iného správneho deliktu fyzickej osoby postihovaného na základe zavinenia).

Právnu ochranu páchatel'a je možné zabezpečiť:

- vylúčením súbehu rôznych kategórií deliktov s rôznym stupňom závažnosti a súbehu rôznych druhov deliktov s rovnakým stupňom závažnosti, alebo
- zakotvením princípu subsidiarity trestania v situácii, keď zákonodarca súbeh nevyhlúčil.

² Pre účely tohto referátu budeme trestné činy – správne delikty – disciplinárne delikty označovať ako *kategórie deliktov*. Správne delikty sa členia na priestupky fyzických osôb – iné správne delikty, správne delikty fyzických osôb oprávnených na podnikanie a právnických osôb a správne poriadkové delikty. Tie budeme označovať ako *druhy deliktov*.

V slovenskom právnom poriadku sa uplatňuje pravidlo, že *ak zákon nevylúči explicitne súbeh rôznych kategórií alebo druhov deliktov, ich súbeh sa pripúšťa*.

Vylúčenie súbehu sa, z legislatívno-technického hľadiska, zabezpečuje prostredníctvom princípu špeciality postihu.

Princíp špeciality postihu sa de lege lata premieta v legálnej definícii:

- priestupku podľa § 2 ods. 1 zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov („ak nejde o iný správny delikt postihnuteľný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin“), a
- disciplinárneho previnenia („ak nie je trestným činom alebo priestupkom“)³.

Negatívne vymedzenie pojmu priestupok odpovedá na otázku, aké konanie nie je možné, z právneho hľadiska, stíhať ako priestupok. *Iným správnym deliktom postihnuteľným podľa osobitných právnych predpisov sa rozumie vždy konanie, ktoré je iným správnym deliktom fyzickej osoby, postihovaným na základe zavinenia. Trestným činom treba rozumieť trestný čin fyzickej osoby, nakoľko subjektom priestupku musí byť zásadne fyzická osoba.*⁴

V dôsledku toho nie je možné, aby jedno protiprávne správanie naplnilo znaky priestupku i iného správneho deliktu fyzickej osoby a nie je možné viesť konanie a ukladať tresty za oba druhy správnych deliktov súbežne, pretože naplnenie znakov iného správneho deliktu vylučuje zodpovednosť za priestupok.⁵ Takéto explicitné vylúčenie súbehu priestupku a iného správneho deliktu fyzickej osoby postihovaného na základe zavinenia v § 2 zákona SNR č. 372/1990 Zb. je potrebné, vzhľadom k tomu, že objekt priestupkov a iných správnych deliktov fyzických osôb je zhodný (verejný záujem na riadnom plnení verejnoprávnych povinností). Dôsledkom platnej úpravy v § 2 ods. 1 zákona SNR č. 372/1990 Zb. je, že sa

³ Napríklad podľa § 138 ods. 2 zákona č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov disciplinárnym previnením je zavinené porušenie alebo nesplnenie základných povinností veliteľa alebo profesionálneho vojaka alebo zavinené porušenie zákazov alebo obmedzení profesionálneho vojaka, ak nie je trestným činom alebo priestupkom.

⁴ ČERVENÝ, Z. – ŠLAUF, V.: Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů. 7. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2001, s. 15.

⁵ PRÁŠKOVÁ, H.: Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha : Základy odpovědnosti za správní delikty. C. H. Beck, 2013, s. 59 – 60.

skutok fyzickej osoby musí kvalifikovať a prejednať ako iný správny delikt fyzickej osoby. Skutok sa nesmie prejednať ako priestupok, aj keby naplňal skutkovú podstatu priestupku.

Zákonodarca prostredníctvom princípu špeciality vylúčil v § 2 ods. 1 aj súbeh trestného činu fyzickej osoby a priestupku, t. j. dvoch kategórií deliktov s rôznou závažnosťou. V dôsledku toho ak sa čin fyzickej osoby prejedná a rozhodne o ňom ako o trestnom čine, je *ex lege* vylúčené, aby sa skutok kvalifikoval a prejednal ako priestupok.

V situácii, keď zákon SNR č. 372/1990 Zb. v § 2 ods. 1 *vylučuje súbeh* priestupku s iným správnym deliktom fyzickej osoby postihovaným na základe zavinenia a súbeh priestupku s trestným činom fyzickej osoby, rozhodnutiami o tom istom skutku ako o priestupku i ako o inom správnom delikte fyzickej osoby a rozhodnutiami o tom istom skutku ako o priestupku i ako o trestnom čine fyzickej osoby *je porušený princíp ne bis in idem*.

Porušenie princípu *ne bis in idem* je preto *špeciálnym dôvodom* pre zrušenie právoplatného rozhodnutia o priestupku správnym orgánom, ak sa zistí, že osoba, ktorá bola uznaná vinnou z priestupku, bola za ten istý skutok súdom právoplatne odsúdená alebo bola obvinenia zbavená (pozri § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb.).

V tomto prípade ide o zrušenie *nezákonného* rozhodnutia správneho orgánu, ktoré je výsledkom jeho nezákonného postupu *v situácii, keď nedošlo k súbehu priestupku s trestným činom, lebo skutok nie je priestupkom, ale trestným činom fyzickej osoby*. Napriek tomu o tom istom skutku osoby bolo právoplatne rozhodnuté najprv v jednom konaní ako o priestupku a následne v ďalšom konaní ako o trestnom čine. Ide teda o typický prípad porušenia zákazu viacnásobného stíhania a potrestania za ten istý čin. Nezákonnosť tohto rozhodnutia môže byť zapríčinená tým, že správny orgán nesprávne kvalifikuje skutok ako priestupok, hoci zo skutkových okolností prípadu vyplýva, že bola naplnená skutková podstata trestného činu (hmotnoprávny dôvod).

Vzhľadom na nezákonnosť postihu fyzickej osoby, je potrebné, aby správny orgán *ex offo* zabezpečil nápravu (odstránenie protiprávneho stavu). Ustanovenie § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. mu ukladá povinnosť:

- zrušiť právoplatné rozhodnutie,
- zabezpečiť vrátenie sumy osobe, ktorú už zaplatila na úhradu pokuty a trov konania.

Zákon SNR č. 372/1990 Zb. však neupravuje postup správneho orgánu podľa § 94.

Zrušením právoplatného rozhodnutia, ktorým osoba bola uznaná vinnou zo spáchaného priestupku, je potrebné rozumieť z procesného hľadiska jeho *zrušenie bez náhrady*. Je to odôvodnené tým, že takéto rozhodnutie vôbec nemalo byť vôbec vydané. Zmena výroku rozhodnutia, ani iný spôsob rozhodnutia z procesnoprávneho hľadiska preto neprichádza o úvahy.

Z hmotnoprávneho hľadiska predmetom zrušenia môže byť len rozhodnutie vo veci samej (§ 77). Nepôjde o zrušenie právoplatného rozhodnutia, ktorým sa zastavilo konanie podľa § 76, nakoľko to nie je rozhodnutím, ktorým sa obvinený z priestupku uznal vinným z priestupku.

Rozhodnutie správneho orgánu sa zruší ako celok. Až tým, že sa zruší z dôvodu jeho nezákonnosti, dôjde k zániku jeho účinku ako verejno-mocenského aktu (právneho titulu), na ktorého základe bol obvinený z priestupku *povinný splniť* povinnosť – uhradiť pokutu a uhradiť trovy konania (§ 79).

Nie je pritom podstatné, či z rozhodnutia vyplývajú pre osobu uznanú vinnou z priestupku obe tieto povinnosti súčasne. Postačí, ak musela splniť čo len jednu z týchto povinností. Skutočnosť, že obvinený z priestupku nemal rozhodnutím uloženú povinnosť zaplatiť, lebo správny orgán upustil od uloženia sankcie, alebo preto, že správny orgán nie je oprávnený uložiť v blokovom konaní a v rozkaznom konaní povinnosť uhradiť trovy konania (§ 79 ods. 2) alebo že správny orgán celkom alebo čiastočne upustil od uloženia povinnosti uhradiť trovy konania (§ 79 ods. 3), nie je sama osebe dôvodom, aby správny orgán nebol povinný svoje právoplatné rozhodnutie o priestupku zrušiť postupom podľa § 94.

Správny orgán musí podľa § 94 zrušiť nielen rozhodnutie vydané v neskrátenom konaní o priestupku, ale aj rozhodnutie vydané v rozkaznom konaní (§ 87 ods. 3). Rovnako,

vzhľadom na hmotnoprávny účinok prejednávania priestupku v blokovom konaní, bude postupovať, aj ak sa v blokovom konaní uložila pokuta za priestupok (§ 84 ods. 1).

Vo všetkých prípadoch sa vrátenie sumy osobe zabezpečuje len vtedy, ak obvinený z priestupku *už svoju povinnosť splnil* (ktorúkoľvek z nich, a to aj čiastočne). Splnenie povinnosti zaplatiť trvá len do nadobudnutia právoplatnosti zrušujúceho rozhodnutia správneho orgánu.

Vracia sa suma len vo výške, ktorú obvinený z priestupku zaplatil, bez ohľadu na to, či sa pristúpilo k nútenému výkonu rozhodnutia. Ak bolo rozhodnutie o uložení pokuty podľa § 88aa zákona SNR č. 372/1990 Zb. vykonané na návrh páchatel'a priestupku vykonaním verejnoprospešných prác, poskytne sa peňažná náhrada podľa § 458 ods. 1 *Občianskeho zákonníka (zákona č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov)*.

Zákon SNR č. 372/1990 Zb. zakotvuje, že osoba uznaná vinnou z priestupku má *nárok* na vrátenie sumy, ktorú zaplatila na úhradu pokuty a trov konania. Tým je vyjadrené, že ide o jej právo, ktoré si môže úspešne uplatniť na správnom orgáne, ktorý rozhodnutie o priestupku vydal, alebo následne na súde v civilnom konaní. Ustanovenie § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. neupravuje povinnosť, ani špeciálne podmienky, za ktorých si môže osoba, ktorá bola uznaná vinnou z priestupku, uplatniť svoj nárok.

Správny orgán, ktorý zrušené rozhodnutie vydal, musí vrátiť zaplatenú sumu po nadobudnutí právoplatnosti jeho zrušujúceho rozhodnutia.

Ak by sa tak nestalo, oprávnená osoba by sa mohla svojho zákonného nároku následne úspešne domáhať na súde. Uplatnili by sa ustanovenia Občianskeho zákonníka o zodpovednosti za bezdôvodné obohatenie. Podľa § 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka je bezdôvodným obohatením aj majetkový prospech získaný plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol. V tejto súvislosti by sa uplatnili taktiež ustanovenia § 107 o premlčaní práva na vydanie *bezdôvodného obohatenia*.

Uplatnením nároku osoby podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. *nie je dotknutá* prípadná zodpovednosť štátu, obce alebo vyššieho územného celku za *škodu* spôsobenú pri

výkone verejnej moci z dôvodu nezákonného rozhodnutia podľa osobitného predpisu – zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zrušiť právoplatné rozhodnutie o priestupku je vecne príslušný *správny orgán, ktorý ho vydal*. Vzniká otázka, či zaň, z procesnoprávneho hľadiska, považovať správny orgán, ktorý rozhodoval v prvom stupni.

Odborná literatúra v tejto súvislosti hovorí o *osobitnej forme autoremedúry* (samoopravy).⁶ Inštitút autoremedúry upravuje § 57 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (*správny poriadok*) v znení neskorších predpisov ako osobitný spôsob vybavenia podaného odvolania prvostupňovým správnym orgánom.⁷ Tu, samozrejme, o tento prípad nejde, lebo podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. sa rozhoduje o právoplatnom rozhodnutí. Napriek tomu sa výkladom zákona odvodzuje, že príslušný na zrušenie právoplatného rozhodnutia o priestupku podľa § 94 je správny orgán, ktorý rozhodnutie vydal *v prvom stupni*.

Z platného znenia prvej vety § 94, podľa ktorej „*správny orgán svoje právoplatné rozhodnutie o priestupku zruší*“, taktiež vyplýva, že takúto právomoc nemá iný správny orgán, napr. správny orgán najbližšie vyššieho stupňa nadriadený správnomu orgánu, ktorý toto rozhodnutie vydal (ak taký vôbec, podľa platnej právnej úpravy, jestvuje).

Správny orgán má povinnosť zrušiť svoje právoplatné rozhodnutie uloženú *zákonom*.⁸ Z tohto dôvodu, ak *nastali všetky zákonom predpokladané podmienky*, nemôže sa sám, v rámci správnej úvahy, rozhodnúť, či tak urobí.

Jeho aktivita sa v tomto ohľade predpokladá, ak:

- a) jestvuje právoplatné rozhodnutie správneho orgánu, ktorým bola osoba uznaná vinnou z priestupku,

⁶ MACHAJOVÁ, J.: Administratívnoprávny postih fyzických a právnických osôb s osobitným zreteľom na postih podľa zákona o priestupkoch. Podrobný odborný komentár k zákonu o priestupkoch so správnym poriadkom. Likavka : Vydavateľstvo EPOS, s. r. o., 1995, s. 174.

⁷ KOŠIČIAROVÁ, S.: Správny poriadok. Komentár. Šamorín : Heuréka, 2013, s. 267.

⁸ ČERVENÝ, Z. – ŠLAUF, V.: Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů. 7. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2001, s. 163.

- a) jestvuje právoplatné rozhodnutie súdu o odsúdení alebo o zbavení obvinenia osoby, ktorá bola uznaná vinnou z priestupku správnym orgánom,
- b) rozhodnutie súdu aj správneho orgánu sa vzťahuje na ten istý skutok,
- c) správny orgán túto skutočnosť zistil (čiže sa o nej dozvedel).

Správny orgán zruší svoje právoplatné rozhodnutie z *vlastného podnetu (ex offa)*. V tomto smere nie je potrebné oznámenie, ani návrh osoby, o ktorej skutku bolo právoplatne rozhodnuté ako o priestupku, hoci takéto jej podanie (resp. oznámenie inej osoby, orgánu verejnej moci) môže slúžiť ako impulz pre aplikáciu § 94 zo strany správneho orgánu. Správny orgán môže získať znalosť o existencii právoplatného rozsudku aj v rámci výkonu svojej úradnej činnosti.

Ak by napriek tomu správny orgán v predmetnej veci nekonal, šlo by – z právneho hľadiska – o jeho *nečinnosť*. Keďže nečinnosť je protiprávnym správaním vykonávateľa verejnej správy, *osoba, ktorá bola uznaná vinnou z priestupku*, by sa mohla úspešne domôcť svojej ochrany z dôvodu, že orgán verejnej správy v rozpore so zákonom nezačal z úradnej povinnosti administratívne konať o zrušení rozhodnutia podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb., a to podaním sťažnosti podľa § 3 ods. 1 písm. a) *zákona č. 9/2010 Z. z. o ťažnostiach v znení neskorších predpisov* alebo podaním podnetu prokurátorovi (k právomoci prokurátora pozri § 28 ods. 1 *zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov* a § 242 ods. 2 *Správneho súdneho poriadku (zákona č. 162/2015 Z. z. v znení zákona č. 88/2017 Z. z.)*.

Zákon SNR č. 372/1990 Zb. nelimituje splnenie tejto zákonnej povinnosti podľa § 94 zo strany správneho orgánu žiadnou lehotou.⁹

Správny orgán ju splní *bezodkladne*, len čo nastanú zákonom vymedzené podmienky.

Procesnoprávne aspekty zrušenia právoplatného rozhodnutia o priestupku podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. Vzhľadom k tomu, že právoplatné rozhodnutie o priestupku bolo

⁹ MACHAJOVÁ, J.: Administratívnoprávny postih fyzických a právnických osôb s osobitným zreteľom na postih podľa zákona o priestupkoch. Podrobný odborný komentár k zákonu o priestupkoch so správnym poriadkom. Likavka : Vydavateľstvo EPOS, s. r. o., 1995, s. 174.

vydané v správnom konaní (§ 51), bude potrebné ho zrušiť v *správnom konaní*, a to rozhodnutím, proti ktorému je prípustný riadny opravný prostriedok (odvolanie, rozklad).¹⁰

Procesnoprávny postup podľa § 94 je konaním v *prvom stupni*. Nemá právnu povahu obnovy konania, ani právnu povahu preskúmania rozhodnutia mimo odvolacieho konania podľa zákona č. 71/1967 Zb. Aj z tohto dôvodu nie je správny orgán limitovaný žiadnymi zákonnými lehotami ustanovenými zákonom č. 71/1967 Zb., po ktorých uplynutí už nie je možné právoplatné rozhodnutie zrušiť.

Účastníkmi konania o zrušení právoplatného rozhodnutia podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. sú osoby, ktoré boli účastníkmi konania, v ktorom správny orgán rozhodnutie vydal (§ 72).

Ak bol obvinený z priestupku na základe zrušeného rozhodnutia povinný nahradiť poškodenému škodu spôsobenú priestupkom (§ 70) a medzičasom túto povinnosť splnil, pričom mu súd rozsudkom, ktorým ho odsúdil pre trestný čin, uložil povinnosť nahradiť škodu poškodenému podľa § 287 *Trestného poriadku (zákona č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov)*, nie je povinnosťou správneho orgánu pôsobiť, aby poškodený vydal páchatelovi priestupku majetkový prospech získaný plnením z právneho dôvodu, ktorý dodatočne odpadol. Otázka bezdôvodného obohatenia je v takom prípade predmetom vysporiadania súkromnoprávneho nároku medzi osobou, ktorá bola uznaná vinnou z priestupku, a poškodeným v zmysle § 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

Výsledkom správneho konania podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. je *rozhodnutie, ktorým sa zrušuje právoplatné rozhodnutie o priestupku*.

V prípade, že by sa v začatom konaní zistilo, že nie sú kumulatívne naplnené predpoklady pre zrušenie rozhodnutia podľa § 94, správny orgán začaté konanie *zastaví rozhodnutím* z dôvodu, že *odpadol dôvod konania začatého na podnet správneho orgánu* podľa § 30 ods. 1 písm. h) zákona č. 71/1967 Zb.

¹⁰ KUČEROVÁ, H. – HORZINKOVÁ, E.: Zákon o prešupcích s komentářem a judikaturou. Praha : Nakladatelství Leges, s. r. o., 2009, s. 350.

Rovnako správny orgán musí z dôvodu nezákonnosti *ex offio* zrušiť bez náhrady svoje právoplatné rozhodnutie o priestupku v situácii, keď zistí, že správny orgán právoplatne rozhodol o tom istom skutku ako o *inom správnom delikte fyzickej osoby* postihovanom na základe zavinenia podľa osobitného predpisu, keďže i vo vzťahu týchto druhov správnych deliktov sa uplatňuje princíp špeciality. Urobí tak, aj keď takúto povinnosť podľa zákona SNR č. 372/1990 Zb. nemá, a to na základe toho, že bol porušený princíp *ne bis idem* vyplývajúci z čl. 40 ods. 5 Listiny základných práv a slobôd a čl. 50 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky.

Pri nedostatku úpravy musí analogicky postupovať podľa § 94 zákona SNR č. 372/1990 Zb. a nie podľa zákona č. 71/1967 Zb., ktorý upravuje právomoc správneho orgánu zrušiť právoplatné rozhodnutie mimo odvolacieho konania.

V prípade, ak *správny orgán* o skutku fyzickej osoby ako o priestupku *ešte právoplatne nerozhodol*, je povinný vykonať nasledujúce *procedurálne úkony*:

- *odložiť vec* bez toho, aby začal konanie, keď sa o skutku vedie trestné stíhanie alebo konanie na inom príslušnom správnom orgáne alebo o skutku už právoplatne rozhodol správny orgán, orgán činný v trestnom konaní a súd – pozri § 66 ods. 2 písm. b), c) zákona SNR č. 372/1990 Zb.,
- *zastaviť konanie o priestupku*, ak sa v ňom zistí, že o skutku už bolo právoplatne rozhodnuté správnym orgánom alebo orgánom činným v trestnom konaní a súdom alebo že vec bola postúpená podľa § 71 po začatí konania – pozri § 76 ods. 1 písm. g), l),
- *postúpiť vec* podľa § 71 písm. a) alebo c) zákona SNR č. 372/1990 Zb.

Orgán oprávnený objasňovať priestupky je povinný odovzdať vec príslušnému orgánu, ak ide o iný správny delikt než priestupok alebo ak ide o trestný čin podľa § 60 ods. 3 písm. c).

Už sme uviedli, že v slovenskom právnom poriadku sa uplatňuje pravidlo, že ak zákon nevylučuje explicitne súbeh rôznych kategórií a druhov deliktov prostredníctvom princípu špeciality, ich súbeh sa pripúšťa.

V prípade súbehu nie je princíp ne bis in idem dotknutý, ak zákon neustanovuje inak.

Pri *súbehu kategórií verejnoprávnych deliktov* s rôznou závažnosťou, ktorých prejednanie je v *právomoci rôznych druhov orgánov verejnej moci*, sa uplatňuje *princíp subsidiarity postihu* (napr. medzi trestným činom fyzickej osoby a iným správnym deliktom fyzickej osoby postihovaným na základe zavinenia, medzi priestupkom fyzickej osoby a správnym disciplinárnym deliktom fyzickej osoby).

Prednosť má vždy postih deliktov s vyššou závažnosťou následkov pre zákonom chránený záujem. Len výnimočne by tomu tak nebolo, a to vtedy, ak by rozhodnutie o správnom delikte alebo o disciplinárnom delikte malo *charakter rozhodnutia vo veci trestného činu v zmysle čl. 4 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd*. Tento charakter vyplýva buď zo zákona (vzťah trestný čin právnickej osoby – správny delikt právnickej osoby alebo ak je to v konkrétnom prípade odôvodnené na základe tzv. engelovských kritérií).

Princíp subsidiarity sa neuplatňuje v prípade postihu *verejnoprávnych deliktov* s rovnakou závažnosťou, ktorých prejednanie je v *právomoci rôznych vecne príslušných orgánov verejnej moci* toho istého druhu (orgánov verejnej správy). Princíp *ne bis in idem* nie je vtedy dotknutý, nakoľko *chýba totožnosť zákonom chráneného záujmu*. V prípade súbehu je orgán (súd, vykonávateľ verejnej správy), v záujme spravodlivosti, povinný pri prejednávaní deliktu prihliadnuť na skutočnosť, že páchatel' bol už za ten istý skutok právoplatne potrestaný.

Keďže princíp *ne bis in idem* nie je v prípade tohto súbehu *verejnoprávnych deliktov* dotknutý, osoba sa ho nemôže úspešne dovolávať za účelom svojej právnej ochrany. Svojej ochrany sa môže úspešne dovolať s poukazom na čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Osobitné ustanovenia o trestnom konaní proti právnickým osobám podľa § 21 zákona č. 91/2016 Z. z.

Povinnosť Slovenskej republiky transponovať požiadavky právne záväzných aktov Európskej únie do jej právneho poriadku v súvislosti so zabezpečením trestnoprávneho postihu právnických osôb, viedla k zákonnej regulácii *zodpovednosti za trestné činy právnických osôb* v osobitnom zákone – v zákone č. 91/2016 Z. z. Predmetná legislatívna úloha postavila slovenského zákonodarcu pred viaceré otázky, týkajúce sa vzťahu stíhania právnických osôb za trestné činy a za správne delikty.

Zákonodarca musel zohľadniť platnú právnu úpravu, keď *hmotnoprávne aspekty zodpovednosti právnických osôb za správne delikty* sú upravené v osobitných zákonoch. Osobitné zákony upravujú skutkové podstaty správnych deliktov, druh a výšku sankcie, ktoré sa za ne ukladajú, kritériá pre ich ukladanie, lehoty pre zánik zodpovednosti za predmetný druh správnych deliktov a právomoc vykonávateľov verejnej správy ukladať za porušenie povinností súvisiacich s výkonom verejnej správy nápravné opatrenia, ktoré nemajú právnu povahu sankcie.

Procesnoprávne aspekty prejednávania správnych deliktov právnických osôb sú upravené zákonom č. 71/1967 Zb.

Skutočnosť, že v Slovenskej republike doposiaľ nebol prijatý samostatný *zákon o správnom trestaní*, ktorý by komplexným spôsobom upravil princípy a pravidlá uplatňujúce sa pri vyvodzovaní administratívnoprávnej zodpovednosti za jednotlivé druhy správnych deliktov, značne skomplikovala zákonodarcovi situáciu, keďže nemohol prostredníctvom tzv. priamej novelizácie upraviť vzťah medzi novou kategóriou deliktu (trestným činom právnickej osoby) a správnym deliktom právnickej osoby. Nejde pritom, samozrejme, o všetky správne delikty právnických osôb, ale len o tie, ktoré môžu byť spáchané v súbehu s trestnými činmi právnických osôb *taxatívnym spôsobom* vypočítanými v § 3 zákona č. 91/2016 Z. z.

Výsledkom je tzv. *nepriama novelizácia*¹¹ osobitných zákonov, vykonaná prostredníctvom § 21 zákona č. 91/2016 Z. z., týkajúca sa vyvodzovania zodpovednosti za správne delikty právnických osob vykonávatel'mi verejnej správy.

Vzhľadom na *predmet úpravy* zákona č. 91/2016 Z. z. podľa § 1 (základy trestnej zodpovednosti právnických osôb), ustanovenie § 21 obsahuje osobitné pravidlá *trestného konania* proti právnickým osobám. *Chýba špeciálna úprava procesnoprávných aspektov postupu vykonávateľov verejnej správy v správnom konaní*. V takej situácii nezostáva nič iné, než aby správny orgán aplikoval všeobecnú úpravu v zákone č. 71/1967 Zb., ako aj čl. 40 ods. 5 Listiny základných práv a slobôd a čl. 50 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky.

Keďže ani zákon č. 91/2016 Z. z., ani žiadny iný osobitný zákon, upravujúci zodpovednosť za správny delikt právnickej osoby, *nevylučuje súbeh* správnych deliktov právnických osob s trestnými činmi právnických osôb vypočítanými v § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. na základe princípu špeciality, ich súbeh je prípustný.

Uplatnenie princípu subsidiarity administratívneho postihu vo vzťahu k trestnému postihu právnickej osoby napriek *totožnosti zákonom chráneného záujmu* však vylučuje § 21 ods. 2 zákona č. 91/2016 Z. z., podľa ktorého: „Trestné stíhanie proti právnickej osobe nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak skoršie konanie pre ten istý skutok proti tej istej právnickej osobe skončilo právoplatným rozhodnutím o správnom delikte a toto rozhodnutie nebolo zrušené.“ Z uvedeného je zrejmé, že správne delikty právnických osôb, ktoré sú v súbehu s trestnými činmi právnických osôb podľa § 3 zákona č. 91/2016 Z. z., majú *ex lege* rovnakú závažnosť.

Je to tak napriek skutočnosti, že *zákonné členenie deliktov na správne delikty a trestné činy* zostalo nedotknuté. Legislatívnym dôvodom môže byť i to, že správne delikty právnických osôb, ktoré sa nemôžu dostať do súbehu s trestnými činmi právnických osôb z dôvodu *chýbajúcej požiadavky na totožnosť skutku*, majú naďalej v slovenskom právnom poriadku svoju hierarchiu vo vzťahu k súdnym deliktom zachovanú (vykazujú nižšiu závažnosť).

¹¹ Pozri § 6 ods. 1 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 310/2016 Z. z.

Touto špeciálnou úpravou nie je taktiež dotknutý vzťah trestného činu fyzickej osoby a správneho deliktu podnikajúcej fyzickej osoby v rámci ich súbehu. Právoplatné rozhodnutie vykonávateľa verejnej správy o skutku *fyzickej osoby – podnikateľa* naďalej *ex lege* netvorí prekážku trestného stíhania v zmysle § 9 Trestného poriadku.¹² To však neznamená, že by príslušný orgán nemohol v konkrétnom prípade považovať protiprávne správanie fyzickej osoby – podnikateľa za správny delikt, ktorý má podľa čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru povahu trestného činu na základe tzv. engelovských kritérií.

Keďže zákonodarca priznal správnym deliktom právnických osôb, ktoré sú v súbehu s trestnými činmi právnických osôb podľa § 3 zákona č. 91/2016 Z. z., povahu deliktov, ktoré majú podľa čl. 6 Dohovoru charakter trestného obvinenia a podľa čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru *povahu trestného činu*, aplikuje sa princíp *ne bis in idem*¹³. Ak páchatel naplní jedným konaním skutkové podstaty *deliktov rôznej kategórie, môže byť potrestaný len za jeden z nich*.

Motiváciu zákonodarcu v tomto smere treba zrejme hľadať v úsilí reagovať na judikatúru európskych súdov, ktorá sa opiera o tzv. autonómny výklad pojmu trestné obvinenie a trestný čin v zmysle Dohovoru.

Podľa nej pre kvalifikáciu *veci ako trestnej podľa čl. 6 Dohovoru* postačuje, že subjekt deliktu je všeobecný, záujem chránený skutkovou podstatou je všeobecný, sankcia má represívny a odstrašujúci účel. Pre kvalifikáciu skutku ako *trestného činu na účely čl. 4 Protokolu č. 7 k Dohovoru je rozhodujúca závažnosť sankcie, ktorú možno za delikt osobe podľa platnej právnej úpravy uložiť, a závažnosť sankcie, ktorá bola uložená*.¹⁴

Z hľadiska tretieho tzv. engelovského kritéria je rozhodujúcou okolnosťou závažnosť sankcie, ktorú možno za čin (delikt) uložiť, a nie sankcia skutočne uložená. V zásade je treba posudzovať závažnosť sankcie, ktorá by mohla byť osobe za delikt podľa vnútroštátneho

¹² Čentéš, J. in ČENTÉŠ, J. a kolektív: Trestný poriadok. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Žilina : Eurokódex, s. r. o., 2015, s. 455.

¹³ Šimovček, I. in ZÁHORA, J. – ŠIMOVČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2016, s. 287.

¹⁴ KOŠIČIAROVÁ, S.: Princíp *ne bis in idem* a správne trestanie. In Kolektív autorov: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. Pezinok : Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2016, s. 99.

práva uložená, pričom určitú relevanciu môže mať aj výška sankcie, ktorá bola skutočne ložená, nemôže však znížiť závažnosť sankcie, ktorej uloženie hrozilo.¹⁵

Slovenský zákonodarca usúdil, že závažnosť sankcií, ktoré je možné za takéto správne delikty právnických osôb podľa osobitných zákonov ukladať, je taká prísna, že odôvodňuje, aby z hmotnoprávneho hľadiska mali *de lege lata* rovnakú závažnosť ako trestné činy právnických osôb, s ktorými môžu byť spáchané v súbehu. Či toto rozhodnutie zákonodarcu má bez výnimky oporu v platnej právnej úprave – vzhľadom na druh a výšku sankcií ustanovených osobitnými predpismi – môže byť predmetom odbornej diskusie, rovnako ako aj to, či ide o systémový zásah do právnej úpravy zodpovednosti. Jedinou výhodou pre aplikačnú prax je, že takáto právne záväzná úprava nedáva priestor pre prípadné úvahy orgánov verejnej moci, pokiaľ ide o otázky spojené s autonómnym výkladom pojmu trestné obvinenie a trestný čin v zmysle Dohovoru vo vzťahu k predmetnej skupine správnych deliktov právnických osôb.

Procesnoprávne aspekty uplatnenia princípu ne bis in idem. Vzhľadom k tomu, že páchatel môže byť potrestaný len za delikt jednej kategórie, takáto právna situácia vplýva aj na úpravu *zákazu začatia a zákazu pokračovať v začatom konaní*, ak o tom istom skutku tej istej osoby už bolo právoplatne rozhodnuté a pritom ide o rozhodnutie, ktoré je, z hľadiska svojho obsahu, *spôsobilé plniť funkciu prekážky veci právoplatne rozhodnutej*.

Zákaz začať a pokračovať v trestnom stíhaní proti právnickej osobe vzhľadom na existenciu *právoplatného rozhodnutia o správnom delikte s účinkom rei iudicatae* ustanovuje § 21 ods. 2 zákona č. 91/2016 Z. z., podľa ktorého: „Trestné stíhanie proti právnickej osobe nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak skoršie konanie pre ten istý skutok proti tej istej právnickej osobe skončilo právoplatným rozhodnutím o správnom delikte a toto rozhodnutie nebolo zrušené.“ Nadobudnutie *právoplatnosti rozhodnutia* tak bráni nielen opätovnému potrestaniu, ale už aj ďalšiemu vedeniu procesného postupu o tom istom skutku, ktoré samé predstavuje významný zásah do práv osôb.

¹⁵ ČENTÉŠ, J.: Vybrané aspekty zásady ne bis in idem v trestnom konaní. In Kolektív autorov: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. Pezinok : Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2016, s. 162.

Zákaz (opätovne) začať konanie o tom istom skutku právnickej osoby ako o správnom delikte právnickej osoby v situácii, keď o ňom bolo právoplatne rozhodnuté ako o trestnom čine právnickej osoby spôsobom, ktorý z právneho hľadiska vytvára prekážku *rei iudicatae*, vyplýva z § 21 ods. 1 zákona č. 91/2016 Z. z. implicitne (*de lege ferenda* by predmetné obmedzenie, vzhľadom na princíp *ne bis in idem*, malo byť upravené v osobitnom zákone o správnom trestaní). Zákon nebráni tomu, aby v situácii, keď sa trestné konanie neskončilo rozhodnutím, ktoré má právnu povahu *rei iudicatae*, vykonávateľ verejnej správy nemohol prejednať skutok v správnom konaní a rozhodnúť o skutku ako o správnom delikte. Nepriamo o tom svedčí aj úprava *pravidla o nezapočítavaní lehoty* pre zánik zodpovedností právnických osôb za správny delikt, počas ktorej sa pre ten istý skutok viedlo trestné konanie podľa zákona č. 91/2016 Z. z.

Dôvod, pre ktorý zákonodarca špeciálne zakotvil *prekážku začatého konania (litispendenciu)* v § 21 ods. 1 zákona č. 91/2016 Z. z. tak, aby nebolo možné viesť konanie o správnom delikte, ak prebieha proti tej istej právnickej osobe o tom istom skutku trestné konanie, má v praxi zabezpečiť, aby – vzhľadom na kratšie hmotnoprávne lehoty pre zánik zodpovednosti za správne delikty právnických osôb v porovnaní s premlčacími lehotami pre zánik trestnej zodpovednosti právnických osôb – nedochádzalo k tomu, že by sa protiprávne činy právnických osôb postihovali prevažne ako správne delikty právnických osôb.

Platné znenie § 21 ods. 2, podľa ktorého právoplatné rozhodnutie o správnom delikte s účinkom *rei iudicatae* je prekážkou trestného stíhania, má taktiež motivovať orgány činné v trestnom konaní, aby začali trestné stíhanie proti právnickej osobe skôr, než sa o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe právoplatne rozhodne v správnom konaní (s účinkom *rei iudicatae*).

Procesnoprávne aspekty postupu správnych orgánov v konaní o správnom delikte právnickej osoby podľa § 21 zákona č. 91/2016 Z. z.

Správne orgány prejednávajú správne delikty právnických osôb na základe všeobecnej úpravy správneho konania, t. j. zákona č. 71/1967 Zb., ak osobitný zákon neustanovuje inak. Pre procesný postup správnych orgánov v prípade súbehu trestného činu právnickej osoby a správneho deliktu právnickej osoby, má význam platné znenie § 21 ods. 1 a 3 zákona č. 91/2016 Z. z.

Právnou úpravou *nie je dotknutá ich právomoc podľa osobitných zákonov ukladať nápravné opatrenia*, ktoré nemajú represívny charakter a teda ich nemožno považovať za sankcie. Znenie textu § 21 ods. 1 za bodkočiarkou túto skutočnosť iba potvrdzuje.

Uprednostnenie trestného konania pred konaním o správnom delikte právnickej osoby a zákaz viesť správne konanie o správnom delikte, keď prebieha trestné stíhanie proti právnickej osobe, má však vplyv na postup vykonávateľa verejnej správy oprávneného prejednať správny delikt právnickej osoby. Ako by sa mal správny orgán *de lege lata* z procesnej stránky vysporiadať s týmto zákazom vzhľadom k úprave zákona č. 71/1967 Zb.?

Podľa dôvodovej správy k predmetnému ustanoveniu zákona „musí byť správne konanie vedené voči právnickej osobe pre ten istý skutok, ktorý má znaky správneho deliktu, *prerušené a nemožno v ňom pokračovať*, ak sa vo veci pre ten istý skutok začne a vedie trestné stíhanie voči právnickej osobe“.

Vzhľadom k tomu, že zákon č. 71/1967 Zb. nezakotvuje procesnoprávny inštitút odloženia veci, správny orgán konanie o správnom delikte v takejto situácii nezačne.

Ak by trestné stíhanie začalo následne ako správny orgán začal konanie o správnom delikte právnickej osoby, musel by konanie ukončiť jeho *zastavením*.

Správny orgán v takej situácii zastaví správne konanie o správnom delikte *rozhodnutím, proti ktorému sa možno odvolať*, a to na základe § 30 ods. 1 písm. j) zákona č. 71/1967 Zb. („ak tak ustanoví osobitný zákon“). V takýchto prípadoch je totiž týmto osobitným zákonom zákon č. 91/2016 Z. z.

Prerušenie správneho konania podľa § 29 ods. 1 zákona č. 71/197 Zb. neprichádza, z procesnoprávneho hľadiska, do úvahy, nakoľko inštitút prerušenia konania nemá za následok ukončenie správneho konania – správne konanie stále prebieha.¹⁶

¹⁶ KOŠIČIAROVÁ, S.: Princíp ne bis in idem a správne trestanie. In Kolektív autorov: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. Pezinok : Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2016, s. 109 – 110.

Správne konanie nesmie prebiehať po celý čas, pokiaľ trvá procesnoprávna prekážka prebiehajúceho trestného stíhania tej istej právnickej osoby pre ten istý skutok. Od jeho výsledku bude závisieť ďalší prípadný postup správneho orgánu. Ak nie je výsledkom trestného konania proti právnickej osobe právoplatné rozhodnutie s účinkom veci právoplatne rozhodnutej, správny orgán má právomoc prejednať skutok ako správny delikt právnickej osoby. Musí pritom zohľadniť existenciu zákonných lehôt pre zánik zodpovednosti právnickej osoby za správny delikt, ktoré ustanovujú osobitný zákon.

Právna úprava pravidla o nezapočítaní času do lehoty pre zánik zodpovednosti, počas ktorého sa pre ten istý skutok viedlo trestné konanie podľa zákona č. 91/2016 Z. z., má rovnaký dôsledok ako pravidlo ustanovené v § 20 ods. 2 zákona SNR č. 372/1990 Zb. Dôsledkom je, že v konkrétnych prípadoch právomoc správneho orgánu prejednať správny delikt právnickej osoby môže trvať dlhší čas od jeho spáchania, než ustanovuje osobitný predpis.

Tento čas môže byť navýšený o čas, keď:

- sa pre ten istý skutok viedlo trestné stíhanie (uplatnenie § 21 ods. 3 zákona č. 91/2016 Z. z.), alebo
- správny súd na základe správnej žaloby konal vo veci správneho trestania (§ 71 Správneho súdneho poriadku).

Počítanie lehôt pre zánik zodpovednosti. Zákonná lehota pre zánik zodpovednosti osoby za správny delikt má *hmotnoprávny* charakter. Z tohto dôvodu sa počíta podľa prirodzeného behu času (*a momento ad momentum*).

Pri jej počítaní sa nemožno odvolávať na pravidlá pre počítanie času zakotvené všeobecne záväzným právnym predpisom, ktorý neupravuje administratívnoprávne vzťahy (na § 122 Občianskeho zákonníka, ani na § 136 Trestného zákona (zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov), ani na ustanovenie právneho predpisu, ktorý upravuje pravidlá pre počítanie lehôt na vykonanie procesného úkonu (§ 27 zákona č. 71/1967 Zb.). Lehota pre zánik zodpovednosti za správny delikt sa preto *nepredlžuje*, ak jej posledný deň pripadne na sobotu alebo na deň pracovného pokoja. Do lehoty pre zánik zodpovednosti za správny delikt

sa započítava deň, keď bol spáchaný správny delikt, nakoľko už počas tohto dňa je správny orgán oprávnený prejednať správny delikt. Právomoc orgánu prejednať správny delikt zanikne dňom nasledujúcim po uplynutí posledného dňa lehoty pre zánik zodpovednosti.

Návrhy de lege ferenda

Nevyhnutnosť rešpektovania princípu *ne bis in idem* v súvislosti s realizáciou právomoci orgánov verejnej moci vyplýva z čl. 40 ods. 5 Listiny základných práv a slobôd a čl. 50 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky. Vzhľadom k tomu, že je potrebné rešpektovať aj čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a tiež právo na spravodlivý proces podľa čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky, nemožno za ústavne konformný právny stav považovať situáciu, keď chýba explicitná zákonná úprava pre postup orgánov verejnej moci, bez ohľadu na to, či ide o stíhanie trestných činov alebo správnych deliktov.

Ustanovenie § 21 zákona č. 91/2016 Z. z. nedáva a – vzhľadom na predmet úpravy – ani nemôže zakotviť procesné povinnosti správnych orgánov v prípade *súbehu trestného činu právnickej osoby a správneho deliktu právnickej osoby*. Situácia, keď by však mal správny orgán pri absencii explicitnej úpravy ich právomoci vyvodzovať svoje práva a povinnosti výlučne interpretáciou textu zákona č. 91/2016 Z. z. a čl. 50 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, je v rozpore s požiadavkami na právny štát.

Novelizácia zákona č. 71/1967 Zb. (včlenením špeciálnych ustanovení o konaní o správnych deliktoch) je možná, avšak vhodnejšie by bolo upraviť procesný postup správnych orgánov pri vyvodzovaní zodpovednosti za správne delikty, a teda aj za správne delikty právnických osôb, v *osobitnom zákone o správnom trestaní*.

Nie je možné, aby správny orgán postupoval v prípade správnych deliktov právnických osôb analogicky na základe zákona SNR č. 372/1990 Zb., nakoľko priestupky patria medzi druhy správnych deliktov, pri ktorých sa postihu sa uplatňuje princíp špeciality, a ich súbeh s trestnými činmi je vylúčený.

Čo by malo byť predmetom jeho úpravy, pokiaľ ide o procesnoprávne aspekty uplatnenia princípu *ne bis in idem špeciálne vo vzťahu k správnym deliktom právnických osôb*?

1) Všeobecná povinnosť správneho orgánu *zastaviť konanie* o správnom delikte právnickej osoby, ak o tom istom skutku tej istej osoby rozhodol orgán činný v trestnom konaní právoplatným rozhodnutím alebo súd právoplatným rozsudkom (s tým, že by ustanovenie obsahovalo taxatívny výpočet rozhodnutí, ktoré majú podľa osobitných zákonov účinok *rei iudicatae*).

2) Špeciálna povinnosť správneho orgánu *zastaviť konanie* o správnom delikte právnickej osoby, ak o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe prebieha trestné stíhanie.

3) Špeciálne oprávnenie¹⁷ správneho orgánu *začať konanie* o správnom delikte právnickej osoby, ak sa o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe ukončilo trestné konanie právoplatným rozhodnutím (s tým, že by ustanovenie obsahovalo taxatívny výpočet rozhodnutí, ktoré nemajú podľa osobitných zákonov účinok *rei iudicatae*).

Literatúra:

- ČENTÉŠ, J. a kolektív: Trestný poriadok. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Žilina : Eurokódex, s. r. o., 2015, 955 s., ISBN 978-80-8155-057-7.
- ČENTÉŠ, J.: Vybrané aspekty zásady *ne bis in idem* v trestnom konaní. In Kolektív autorov: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2016, 218 s., s. 156 – 168, ISBN 978-80-970207-9-8.
- ČERVENÝ, Z. – ŠLAUF, V.: Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů. 7. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2001, 368 s., ISBN 80-7201-235-5.
- KOŠIČIAROVÁ, S.: Princíp *ne bis in idem* a správne trestanie. In Kolektív autorov: Princíp spravodlivosti v trestnom a správnom súdnom konaní. Pezinok : Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2016, 218 s., s. 88 – 111, ISBN 978-80-970207-9-8.
- KOŠIČIAROVÁ, S.: Správny poriadok. Komentár. Šamorín : Heuréka, 2013, 357 s., ISBN 978-80-89122-85-1.

¹⁷ Oprávnenie preto, lebo v prípade správnych deliktov právnických osôb sa uplatňuje aj zásada oportunity stíhania týchto deliktov.

- KUČEROVÁ, H. – HORZINKOVÁ, E.: Zákon o přestupcích s komentářem a judikaturou. Praha : Nakladatelství Leges, s. r. o., 2009, 292 s., ISBN 978-80-87212-94-3.
- MACHAJOVÁ, J.: Administratívnoprávny postih fyzických a právnických osôb s osobitným zreteľom na postih podľa zákona o priestupkoch. Podrobný odborný komentár k zákonu o priestupkoch so správnym poriadkom. Likavka : Vydavateľstvo EPOS, s. r. o., 1995, 208 s., ISBN 80-88810-10-8.
- PRÁŠKOVÁ, H.: Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha : Základy odpovědnosti za správní delikty. C. H. Beck 2013, 446 s., ISBN 978-80-7400-456-8
- PROKEINOVÁ, M.: Vzťah trestnoprávnej a administratívnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. In: Princípy trestania a správne delikty. Zborník príspevkov z česko-slovenskej vedeckej konferencie. Košičiarová, S. (ed.) Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2016, s. 155 – 161, 200 s., ISBN 978-80-8082-988-9.
- ZÁHORA, J. – ŠIMOVČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2016, 342 s., ISBN 978-80-8168-413-5.

NE BIS IN IDEM A TRESTANIE PRÍSLUŠNÍKOV OZBROJENÝCH ZBOROV A OZBROJENÝCH SÍL

Janka Hašanová

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Abstrakt: Príspevok skúma protiprávne konanie príslušníkov ozbrojených zborov a ozbrojených síl z hľadiska princípu ne bis in idem. Zaoberá sa tým, či je možné za jedno konanie osobu postihnúť dvakrát, a to jednak za správny disciplinárny delikt, a jednak za priestupok, za iný správny delikt fyzickej osoby postihovaný na základe zavinenia, za správny poriadkový delikt alebo za trestný čin. Príspevok poukazuje aj judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva v analyzovanej problematike.

Kľúčové slová: ozbrojený zbor, ozbrojené sily, správny delikt, priestupok, disciplinárne previnenie, disciplinárne opatrenie, správne trestanie;

Úvodné východiská

Trestanie príslušníkov ozbrojených zborov a ozbrojených síl sa v porovnaní s trestaním "civilných osôb" výrazne odlišuje. Kým procesný postup aplikujúci sa pri trestaní osôb, ktoré nie sú v služobnom pomere, upravujú predovšetkým zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len "zákon o priestupkoch"), zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len "správny poriadok"), ako aj mnohé iné právne predpisy týkajúce sa administratívnoprávnej zodpovednosti, v prípade správneho trestania príslušníkov ozbrojených zborov a ozbrojených síl sa procesné ustanovenia zákona o priestupkoch, správneho poriadku, ani osobitných právnych predpisov spravidla nepoužijú, resp. sa použijú len obmedzene. Na konanie o väčšine správnych deliktoch príslušníkov v služobnom pomere sa aplikujú jednotlivé "statusové zákony", ktoré upravujú aj disciplinárnu zodpovednosť. Právne postavenie príslušníkov ozbrojených zborov a ozbrojených síl upravujú nasledovné predpisy:

- zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov (ďalej len "**zákon o štátnej službe policajtov**"),

- zákon č. 200/1998 Z. z. o štátnej službe colníkov v znení neskorších predpisov (ďalej len "**zákon o štátnej službe colníkov**"),

- zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov v znení neskorších predpisov (ďalej len "**zákon o štátnej službe vojakov**").

Zákon o štátnej službe policajtov sa vzťahuje na protiprávne konanie, ktorého sa dopustili príslušníci Policajného zboru, príslušníci Slovenskej informačnej služby, príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže SR a príslušníci Národného bezpečnostného úradu (ďalej len "policajt").¹

Zákon o štátnej službe policajtov, zákon o štátnej službe colníkov a zákon o štátnej službe vojakov predstavujú relatívne komplexnú právnu úpravu regulujúcu právne vzťahy vznikajúce, meniace sa a zanikajúce v rámci služobného pomeru policajtov, colníkov² a vojakov.³ Upravujú druhy služobného pomeru, vznik a skončenie služobného pomeru, čas služby, čas odpočinku, platové náležitosti, bezpečnosť a ochranu zdravia pri výkone štátnej služby, náhradu škody, ako aj **služobnú disciplínu a disciplinárnu právomoc**. Vzhľadom na výrazné špecifiká služobného pomeru policajtov, colníkov a vojakov majúceho verejnoprávny charakter, je subsidiárna aplikácia iných predpisov upravujúcich štátnozamestnanecké, či pracovnoprávne vzťahy (napr. zákon č. 311/2000 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov, zákona č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe o zmene a doplnení niektorých zákonov) vylúčená.⁴

Osobitosť statusu policajta a vojaka sa prejavuje predovšetkým osobitnými povinnosťami, ktoré policajt i vojak musia dodržiavať, teda služobnou disciplínou. **Služobná disciplína** spočíva v dôslednom plnení povinností ustanovených ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi, ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, služobnou prisahou, rozkazmi, nariadeniami, príkazmi a pokynmi nadriadených.

¹ Železničná polícia sa začlenila do Policajného zboru zákonom č. 547/2010 Z. z. o začlenení Železničnej polície do Policajného zboru a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

² Keďže služobná disciplína a disciplinárna právomoc policajtov a colníkov je v právnych predpisoch upravená takmer identicky, budeme v ďalšom texte *pod pojmom "policajt" rozumieť aj colníka, ak z textu príspevku nebude jasne vyplývať, že sa jedná výlučne o policajta.*

³ Pozri bližšie MEZEI, J. 2010. Vývoj právnej úpravy štátnozamestnaneckých vzťahov v podmienkach SR. s. 218.

⁴ MEZEI, J. 2013. Právna povaha štátnej služby. s. 105.

V prípade porušenia služobnej disciplíny sa policajt a vojak dopúšťajú **disciplinárneho previnenia**, za ktoré bude voči nim v **správnom konaní o správnom disciplinárnom delikte vyvodená disciplinárna zodpovednosť a bude im uložené disciplinárne opatrenie**. Disciplinárnym previnením je v zmysle § 52 ods. 1 zákona o štátnej službe policajtov *zavinené porušenie povinností policajta, pokiaľ nie je trestným činom alebo priestupkom*.

Disciplinárnym previnením vojaka je v zmysle § 138 ods. 2 zákona o štátnej službe vojakov *zavinené porušenie alebo nesplnenie základných povinností veliteľa alebo profesionálneho vojaka alebo zavinené porušenie zákazov alebo obmedzení profesionálneho vojaka, ak nie je trestným činom alebo priestupkom*.

Ne bis in idem v prípade správneho disciplinárneho deliktu a priestupku

V zmysle § 2 ods. 1 zákona o priestupkoch *priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v zákone o priestupkoch alebo v inom zákone, ak nejde o iný správny delikt postihnuteľný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin*. Podľa § 10 zákona o priestupkoch *osobitný zákon môže ustanoviť osoby, ktorých konanie, ktoré má znaky priestupku, sa prejedná podľa osobitného zákona*. Konanie týchto osôb, ktoré má znaky priestupku, sa prejedná podľa zákona o priestupkoch, ak sa na takú osobu osobitný zákon v čase prejednávania priestupku už nevzťahuje.

Konanie o správnom disciplinárnom delikte a konanie o priestupku policajta

Podľa § 52 ods. 2 zákona o štátnej službe policajtov sa **podľa zákona o štátnej službe policajtov prejedná aj konanie policajta, ktoré má znaky priestupku** (ďalej len „priestupok“). Znamená to, že podľa zákona o štátnej službe sa neprejedná len zavinené porušenie povinností policajta, ktoré pre neho vyplývajú zo zákona o štátnej službe (správny disciplinárny delikt), ale policajt bude prejednaný podľa zákona o štátnej službe aj v prípade, ak sa dopustí konania majúceho znaky priestupku. Všeobecný predpis upravujúci priestupky a konanie o nich (zákon o priestupkoch) sa na konanie o priestupku spáchaného policajtom nepoužije.⁵

⁵ V určitom období sa priestupky policajtov prejednávali podľa zákona o priestupkoch, čo sa však v praxi neosvedčilo, a preto sa policajti opäť vyňali z režimu zákona o priestupkoch.

V zmysle § 53 zákona o štátnej službe policajtov sa za disciplinárne previnenie, teda aj za konanie majúce znaky priestupku, ukladá disciplinárne opatrenie. Disciplinárnym opatrením je písomné pokarhanie, zníženie služobného platu až o 15 % na dobu najviac troch mesiacov⁶, zníženie hodnosti o jeden stupeň na dobu jedného roka, zákaz činnosti a prepadnutie veci.

Ako už bolo uvedené podľa § 52 ods. 2 zákona o štátnej službe policajtov sa podľa zákona o štátnej službe policajtov prejedná aj to konanie, ktoré má znaky priestupku. Znamená to, že procesný postup, ako aj sankcie a ochranné opatrenia,⁷ ktoré je možné uložiť policajtovi za spáchaný priestupok sa riadia zákonom o štátnej službe policajtov a neukladajú sa podľa zákona o priestupkoch ani podľa osobitných predpisov⁸. Dokonca v zmysle § 247a zákona o štátnej službe policajtov je s výnimkou výkonu rozhodnutia vylúčený aj zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len "správny poriadok").⁹

Disciplinárne opatrenie zákazu činnosti a disciplinárne opatrenie prepadnutia veci sa vykoná aj vtedy, ak policajt, ktorému bolo toto disciplinárne opatrenie uložené, skončil služobný pomer. O upustení od výkonu zvyšku disciplinárneho opatrenia zákazu činnosti rozhoduje nadriadený, ktorý disciplinárne opatrenie uložil.

Konanie o správnom disciplinárnom delikte a konanie o priestupku vojaka

V prípade vojakov je zákonná úprava mierne odlišná. V zmysle § 139 ods. 1 zákona o štátnej službe vojakov sa za ***disciplinárne previnenie profesionálnemu vojakovi uloží disciplinárne opatrenie***, ktorým je písomné pokarhanie alebo zníženie služobného platu až o 15 % najdlhšie na šesť mesiacov formou zrážok zo služobného platu, ktorý mu bol priznaný ku dňu, v ktorom sa profesionálny vojak disciplinárneho previnenia dopustil.

⁶ Česká právna úprava umožňuje za disciplinárne priestupky, ktorých sa policajt dopustí porušením služobnej disciplíny uložiť zníženie základnej tarify až o 25 % na dobu najviac troch mesiacov.

⁷ Disciplinárne opatrenie zákazu činnosti a disciplinárne opatrenie prepadnutia veci však možno uložiť len za podmienok ustanovených osobitným predpisom. Disciplinárnym opatrením zákazu činnosti nemožno uložiť zákaz výkonu funkcie policajta.

⁸ Potásch, P. Vybrané hotnoprávne aspekty zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch (v znení neskorších predpisov) v historickom a priestorovom kontexte Strednej Európy. In: *Správne delikty a správne trestanie v stredoeurópskom právnom priestore - súčasnosť a vízie*. Zborník príspevkov z odborného seminára s medzinárodnou účasťou. Bratislava : Eurokódex, 2010. s. 147 - 162.

⁹ Podľa českej právnej úpravy priestupky policajta prejednáva služobný nadriadený, a to podľa dvanástej časti

V zmysle § 151 zákona o štátnej službe vojakov je **profesionálny vojak zodpovedný za konanie, ktoré má znaky priestupku. Priestupok prejedná veliteľ, pričom postupuje podľa procesných ustanovení zákona o štátnej službe vojakov.** Podľa § 152 za priestupok môže veliteľ uložiť profesionálnemu vojakovi **sankcie a ochranné opatrenia v rozsahu a za podmienok podľa osobitných predpisov** (napr. zákona o priestupkoch). Sankčným opatrením zákazu činnosti nemožno uložiť zákaz výkonu štátnej služby profesionálneho vojaka. Sankčné opatrenie sa vykoná aj vtedy, ak profesionálny vojak, ktorému bolo uložené, skončil služobný pomer.

Znamená to, že na procesný postup v rámci konania o skutku, ktorý má znaky priestupku, sa aplikuje zákon o štátnej službe vojakov, sankcie a ochranné opatrenia sa však ukladajú v zmysle zákona o priestupkoch, resp. iných predpisov.

Z uvedeného vyplýva, že na rozdiel od zákona o štátnej službe policajtov, zákon o štátnej službe vojakov rozlišuje medzi sankciami a ochrannými opatreniami ukladanými sa konanie, ktoré má znaky priestupku a sankciami ukladanými za disciplinárne previnenie. Za konanie majúce znaky priestupku veliteľ uloží vojakovi sankcie a ochranné opatrenia v zmysle zákona o priestupkoch (resp. osobitných právnych predpisov) a v prípade disciplinárneho previnenia, ktoré nie je priestupkom, veliteľ ukladá disciplinárne opatrenia v zmysle zákona o štátnej službe vojakov.

Vymedzenie princípu ne bis in idem v zákonoch o štátnej službe

Disciplinárne opatrenie podľa § 59 ods. 1 zákona o štátnej službe policajtov nemožno uložiť, ak bol policajt za ten istý skutok už právoplatne odsúdený; ak bolo disciplinárne opatrenie uložené skôr, zruší sa s účinnosťou odo dňa uloženia. Disciplinárne opatrenie nemožno uložiť alebo vykonať, ak sa na priestupok vzťahuje amnestia. Uloženie disciplinárneho opatrenia za disciplinárne previnenie alebo za priestupok nevyklučuje skončenie služobného pomeru policajta za takéto konanie, ak po uložení disciplinárneho opatrenia vyšli najavo skutočnosti odôvodňujúce skončenie služobného pomeru policajta.

Disciplinárne opatrenie podľa § 142 ods. 5 zákona o štátnej službe vojakov nemožno uložiť, ak bol profesionálny vojak za ten istý skutok už odsúdený súdom; ak bolo disciplinárne opatrenie uložené skôr, zruší sa.

Zákonné znenia upravujúce zákaz dvojitého postihu za ten istý skutok sa značne líšia. Kým zákon o štátnej službe policajtov ustanovuje, že policajtovi nemožno uložiť disciplinárne opatrenie, ak bol za ten istý skutok už právoplatne *odsúdený*, zákon o štátnej službe vojakov je reštriktívnejší a hovorí o *odsúdený súdom*. Z uvedeného vyplýva, že ak by sme zákon o štátnej službe policajtov vykladali maximálne extenzívne, bolo by možné pod pojmom odsúdený rozumieť aj právoplatné rozhodnutie správneho orgánu (nielen súdu) za správny delikt a teda opätovný postih za ten istý skutok v správnom konaní by bol zmysle zákona o štátnej službe neprípustný. V zmysle zákona o štátnej službe vojakov vytvára prekážku ne bis in idem výlučne právoplatný odsudzujúci rozsudok súdu, ktorý rozhodol o trestnom čine vojaka.¹⁰

V nasledujúcich riadkoch sa pokúsim opísať aplikačnú prax pri rozhodovaní o správnom disciplinárnom delikte a súčasne o priestupku policajta a vojaka. Následne sa budem venovať stanoviskám Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý je možné považovať za poslednú inštanciu, na ktorú má policajt a vojak teoretickú možnosť obrátiť sa a dovolávať sa ochrany svojich práv z dôvodu porušenia princípu ne bis in idem.

Jednotlivé predpisy upravujú veľký počet priestupkov, ktorých sa môžu dopustiť fyzické osoby a dopúšťajú sa ich aj policajti a vojaci. Tí sa však, na rozdiel od "civilných osôb" vystavujú riziku, že za svoje protiprávne konanie, ktoré má znaky priestupku, budú postihnutí dvakrát. Priblížme si niektoré priestupky, ktorých sa môžu dopustiť aj osoby v služobnom pomere a charakterizujme si konanie o nich:

- 1. Priestupok:** Policajt (vojak) močí na verejnom priestranstve, čím sa dopúšťa priestupku v zmysle § 47 ods. 1 písm c) a písm. d) zákona o priestupkoch.
- 2. Priestupok** - Policajt (vojak) vynadá susedovi, že jeho zvieratá mu opäť poškodzujú záhradu. Týmto konaním sa dopúšťa priestupku proti občianskemu

¹⁰ S výnimkou Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v príspevku nebudem rozoberať medzinárodnú, európsku, ani ústavnú úpravu princípu ne bis in idem.

spolunaživaníu podľa § 49 ods. 1 písm. d) zákona o priestupkoch.¹¹

3. **Priestupok** - Policajt (vojak) nedá zaočkovať svoje maloleté dieťa, čím sa dopúšťa priestupku podľa § 56 ods. 1 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.¹²

Ako sú riešené uvedené skutky v praxi? Policajt je v disciplinárnom konaní uskutočnenom podľa zákona o štátnej službe policajtov potrestaný za priestupok a je mu uložené disciplinárne opatrenie v zmysle zákona o štátnej službe policajtov (vojak je prejednaný podľa zákona o štátnej službe vojakov a je mu uložená sankcia podľa zákona o priestupkoch, resp. iných predpisov). Následne je potrestaný opätovne, a to v disciplinárnom konaní za disciplinárne previnenie, pričom nadriadení uvádzajú vo výrokovej časti rozhodnutia o správnom disciplinárnom delikte buď porušenie povinnosti v zmysle § 48 ods. 3 písm. g) zákona o štátnej službe, v zmysle ktorého je policajt povinný v štátnej službe i mimo štátnej služby zdržať sa konania, ktoré by mohlo narušiť vážnosť Policajného zboru alebo ohroziť dôveru v tento zbor, prípadne vo výroku rozhodnutia uvádzajú porušenie povinnosti ustanovenej v § 48 ods. 3 písm. h), v zmysle ktorého je policajt povinný dodržiavať služobnú disciplínu (obdobne je to aj v prípade vojakov).

Právna teória uvedený dvojité postih formálne pripúšťa, keďže protiprávny čin nepovažuje za rovnaký skutok, pretože totožnosť skutku je daná totožnosťou objektu (záujem chránený zákonom), objektívnej stránky (konanie, následok, príčinná súvislosť medzi konaním a následkom), subjektu (osoba, ktorá protiprávne koná) a subjektívnej stránky (zavinenie).¹³ V konaní o správnom disciplinárnom delikte a o priestupku však nie je zachovaná **totožnosť objektu**, keďže v prípade *disciplinárneho previnenia je chránené dobré meno ozbrojeného zboru, riadny výkon štátnej služby, dodržiavanie služobnej disciplíny a*

¹¹ Priestupku sa dopustí ten, kto úmyselne naruší občianske spolunažívanie vyhrázaním ujmu na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obvinením z priestupku, schválnosťami alebo iným hrubým správaním.

¹² Priestupku na úseku verejného zdravotníctva sa dopustí ten, kto sa bez preukázania závažných zdravotných alebo iných lekárom zdôvodnených prípadoch nepodrobí očkovaníu, vyplývajúcejmu z príslušných právnych predpisov, alebo nariadenému očkovaníu.

¹³ Napr. Machajová, J. a kol. *Všeobecné správne právo*. s. 197.

skutku ktorý má znaky *priestupku je chráneným záujmom zdravie človeka, dobré občianske spolunažívanie, životné prostredie* a pod.

Napriek tomu sa domnievame, že vždy treba osobitne posudzovať charakter skutku, jeho následky, ako aj ďalšie relevantné skutočnosti. Ak policajt (vojak) močí na verejnom priestranstve (dokonca v uniforme), je podľa môjho názoru relevantné rozhodnúť vo veci dvakrát, t. j. aj za skutok, ktorý má znaky priestupku (za močenie na verejnom priestranstve), aj za disciplinárne previnenie (narušil vážnosť Policajného zboru, porušil služobnú disciplínu). Ak sa však policajt dopustí priestupku, ktorý sa týka výlučne súkromnej a osobnej sféry policajta (napr. nedal zaočkovať svoje dieťa), mal by sa uplatniť princíp *ne bis in idem* a za tento skutok by nemal byť postihnutý dvakrát.

Uvedené stanovisko vychádza aj z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len "ESLP"), ktorá sa v prvom rade zaoberá otázkou prípustnosti konania pred ESLP, teda či vôbec ide o porušenie Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a či je ESLP kompetentný vo veci rozhodnúť. V našom prípade by sa ESLP zaoberal otázkou, či dvojitým postihom - za disciplinárny delikt a za priestupok, došlo k **porušeniu čl. 4 Protokolu č. 7 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd** (ďalej len "Dohovor"), ktorý upravuje *právo nebyť opakovane súdený alebo trestaný*. V zmysle uvedeného článku *nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní podliehajúcim právomoci toho istého štátu za trestný čin, za ktorý už bol oslobodený alebo odsúdený právoplatným rozsudkom v súlade so zákonom a trestným poriadkom tohto štátu*.

To, či ESLP skúma porušenie princípu *ne bis in idem* aj v prípade iných protiprávných konaní ako trestných činov, závisí od postoja samotného ESLP. ESLP najmä v rozsudkoch Welch proti Spojenému kráľovstvu (sťažnosť č. 17440/90), Mihai Toma proti Rumunsku (sťažnosť č. 1051/06) a iných vyslovil názor, že všetky pojmy použité v Dohovore majú svoj autonómny význam,¹⁴ nezávislý od významu, aký majú v právnych poriadkoch účastníckych štátov. Ich význam možno zistiť len z obsahu rozhodnutí ESLP a nemožno ho zistiť ich presným jazykovým prekladom. Pri výklade pojmov ESLP postupuje nezávisle od rovnakých pojmov obsiahnutých vo vnútroštátnych právnych poriadkoch. A preto podľa ESLP prekážka

¹⁴ Košičiarová, S. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. s. 213.

ne bis in idem sa nemusí týkať len konaní označených vo vnútroštátnom práve ako trestný čin, ale aj iných protiprávných konaní.

Rozsudok pléna ESLP z 8. 6. 1976 Engel a ostatní proti Holandsku (sťažnosť č. 5100/71, č. 5101/71, 5102/71, 5154/72, 5370/72) vytvoril tzv. Engelové kritériá vymedzujúce to, či skutok bude podliehať ochrane čl. 4 Protokolu č. 7 Dohovoru alebo nebude.

Engelové kritériá:

1. Kvalifikácia skutku vo vnútroštátnom práve (trestné činy vždy podliehajú ochrane Dohovoru, iné protiprávne konania môžu podliehať ochrane Dohovoru, ak sú splnené ďalšie kritériá).

2. Posúdenie povahy skutku - či má všeobecnú alebo partikulárnu povahu (či sa právna úprava vzťahuje na všetky osoby alebo len na vymedzenú skupinu osôb, ak sa vzťahuje na všetky osoby, protiprávny skutok zásadne podlieha ochrane Dohovoru, ak sa vzťahuje na vymedzenú skupinu osôb, skutok by mohol podliehať ochrane Dohovoru, ak je splnené posledné kritérium).

3. Posúdenie povahy a prísnosti sankcie (ak má sankcia "trestnoprávnu" povahu, je pre páchatel'a reálne prísna, skutok môže podliehať ochrane Dohovoru, aj keď vo vnútroštátnom práve nie je označený ako trestný čin).

V prípade Lauko proti SR rozsudok z 2. 9. 1998 (sťažnosť č. 26138/95) a Kadubec proti SR rozsudok z 2. 9. 1998 (sťažnosť č. 27061/95) ¹⁵ súd jednoznačne konštatoval, že *priestupky majú trestnoprávny charakter a požívajú ochranu Dohovoru*.¹⁶ Otázne však je, či pod ochranu Dohovoru spadajú aj disciplinárne previnenia, teda správne disciplinárne delikty, ktoré nie sú označené ako trestné činy a majú len partikulárnu povahu, teda sa týkajú len

¹⁵ Obdobne napr. aj Rozsudok pléna ESLP z 21. 3. 1984 Öztürk proti Nemecku (sťažnosť č. 8544/79).

¹⁶ Mierne zmätočne pôsobia nálezy Ústavného súdu Českej republiky. Napr. nález ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 16/99: "Trestným obvinením je podľa judikatúry ESLP prakticky konanie o všetkých sankciách ukladaných správnymi orgánmi fyzickým osobám za priestupok alebo iný správny delikt, ako aj o sankciách ukladaných v konaní disciplinárnom (štátnym zamestnancom, policajtom, vojakom) resp. ukladaných v obdobných konaniach členom komôr s povinným členstvom." Korigovaný nálezom ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 33/09: "Nie každá verejnoprávna sankcia uložená za porušenie právnej povinnosti je spôsobilá „viahnúť“ prečin do kategórie trestné obvinenie. Nie každé disciplinárne konanie je konanie o trestnom obvinení."

vymedzenej skupiny osôb (príslušníci v služobnom pomere). To, či ESLP prizná ochranu aj správnym disciplinárnym deliktom bude závisieť predovšetkým od sankcie, ktorá bola policajtovi (vojakovi) rozhodnutím uložená.

Vychádzajúc z judikatúry ESLP možno konštatovať, že ***Dohovor sa vzťahuje nielen na činy, ktoré sú podľa vnútroštátnych právnych poriadkov označené ako trestné činy, ale aj na činy, ktoré sú nimi kvalifikované ako priestupky, prípadne iné správne delikty a niekedy aj ako disciplinárne delikty.***

Z uvedeného vyplýva, že policajt (vojak), ktorý by sa chcel obrátiť na ESLP a namietat' porušenie čl. 4 Protokolu č. 7 Dohovoru, by úspešný mohol aj nemusel byť, keďže ESLP sa dodnes nevyjadril úplne jednoznačne, či aj správne disciplinárne delikty (resp. iné správne delikty okrem priestupkov) požívajú ochranu Dohovoru. Súd by pravdepodobne pri rozhodovaní, či sťažnosť prijme alebo odmietne bral do úvahy konkrétny skutok a konkrétne porušenie právneho predpisu a konkrétnu sankciu. Prejudikovať rozhodnutie ESLP je podľa môjho názoru veľmi ťažké. Domnievam sa však, že napr. v prípade dvoch postihov za *nezaočkovanie dieťaťa a za disciplinárne previnenie by sa súd priklonil k záveru, že ide tento skutok má trestnoprávny charakter, požíva ochranu Dohoru a došlo k porušeniu princípu ne bis in idem.* V prípade, ak policajt (vojak) *močil na verejnom priestranstve by súd pravdepodobne vyslovil záver, že tento priestupok a disciplinárne previnenie nespadá pod ochranu Dohovoru.*

Ne bis in idem v prípade správneho disciplinárneho deliktu a iného správneho deliktu fyzickej osoby postihovaného na základe zavinenia

V prípadoch, ak právny predpis protiprávne konanie fyzickej osoby výslovne neoznačuje ako priestupok, tento protiprávny skutok priestupkom nie je, ale ide o iný správny delikt fyzickej osoby postihovaný na základe zavinenia. V porovnaní s priestupkami sa bude výrazne líšiť celý procesný postup konania o inom správnom delikte, keďže na rozdiel od priestupkov, iné správne delikty policajtov a vojakov už neprejednávajú nadriadení podľa zákonov o štátnej službe, ale konanie o inom správnom delikte uskutočňujú klasické "civilné" správne orgány podľa osobitných právnych predpisov.

Aký dopad pre policajta a vojaka má jeho protiprávne konanie, ktoré je iným správnym deliktom a nie priestupkom? Napr. v zmysle § 63 zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov fyzickej osobe, ktorá prevádzkuje bez živnostenského oprávnenia činnosť, ktorá je predmetom voľnej živnosti, živnostenský úrad v sídle kraja uloží pokutu až do 1659 eur. Ak sa zistí, že policat alebo vojak napr. predávajú reklamné predmety ozbrojených zborov, čiže podnikajú (a nejde o trestný čin), okresný úrad v sídle kraja im za iný správny delikt uloží pokutu. Následne potom, ako sa o ich protiprávnom konaní dozvie nadriadený, uskutoční konanie o disciplinárnom previnení a rozhodnutím o správnom disciplinárnom delikte im uloží disciplinárne opatrenie. Niektorí nadriadení policajta vo výroku rozhodnutia uvádzajú porušenie povinnosti policajta podľa § 48 ods. 3 písm. h) zákona o štátnej službe, v zmysle ktorého je policajt povinný dodržiavať služobnú disciplínu. Iní nadriadení odkazujú na § 48 ods. 6 zákona o štátnej službe, v zmysle ktorého policajt nesmie popri výkone funkcie policajta vykonávať žiadnu inú platenú funkciu, vykonávať podnikateľskú činnosť alebo inú zárobkovú činnosť a byť členom správnych alebo kontrolných orgánov právnických osôb vykonávajúcich podnikateľskú činnosť.

Domnievam sa, že v prípade, ak je policajt postihnutý v rámci správneho disciplinárneho konania za to, že porušil zákaz podnikat' alebo vykonávať inú zárobkovú činnosť, *nejde o porušenie princípu ne bis in idem, pretože zákaz podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť (až na zákonné výnimky) explicitne vyplýva zo zákona o štátnej službe.*

Ak však nadriadený potrestá policajta za *porušenie služobnej disciplíny, mohlo by ísť o porušenie princípu ne bis in idem*, najmä ak vychádzame z judikatúry EŠLP uvedenej vyššie.

Ne bis in idem v prípade správneho disciplinárneho deliktu a správneho poriadkového deliktu

Správne poriadkové delikty sú protiprávnymi konaniami, ktorých sa dopustia osoby, ktoré porušia procesné povinnosti upravujúce priebeh správneho konania.¹⁷ Napr. v zmysle § 45 ods. 1 správneho poriadku tomu, kto sťažuje postup konania, najmä tým, že sa bez závažných dôvodov nedostaví na výzvu na správny orgán, ruší napriek predchádzajúcemu napomenutiu poriadok, bezdôvodne odmieta svedeckú výpoveď, predloženie listiny alebo

¹⁷ Potasch, P. - Hašanová, J. - Milučký, J. - Vallová, J. *Všeobecné správne konanie - teória a prax. Judikatúra.*

vykonanie ohliadky, môže správny orgán uložiť poriadkovú pokutu do 165 eur, a to aj opakovane.¹⁸

Postup, v prípade konania o správnych poriadkových deliktoch, ktorých sa dopustí policajt alebo vojak, je obdobný ako v prípade, ak spáchajú iný správny delikt fyzickej osoby postihovaný na základe zavinenia. Policajt alebo vojak, ktorí sa dopustia správneho poriadkového deliktu, budú prejednaný v zmysle osobitných právnych predpisov klasickými správnymi orgánmi.

Napr. ak policajt bez zákonného dôvodu odmietne predložiť listinu dôležitú pre správne konanie, okresný úrad vydá rozhodnutie o správnom poriadkovom delikte a uloží mu pokutu (aj opakovane). Následne nadriadený policajta aplikuje ustanovenia o disciplinárnej zodpovednosti policajta a rozhodnutím o správnom disciplinárnom delikte mu uloží disciplinárne opatrenie za porušenie § 48 ods. 3 písm. g) zákona o štátnej službe, ktorý ustanovuje, že policajt je povinný v štátnej službe i mimo štátnej služby zdržať sa konania, ktoré by mohlo narušiť vážnosť Policajného zboru alebo ohroziť dôveru v tento zbor alebo za porušenie § 48 ods. 3 písm. h) zákona o štátnej službe, v zmysle ktorého je policajt povinný dodržiavať služobnú disciplínu.

Otázkou, či má správny poriadkový delikt charakter trestného obvinenia, a teda či by prípadné podanie na ESLP pre porušenie princípu *ne bis in idem* bolo prípustné, sa zaoberal napr. Ústavný súd Českej republiky, ktorý v náleze ÚS ČR sp. Zn. Pl. ÚS 15/04 judikoval, že: "Poriadkové pokuty sú sankciou za protiprávne konanie. Sú stanovené zákonom a zamýšľané ako preventívne a súčasne represívne opatrenia verejnej moci. Môžu byť vydávané na základe voľnej úvahy, takže nie je vylúčený diskriminačný efekt ich ukladania voči rôznym subjektom. Sú teda *spravidla* rozhodnutím o trestnom obvinení." ESLP sa doposiaľ nezaoberal tým, či správne poriadkové delikty majú trestnoprávny charakter alebo nemajú. Domnievam sa, že *správne poriadkové delikty majú trestnoprávnu povahu, a preto by mali požívať ochranu čl. 4 Protokolu 7 Dohovoru*. Otázne však aj v tomto prípade je, či by súd posúdil ako trestnoprávne aj správne disciplinárne delikty. Tu by pravdepodobne opätovne záležalo na povahe skutku, jeho následkoch a na "prísnosti" uloženého disciplinárneho opatrenia.

¹⁸ Hašanová, J. - Dudor, L. *Základy správneho práva*. 2016. s. 125.

Ne bis in idem v prípade správneho disciplinárneho deliktu a trestného činu

V prípade, ak sa policajt alebo vojak dopustia trestného činu, za ktorý sú právoplatne súdom odsúdený a o ich skutku sa rozhodne aj v správnom disciplinárnom konaní, v zmysle judikatúry opäť nemožno jednoznačne konštatovať, či ide ale nejde o porušenie princípu ne bis in idem. Napr. policajt, ktorý neoprávnené podniká v malom rozsahu, sa dopúšťa trestného činu neoprávneného podnikania v zmysle § 251 Trestného zákona. Taktiež porušil zákaz ustanovený v § 48 ods. 6 zákona o štátnej službe, v zmysle ktorého policajt nesmie popri výkone funkcie policajta vykonávať žiadnu inú platenú funkciu, vykonávať podnikateľskú činnosť alebo inú zárobkovú činnosť. ESLP by sa z hľadiska aplikácie čl. 4 Protokolu č. 7 Dohovoru nesporne zaoberal skutkom, ktorý je trestným činom, otázne však je, či by za trestné obvinenie považoval aj správne disciplinárne rozhodnutie. V tomto prípade sa domnievam, že nie, že nedošlo k porušeniu princípu ne bis in idem.

Čo v prípade, ak policajt (vojak) dostane na zľadovatej ceste šmyk a zrazí chodca? Voči policajtovi (vojakovi) sa uskutoční trestné konanie za usmrtenie podľa § 149 Trestného zákona, ako aj správne disciplinárne konanie podľa zákona o štátnej službe za konanie majúce znaky priestupku, a to neprispôsobenie jazdy stavu a povahe vozovky (zákona o cestnej premávke a zákona o priestupkoch).

Vo veci dvojitého postihu - za priestupok a trestný čin rozhodoval ESLP v mnohých prípadoch, pričom možno povedať, že jeho rozhodnutia sú značne zmätočné, plné nejasností a nepredvídateľnosti možných budúcich záverov ESLP. Napr. rozsudok *Gradinger proti Rakúsku*. V tomto prípade sa jednalo o vodiča, ktorý pri dopravnej nehode zapríčinil smrť cyklistu a v krvi mu bol zistený 0,8 g/l alkoholu. Za spôsobenie dopravnej nehody bol odsúdený v trestnom konaní a zároveň mu bola uložená pokuta v správnom konaní za vedenie motorového vozidla pod vplyvom návykových látok. V rozsudku *Gradinger proti Rakúsku* z 23. 10. 1995 (sťažnosť č. 15963/90) ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu zásady ne bis in idem, lebo obidve sporné rozhodnutia sa vzťahovali na rovnaké konanie. Za základ pre výklad pojmu "trestný čin" bolo vzatá totožnosť skutku bez ohľadu na jeho právnu kvalifikáciu. V prípade *Oliveira proti Švajčiarsku* z 30. 7. 1998 (sťažnosť č. 25711/94) však ESLP zaujal úplne opačný postoj. V tomto prípade sa jednalo o dopravnú nehodu, pri ktorej pani Oliveira dostala na zľadovatej vozovke šmyk, narazila do dvoch iných vozidiel a jednej osobe

spôsobila ťažkú ujmu na zdraví. Sťažovateľka bolo postihnutá jednak za nezvládnutie vedenia vozidla z dôvodu neprispôsobenia rýchlosti poveternostným podmienkam a jednak za ublíženie na zdraví z nedbanlivosti. ESLP konštatoval, že nejde o porušenie *ne bis in idem*, pretože ide o typický príklad, keď jeden skutok predstavuje viac trestných deliktov (súbeh). Charakteristickou črtou tohto pojmu je, že jediný kriminálny čin predstavuje dva samostatné trestné delikty. Neexistuje nič, čo by v takej situácii porušovalo článok 4 Protokolu č. 7, pretože toto ustanovenie zakazuje súdiť ľudí dvakrát za ten istý trestný delikt, zatiaľ čo v danom prípade jeden skutok predstavuje viac trestných deliktov (ideálny súbeh), jeden kriminálny čin predstavuje dva samostatné delikty.¹⁹ V rozhodnutí *Zolotukhin proti Ruskej federácii* z 10. 2. 2009 (sťažnosť č. 14939/03) sa ESLP snažil zjednotiť rozhodovaciu svoju činnosť, keď sa vyjadril, že pre posúdenie, či ide o ten istý delikt, nie je rozhodujúce ako sú delikty právne posúdené či ide o delikty s rovnakým názvom, ani či ide o "trestné" delikty podľa toho istého zákona (môže ísť o "trestný" delikt, ktorý bude v jednom konaní posúdený podľa trestného zákona a v ďalšom napríklad podľa zákona o priestupkoch alebo zákona o cestnej premávke). Pre posúdenie, či ide o ten istý delikt je rozhodujúce, či ide v oboch prípadoch o "zhodné konanie" alebo aspoň o konanie, ktoré "je v podstate rovnaké", ktoré sa vyznačuje zhodným "súborom konkrétnych skutkových okolností, neoddeliteľne spojených v čase a priestore."²⁰

Vychádzajúc z rozhodovacej činnosti ESLP by bolo možné povedať, že *odsúdenie za trestný čin a správny disciplinárny delikt, v ktorom sa posudzovalo konanie majúce znaky priestupku, vytvára prekážku ne bis in idem*, ale opäť bude závisieť od samotného skutku, ktorý bol spáchaný.

Záver

Ne bis in idem v prípade správnych disciplinárnych deliktov a iných správnych deliktov, či trestných činov je stále veľmi nejasnou a málo diskutovanou problematikou. K jednoznačnému stanovisku dokonca neprispieva ani rozhodovacia činnosť ESLP, ktorá je, čo sa týka posudzovania dvojitého postihu v prípade správnych disciplinárnych deliktov a iných

¹⁹ Vaľo, M. *Ne bis in idem* v slovenskom (európskom) trestnom práve. In: *Justičná revue*.

²⁰ Obdobne sa Najvyšší súd Českej republiky vo svojom uznesení zo dňa 23. 3. 2011 sp. zn. 8 Tz 10/2011, v ktorom uviedol, že zásadné východisko pre posúdenie otázky, či sú skutky v oboch konaniach totožné predstavujú popisy skutkového stavu, a to bez ohľadu na prípadné odlišnosti v právnej kvalifikácii tohto skutku v oboch konaniach. Totožnosť skutku je teda daná vtedy, ak sa jedná o konkrétne skutkové okolnosti týkajúce sa toho istého obvineného a sú neoddeliteľne spojené v mieste a čase.

protiprávných konaní, veľmi nejednoznačná a rozporuplná. Vychádzajúc z judikatúry je možné domnievať sa, že ESLP by postih za správny disciplinárny delikt a súčasne za iný správny delikt, resp. trestný čin, v niektorých prípadoch vyhodnotil ako porušenie princípu ne bis in idem a v iných prípadoch by to za porušenie princípu ne bis in idem nepovažoval. Jeho rozhodnutie by pravdepodobne záviselo od povahy skutku, okolností jeho spáchania, jeho následkov, prísnosti uloženej sankcie, ako aj iných relevantných skutočností.

Literatúra:

- Hašanová, J. - Dudor, L. *Základy správneho práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. 495 s. ISBN 978-80-7380-626-2.
- Košičiarová, S. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2015. 376 s. ISBN 978-80-7380-578-4.
- Machajová, J. a kol. *Všeobecné správne právo*. Žilina : Poradca podnikateľa, 2007, 504 s. ISBN 978-80-88931-71-3.
- Mezei, J.: Vývoj právnej úpravy štátnozamestnaneckých vzťahov v podmienkach Slovenskej republiky In: *Právne vedomie verejnosti v demokratickom štáte*. Zborník príspevkov z celoštátneho vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou zo dňa 22. novembra 2010. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2011, s. 215 - 223. ISBN 978-80-8054-518-5.
- Mezei, J.: Právna povaha štátnej služby In: *Aktuálne otázky súkromného práva a ich priemet do vyučovacieho procesu*. Zborník príspevkov z príspevkov z teoreticko-praktického seminára s medzinárodnou účasťou konaného pri príležitosti 20. výročia vzniku Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013. s. 102-119. ISBN 978-80-8054-569-7.
- Potasch, P.: Vybrané hotnoprávne aspekty zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch (v znení neskorších predpisov) v historickom a priestorovom kontexte Strednej Európy. In: *Správne delikty a správne trestanie v stredoeurópskom právnom priestore - súčasnosť a vízie*. Zborník príspevkov z odborného seminára s medzinárodnou účasťou. Bratislava : Eurokódex, 2010, s. 147 - 162. ISBN 978-80-89447-35-0.
- Potasch, P. - Hašanová, J. - Milučký, J. - Vallová, J. *Všeobecné správne konanie - teória a prax. Judikatúra*. Bratislava : EUROKÓDEX. 2017. str. 216. ISBN 978-80-8155-071-3.

- Šimonová, J. - Hašanová, J.: Dôkazné prostriedky v disciplinárnom konaní colníkov. In: *Princípy trestania a správne delikty*. Zborník príspevkov z česko-slovenskej vedeckej konferencie. Trnava, 2016. s. 162 - 167. ISBN 978-80-8082-988-9.
- Vaľo, M. Ne bis in idem v slovenskom (európskom) trestnom práve a potrestanie za priestupok. 1. časť. In: *Justičná revue*. 2009, č. 6-7, roč. 61, s. 759 - 772. ISSN 1335-6461.
- Vaľo, M. Ne bis in idem v slovenskom (európskom) trestnom práve a potrestanie za priestupok. 2. časť. In: *Justičná revue*. 2009, č. 10, roč. 61, s. 1129 - 1146. ISSN 1335-6461.
- Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Zákon č. 547/2010 Z. z. o začlenení Železničnej polície do Policajného zboru a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 311/2000 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 199/2004 Z. z. Colný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.
- Zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.
- Öztürk proti Nemecku (sťažnosť č. 8544/79), rozsudok z 21. 2. 1984.
- Engel a ostatní proti Holandsku (sťažnosť č. 5100/71, č. 5101/71, 5102/71, 5154/72, 5370/72), rozsudok z 8. 6. 1976.
- Welch proti Spojenému kráľovstvu (sťažnosť č. 17440/90).

- Mihai Toma proti Rumunsku (sťažnosť č. 1051/06).
- Lauko proti SR rozsudok z 2. 9. 1998 (sťažnosť č. 26138/95), rozsudok z 2. 9. 1988.
- Kadubec proti SR rozsudok z 2. 9. 1998 (sťažnosť č. 27061/95), rozsudok z 2. 9. 1988.
- Gradinger proti Rakúsku z 23. 10. 1995 (sťažnosť č. 15963/90), rozsudok z 23. 10. 1995.
- Oliveira proti Švajčiarsku z 30. 7. 1998 (sťažnosť č. 25711/94), rozsudok z 30. 7. 1998.
- Zolotukhin proti Ruskej federácii z 10. 2. 2009 (sťažnosť č. 14939/03), rozhodnutie z 10. 2. 2009.
- Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 16/99.
- Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 33/09.
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 8 Tz 10/2011.
- Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 15/04.

PRÍSTUP RADY EURÓPY K APLIKÁCIÍ PRINCÍPU "NE BIS IN IDEM" V OBLASTI SPRÁVNEHO TRESTANIA - DOKTRÍNA ALEBO PRAGMATIZMUS?

Lubica Masárová - Michal Maslen¹

Právnická fakulta Trnavskej Univerzity v Trnave

Abstrakt: Autori príspevku analyzujú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva v rámci uplatňovania záruky *ne bis in idem* vzťahujúcej sa k vyvodzovaniu verejnoprávnej zodpovednosti. Vo svojej práci sa predovšetkým venujú prístupu Európskeho súdu pre ľudské práva k otázkam vyvodzovania zodpovednosti za trestné činy a za platobné delikty.

Kľúčové slová: Dohovor, Protokol, skutok, *ne bis in idem*, Súd, sťažovateľ, záruka.

Abstract: The authors of the paper analyze the case law of the European Court of Human Rights in the field of the *ne bis in idem* guarantee principle relating to the liability for misconduct in the field of public law. In their work, they focus in particular on the approach of the European Court of Human Rights to the issue of liability for crimes and payment offenses.

Key words: Convention, Protocol, act, *ne bis in idem*, Court, complainant, warranty.

Úvodné poznámky

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj ako „Súd“ alebo „ESLP“) v záujme zabezpečiť ochranu práv jednotlivca vo svojej judikatúre interpretuje pojmy „*trestný čin*“, „*trestné obvinenie*“, „*trestné konanie*“ autonómne, t. j. nezávisle od významu, ktorý je týmto pojmom pripisovaný v právnom poriadku členských štátov Rady Európy.

Doktrínu o autonómnosti posudzovania trestných činov rozpracoval Súd v prípade *ENGEL a ostatní c. HOLANDSKO*², v ktorom ustanovil kritéria pre posudzovanie trestných činov. Rozhodujúca je v tomto smere právna kvalifikácia príslušného porušenia zákona vo

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0024-12.

² Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 8. júna 1976, sťažnosti č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72.

vnútroštátnom práve, samotná povaha tohto porušenia, ako aj povaha a stupeň závažnosti sankcie. V otázke ukladanej sankcie je nutné za relevantné považovať povahu a cieľ opatrení, kvalifikáciu trestu vo vnútroštátnom práve, konanie súvisiace s jeho prijatím a výkonom, rovnako ako jeho závažnosť.³ Toto rozhodnutie je súčasťou súvislej a približne 50 rokov dlhej judikatúry posudzovania pojmu trestné obvinenie.⁴

Predmetom sporu teda bolo, či je možné ustanovenia čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj ako „Dohovor“)⁵ aplikovať aj v konaniach o deliktoch, ktoré sú vo vnútroštátnej právnej úprave označené ako disciplinárne delikty.

Z predmetného rozhodnutia možno vyvodiť, že pojem „*trestné obvinenie*“ je možné autonómne interpretovať iba v prípade označenia určitého konania vo vnútroštátnej právnej úprave za trestné. Ako uvádza Európsky súd pre ľudské práva, Dohovor v podstate umožňuje členským štátom, aby vyhlásili za trestné akékoľvek konanie, ktoré nie je výkonom ľudských práv a základných slobôd, ktorým Dohovor poskytuje ochranu. Opačná voľba už však podlieha prísnejším pravidlám. Pokiaľ by totiž štáty mohli na základe vlastného uváženia kvalifikovať určité konania ako delikty disciplinárne a nie trestné, alebo v prípade ich súbehu dať prednosť konaniu disciplinárnemu pred trestným stíhaním, stal by sa rozsah použitia

³ K tomu bližšie pozri : Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). II. rozšírené a doplnené vydanie. Žilina : Poradca podnikateľa, s. r. o. 2006. s. 429.

⁴ Pozri napr. : Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Delcourt proti Belgicku zo dňa 17.1.1970, sťažnosť č. 2689/65; Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Adolf proti Rakúsku zo dňa 26.03.1982, sťažnosť č. 8269/78; Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Stocké proti Nemecku zo dňa 19.03.1991, sťažnosť č. 11755/85; Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Tejedor García proti Španielsku zo dňa 16.12.1997, sťažnosť č. 25420/94; Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Oleksandr Volkov proti Ukrajine zo dňa 09.01.2013, sťažnosť č. 21722/11.

⁵ Podľa čl. 6 Dohovoru „1. Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spravodlivosti. ... 2. Každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom. ... 3. Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva: ... a) byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu; ... b) mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby; ... c) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú; ... d) vylúčať alebo dať vylúčať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe; ... e) mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.“

Dohovoru závislým na ich suverénnej vôle, čo by mohlo viesť k výsledkom nezlučiteľným s cieľom a predmetom Dohovoru.⁶

Zjednodušene povedané - podstata doktríny autonómnosti spočíva v tom, že výklad pojmov obsiahnutých v Dohovore v konkrétnom posudzovanom prípade predstavuje právomoc Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý predovšetkým skúma, či právna úprava a aplikačná prax orgánov verejnej moci v zmluvnom štáte Dohovoru zodpovedá kvalitatívnym požiadavkám na uplatňovanie záruk, ktoré jednotlivcovi Dohovor ustanovuje a zaručuje.

Ako už bolo naznačené, osobitne sa tento prístup prejavuje v oblasti obsahového vymedzovania pojmu „*trestné obvinenie*“ a trestný a čin a taktiež v oblasti uplatňovania osobitných trestno-procesných záruk vytvárajúcich súčasť spravodlivosti prerokovania veci pred súdom.

Čo sa týka pojmu „*trestné obvinenie*“ ako objektu práva na spravodlivé súdne konanie, Európsky súd pre ľudské práva svojou rozhodovacou činnosťou dosiahol extenzívne vnímanie tohto pojmu.⁷ Ustálená prax pod trestne obvinenie v zmysle článku 6 ods. 1 Dohovoru zaraďuje oblasť cestnej premávky, daňovú problematiku, oblasť obchodu a ekonomiky, penitenciárne záležitosti,⁸ finančnú,⁹ vojenskú, procesnú problematiku a oblasť

⁶ K tomu bližšie pozri KMEC, J.: Článok 6 Úmluvy o ochrane ľudských práv a základných slobod a trestní právo daňové. In: Trestní právo daňové. Sborník příspěvků z II. mezinárodní konference konané 18. února 2008 v Praze. Praha: C.H.Beck, 2008, s.19-21.

⁷ Podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky je pre založenie pôsobnosti orgánov Rady Európy rozhodujúce, či sa v preskúmvacom konaní rozhodovalo o občianskych právach alebo záväzkoch občana, alebo či tento bol akokoľvek trestne obvinený. Ďalšou rozhodujúcou skutočnosťou je vyriešenie otázky, či vec prejednal nezávislý a nestranný súd zriadený zákonom. Jedným zo základných predpokladov záruk spravodlivého súdneho procesu je právo na súd a na prístup na súd s tzv. úplnou jurisdikciou (právomoc preskúmať vec po stránke skutkovej i právnej). Rozhodovanie o priestupku sa v každom prípade dotýka občianskych (základných) práv obvineného. Z hľadiska charakteru niektorých priestupkov ich súdna judikatúra zaraďuje do kategórie trestných konaní, ktoré však vzhľadom na následok nespĺňajú kritéria ako trestné činy, a preto boli zverené do rozhodovacej právomoci správnych orgánov. V týchto prípadoch by preto do úvahy prichádzalo i preskúmanie dôvodnosti trestného obvinenia. (K tomu bližšie pozri : Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL ÚS 12/97 z 15. októbra 1998, zverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky, čiastka 122, pod č. 319/1998).

⁸ Uvedený prístup rozvinul Ústavný súd Českej republiky a Najvyšší správny súd Českej republiky. Oba sudy posudzovali disciplinárne tresty, ktoré umožňuje česká právna úprava uložiť odsúdeným v zariadeniach na výkon trestu odňatia slobody. Pritom skúmali závažnosť jednotlivých trestov a intenzitu, ktorou sú schopné zasiahnuť do oblasti práv a slobôd jednotlivca. Vylúčenie pokarhania spod súdneho prieskumu nie je na rozdiel od samoväzby v rozpore s výkladom pojmu trestné obvinenie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru. (K tomu bližšie pozri: Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 29.9.2010, sp. zn. Pl. ÚS 32/08, Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 15.6.2012, sp. zn. 5 As 72/2012).

verejného poriadku. Extenzívnou interpretáciou pojmu trestného obvinenia zaradil Európsky súd pre ľudské práva pod tento pojem posudzovanie správnych priestupkov¹⁰ a iných správnych deliktov,¹¹ ale napríklad aj disciplinárnych deliktov a poriadkových sankcií.¹² Výklad pojmu trestného obvinenia Európskym súdom pre ľudské práva je autonómny a nezávislý na vnútroštátnej právnej úprave a judikatúre.¹³

Osobitné trestno-procesné záruky vychádzajú z čl. 6 ods. 3 Dohovoru a sú charakteristické iba pre trestné konanie, ktoré ovládajú ako pravidlá konania. Judikatúra ich posudzuje v kontexte čl. 6 ods. 1 Dohovoru.¹⁴ Niektorí autori však zaraďujú do tejto skupiny práva aj záruky podľa čl. 6 ods. 2 a čl. 7 Dohovoru.¹⁵ V tejto súvislosti však poukazujú na tzv. „štrasburskú“ rovinu aplikácie uvedených pravidiel a vnútroštátne použitie týchto záruk. Zatiaľ čo Rada Európy vykladá a aplikuje tieto ustanovenia Dohovoru autonómne, vnútroštátna právna úprava sa v zásade obmedzuje len na rovinu trestného konania. Ako sme už uviedli, autonómny výklad záruk však vzťahuje ich pôsobnosť aj iné druhy, resp. množiny alebo typy deliktov z oblasti verejného práva. Použitie „Engel kritérií“ na delikt trestnoprávnej povahy môže viesť k rozštiepeniu právneho predpisu. Nie všetky delikty musia tieto kritéria

⁹ Povahu trestnoprávneho obvinenia nadobúda aj obvinenie z porušenia cenových predpisov pri výkone podnikateľskej činnosti. Konanie o takomto správnom delikte musí rovnako ovládať zásada prezumpcie nevinny. (K tomu bližšie pozri : Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 7. 2. 2007, sp. zn. 5 Afs 123/2006).

¹⁰ So zreteľom k zásadám vyjadreným v čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktoré vyjadrujú princípy práva na spravodlivý proces, musí konanie o priestupku, takisto ako aj konanie o inom správnom delikte, podliehať totožnému režimu ako konanie o trestných činoch. (K tomu bližšie pozri : Rozsudok Najvyššieho správneho súdu zo dňa 18. 4. 2007, sp. zn. 4 As 10/2006 – 57).

¹¹ Podľa ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva nie je rozhodujúca klasifikácia protiprávneho konania na správne delikty a trestné delikty vnútroštátnym poriadkom. Súdna judikatúra preto považuje i sankcie v priestupkových veciach vo forme pokuty za sankcie represívneho charakteru. Posudzuje ich preto ako trestné veci, a to bez ohľadu na ich relatívne nízku hodnotu. Vo všetkých veciach, ktoré je možné subsumovať pod pojem „veci trestného charakteru“ musí mať osoba, proti ktorej sa vedie konanie, možnosť domôcť sa práva na spravodlivý proces v zmysle čl. 6 Dohovoru. (K tomu bližšie pozri : Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 31.3.2010, sp. zn. 2 Sžo 255/2009).

¹² Hranice medzi trestnými deliktami, za ktoré ukladajú trest súd a deliktami za ktoré ukladajú sankcie správne orgány, sú určené prejavom vôle zákonodarcu a nie sú odôvodnené prirodzeno-právnymi princípmi. (K tomu bližšie pozri rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. 3. 2009, sp. zn. 8 Sžo 147/2008).

¹³ Súdna judikatúra nevyklučuje prehodnotenie interpretácie za nezmeneného stavu právnych predpisov. Zmena však predstavuje závažný zásah do právnej istoty. Intenzitu zásahu preto vždy posudzuje vo svetle individuálnej situácie. Adresát právnej normy musí byť schopný takúto zmenu rozumne predvídať. Faktormi predvídateľnosti právnej praxe sú ustálenosť, jednotnosť, dlhodobosť, určitosť rozhodovacej činnosti a zmeny v právnych predpisoch. Platí však pravidlo, že zmena dlhodobej judikatúry - za nezmeneného stavu právnych predpisov - môže nastať len zo závažných a principiálnych dôvodov smerujúcich k dosiahnutiu určitej právom chránenej hodnoty, akú napr. ustanovuje Dohovor. (K tomu bližšie pozri : Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 25.9.2012, sp. zn. 15 Kse 4/2012)

¹⁴ K tomu bližšie pozri : Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). II. rozšírené a doplnené vydanie. Žilina : Poradca podnikateľa, s. r. o. 2006. s. 473.

¹⁵ Princíp prezumpcie nevinny a zásada zákazu retroaktivity trestných zákonov.

spĺňať. Môžu sa napríklad vzťahovať iba na vymedzenú skupinu osôb. Sankcia ustanovená zákonom nemusí zodpovedať koncepcii vytvorenej Európskym súdom pre ľudské práva. P. Molek sa preto prikláňa k všeobecnej aplikácii nárokov trestného obvinenia na právne predpisy za podmienky, že vymedzujú aj jediný priestupok, či správny delikt, ktorý uvedené nároky spĺňa.¹⁶ Podľa H. Práškovvej je správne konanie o väčšine správnych deliktov konaním o trestnom obvinení v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru a musia sa naň vzťahovať záruky ochrany práva na spravodlivý proces.¹⁷ Naopak podľa O. Pouperovej nie je možné aplikovať záruky podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru v plnom rozsahu na rozhodovanie orgánu verejnej správy.¹⁸

Blízkosť systémov trestnoprávneho postihu a administratívnoprávneho postihu

Systémy trestnoprávneho postihu na jednej strane a správneho trestania na strane druhej spolu síce súvisia, avšak zároveň sú do značnej miery autonómne. Líšia sa v tom, že vo výraznej miere chránia odlišné druhy spoločenských vzťahov. Právna úprava sankcionovania trestných činov a správnych deliktov patrí do výlučnej pôsobnosti zákonodarcu. Pokiaľ ide o trestné činy, princíp „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*“ spravidla výslovne upravujú Ústavy jednotlivých zmluvných štátov Dohovoru. V oblasti zodpovednosti za správne delikty je však právny stav odlišný. Právne systémy niektorých členských štátov Rady Európy správne delikty vôbec nepoznajú (napr. Nórske kráľovstvo). Iné štáty zaraďujú tieto delikty do oblasti úpravy trestného práva (napr. Ruská federácia, Poľsko, Chorvátsko a iné). Okrem toho však existujú právne poriadky, ktoré zaraďuje správne delikty do oblasti úpravy správneho práva (napr. Slovenská republika, Česká republika a iné). Pravidlá ukladania vyvodzovania zodpovednosti a ukladania sankcií za tieto delikty tak nemusia byť explicitne vyjadrené v Ústave členského štátu Rady Európy.

Záruky ochrany práv jednotlivca odvodzuje súdna judikatúra odvodzuje súdna judikatúra na Slovensku a v Českej republike názoru, že sankcie za správne delikty možno ustanovovať len zákonom. Uvedená názorová pozícia vyjadruje ochranu jednotlivca pred

¹⁶ Molek, P. Právo na spravodlivý proces. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 323.

¹⁷ K tomu pozri: Prášková, H. Postavení obviněného v řízení o správních deliktech (Vybrané problémy). Aktuální otázky správního konání. Zborník príspevkov zo sekcie správne právo medzinárodnej vedeckej konferencie PRÁVO AKO ZJEDNOCOVATEĽ EURÓPY – VEDA A PRAX (21. -23. október 2010), Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 108.

¹⁸ K tomu pozri: Pouperová, O. Čl. 6 Úmluvy a správní řízení. Vliv EÚ a Rady Európy na správní řízení v ČR a v Polsku. Brno: Tribun EU, 2010 s. 26.

neoprávneným administratívnoprávny postihom zo strany verejnej moci.¹⁹ Tento prístup je podľa ústavného súdnictva v Českej a Slovenskej republike zárukou toho, že predpoklady a podmienky verejnoprávnej zodpovednosti sú prijaté zákonodarcom. Zároveň sankcie a opatrenie verejnomocenského charakteru musia byť uplatňované v právnom stave, za ktorého môže byť vina páchatel'a vyslovená len ohľadom konania, o ktorom mohol páchatel' v čase, kedy sa ho dopustil, dôvodne predpokladať, že je konaním trestným.²⁰ Z ústavných dokumentov podľa súdnej judikatúry vyplýva požiadavka, aby páchatel' mohol v čase spáchania svojho činu rozpoznať jeho trestnosť, resp. protiprávnosť.

Protiprávnosť, predvídateľnosť naplnenia znakov skutkovej podstaty a rozpoznateľnosť protiprávnosti považuje česká i zahraničná doktrína za podmienky vzniku trestnoprávnej zodpovednosti jedinca. Tieto tri prvky nestoja vedľa seba oddelene, ale navzájom sa podmieňujú. Povinnosť starostlivosti môže vzniknúť najskôr z predvídateľnosti určitého následku. Predvídateľnosť môže existovať len pri plnení určitých povinností. Rozpoznateľnosť protiprávnosti nemôže prevažovať na predvídateľnosťou naplnenia skutkovej podstaty.²¹ Porušenie právnej povinnosti musí teda byť v rozumnom vzťahu k škodnému následku. Právna teória a prax ilustruje uvedenú tézu predovšetkým teóriami príčinnej súvislosti.²²

Uvedené teórie a ústavne konformný výklad pojmu zodpovednosť prispievajú k redukcii kriminalizácie každodenného ľudského konania, čím naplňajú aj ústavné opatrenia vyplývajúce z požiadavky materiálneho právneho štátu.²³ Súdna judikatúra teda deklaruje spoločné ústavnoprávne predpoklady vzniku a podmienky vyvodzovania trestnoprávnej a administratívnoprávnej zodpovednosti v právnom štáte. Na druhej strane však zároveň vyjadruje odlišnosti týchto dvoch inštitútov, ktoré sa prejavujú predovšetkým v závažnosti konania, spôsobeného následku subjektom zodpovednosti a odlišnosti záujmu chráneného zákonom.

¹⁹ K tomu pozri: Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 25.10.2011, sp. zn. Pl. ÚS 14/2009.

²⁰ K tomu pozri: Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 2. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 469/04.

²¹ Tröndle, H. - Fischer, T.: Strafgesetzbuch und Nebengesetze. 49. vydanie. München: Beck, 1999, str. 116 - komentár k § 15, marg. č. 14.

²² K tomu pozri: Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D.: Základy trestní odpovědnosti, Praha: Orac 2003, str. 196 násl..

²³ K tomu bližšie pozri: Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 05.08.2010, sp. zn. III. ÚS 2278/07.

Vzťah trestnoprávnej a administratívnoprávnej zodpovednosti vyjadruje aj rozhodovacia činnosť Najvyššieho správneho súdu Českej republiky. Rozhodnutiami trestného charakteru, ktorými sú aj rozhodnutia o iných správnych deliktoch, musia orgány verejnej správy jasne a určito obsiahnuť konanie, za ktoré subjekt postihujú. To môžu subjektu zaručiť len konkretizáciou údajov obsahujúcou popis skutku, uvedenie miesta, času a spôsobu jeho spáchania, prípadne iných nevyhnutných skutočností, potrebných k tomu, aby nemohol byť zamenený s iným skutkom. Jednotlivé skutkové údaje rozhodujú o totožnosti skutku, vylučujú do budúcnosti možnosť zámeny skutku, možnosť opakovaného postihu za ten istý skutok a súčasne umožňujú orgánom verejnej správy posúdiť, či nedošlo k zániku zodpovednosti za spáchaný delikt.²⁴

Ústavnoprávne záruky trestania pri vyvodzovaní administratívnoprávnej zodpovednosti aplikuje aj Najvyšší súd Slovenskej republiky. Argumentuje ústavnoprávnymi základmi zodpovednosti. Podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky výklad a uplatňovanie zákonov musí byť v súlade s ústavou, s čl. 1 ods. 1 a čl. 50 ods. 6. Právna istota a spravodlivosť, ako princípy materiálneho právneho štátu nepripúšťajú v individuálnych prípadoch aplikovanie sankcií, ktoré sú zjavne neproporcionálne a neprimerané povahe skutku a jeho dôsledkom. Orgán verejnej moci je však pri ukladaní sankcie povinný vychádzať z princípu prísne individuálnej zodpovednosti za skutok, ktorý má svoju mieru závažnosti a dôsledkov.²⁵ Primeranosť či neprimeranosť uloženej sankcie musí hodnotiť vo vzťahu k podmienkam ustanoveným zákonom a následne vo vzťahu k osobným a majetkovým pomerom páchatel'a deliktu.²⁶ Relatívny nedostatok závažnosti trestu, ktorý prichádza pri priestupku do úvahy, nemôže zbaviť priestupok ako druh správneho deliktu jeho vrodeneho trestného charakteru.²⁷

Platnosť ústavnoprávných záruk trestnoprávneho postihu vzťahujú správne súdy teda aj na oblasť správneho trestania. Obdobné závery vyplývajú tiež z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý všeobecne odvodzuje, že práva zaručené Dohovorom o ochrane ľudských práv v konaniach o trestných obvineniach platia nielen v konaniach o činoch

²⁴ Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 15. 1. 2008, sp. zn. 2 As 34/2006 – 73.

²⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 08.02.2011, sp. zn. 3Sžo 256/2011.

²⁶ K tomu pozri: rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 20. 12. 2006, sp. zn. 2 As 33/2006 – 102.

²⁷ K tomu bližšie pozri: rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 18. 05. 2010, sp. zn. 2Sžo 253/2010.

patriacich podľa právnych poriadkov zmluvných štátov medzi trestné činy, ale aj pre činy, ktoré orgány zmluvných strán posudzujú ako priestupky alebo iné správne delikty, pokiaľ majú tieto delikty trestnoprávnu povahu.²⁸

V procese skúmania trestnoprávnej povahy deliktov teda vychádzajú správne sudy z tzv. „*Engel Kritérií*“. Čo sa týka posúdenia povahy správneho deliktu, musí zákon alebo iný právny predpis chrániť všeobecný a nie čiastkový záujem. Pre naplnenie tohto kritéria postačuje zaradenie deliktov zákonodarcom do oblasti správneho práva.

Pokiaľ ide o povahu a prísnosť sankcie, podľa bežného zmyslu pojmu vo všeobecnosti pod trestné právo spadajú činy, za ktoré ich páchatelom hrozia tresty určené predovšetkým k tomu, aby vyvolali odradzujúci účinok, a ktoré obvykle spočívajú v opatreniach ako zbavenie slobody a v pokutách. Výnimku tvoria zásahy, ktoré svojou povahou, trvaním alebo spôsobom výkonu nemôžu spôsobiť výraznú ujmu na právach obvineného. Následky v podobe hornej hranice správnej pokuty ustanovenej právnym predpisom na sumu 16.596,- Eur, preto nie sú podľa ustáleného právneho názoru správnych súdov zanedbateľné a smerujú okrem iného k tomu, aby prípadných páchatel'ov odradili od opakovania zákonom zakázaného konania.²⁹

V uvedenom rozsudku ESĽP sformuloval tri kritériá (tzv. Engelove kritériá) pre posudzovanie aplikovateľnosti článku 6 Dohovoru v trestnej časti, konkrétne:

- kvalifikácia skutku podľa vnútroštátneho práva,
- povaha deliktu a
- povaha a prísnosť sankcie.

Ako uvádza M. Pirošíková, z prvého kritéria vyplýva (ako už bolo uvedené vyššie), že kvalifikácia skutku podľa vnútroštátneho práva je iba východiskom úvah Súdu a rozhodujúci význam má iba vtedy, ak je skutok kvalifikovaný ako trestný vo vnútroštátnej právnej úprave. Ak však konanie vo vnútroštátnom práve nie je kvalifikované ako trestné,

²⁸ K tomu pozri: rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 16. 2. 2005, sp. zn. A 6/2003 - 44.

²⁹ K tomu pozri: rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 11. 1. 2012, sp. zn. 1As 125/2011.

väčšiu váhu majú ďalšie dve kritériá a každé z nich môže samo o sebe rozhodnúť, či ide o „trestné obvinenie“ v zmysle Dohovoru.

Pri druhom kritériu Súdu skúma povahu deliktu vzhľadom na to, či jeho subjektom môže byť každý, ako je to typické pre správne priestupky a iné správne delikty, za ktoré sa ukladajú sankcie z titulu všeobecnej správy, alebo či subjektom deliktu môže byť iba určitý obmedzený okruh osôb, ako je to typické pre disciplinárne delikty, kde medzi správnym či iným orgánom a subjektom deliktu existuje určitý osobitný vzťah. Ďalej súd skúma, či je chránený záujem všeobecnej alebo partikulárnej povahy a aká je spoločenská nebezpečnosť činu. Ak už na základe tohto kritéria možno vysloviť, že ide o „trestný“ čin v zmysle článku 6 Dohovoru, tretie kritérium nie je rozhodujúce.

Tretím kritériom je stupeň prísnosti sankcie, ktorá v danom prípade prichádza za predmetné správanie do úvahy. Pozbavenie slobody patrí do trestnej oblasti s výnimkou prípadov, v ktorých ide o celkom krátke, najviac niekoľko dní trvajúce, sankcie vykonávané v osobitných podmienkach (napr. u vojakov). Posudzuje sa predovšetkým sankcia uvedená v zákone, konkrétne uložená sankcia má len druhotný význam. Ďalej sa berie do úvahy účel sankcie, konkrétne, či má len reparačný alebo, naopak, represívny a preventívny účel typický pre trestné sankcie. Významné je aj to, či sankcia môže byť premenená na trest odňatia slobody. Druhotný význam majú následky sankcie, napríklad či sa zapisuje do trestného registra.

Ak na základe samostatnej analýzy každého z uvedených kritérií nie je možné dospieť k jednoznačnému záveru o existencii „trestného obvinenia“, nie je vylúčené, aby došlo ku kumulatívne pristupu.³⁰

Použitie „Engel“ kritérií v oblasti právnej úpravy zodpovednosti za správne daňové delikty

Európsky súd pre ľudské práva používa „Engel“ kritéria aj v prípadoch posudzovania zodpovednosti za správne daňové delikty. Judikatúra sa teda snaží nájsť odpoveď na otázku,

³⁰ PIROŠÍKOVÁ, J.: K aktuálnej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcej sa aplikovateľnosti článku 6 Dohovoru. In bulletin slovenskej advokácie, XVIII, 2012, č. 7-8, s. 8-9.

či jednotlivец môže čeliť trestnému obvineniu v zmysle čl. 6 Dohovoru aj v prípade daňových deliktov, ktoré vnútroštátna právna úprava nekvalifikuje ako trestný čin.

V prípade *BENDENOUN proti FRANCÚZSKU*³¹ pán Bendenoun založil spoločnosť obchodujúcu so starými mincami, umením a drahými kameňmi. Bol súčasne jej riaditeľom. V súvislosti s jeho aktivitami boli voči nemu začaté tri konania – colné, daňové a trestné, ktoré prebiehali viac menej paralelne. Vo svojej sťažnosti namietal porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru pred trestným a administratívnym súdom z dôvodu, že nemal prístup do kompletného colného spisu napriek tomu, že daňové orgány zaslali administratívnemu súdu určité dôkazy proti nemu, čím bolo porušené jeho právo na obhajobu. EŠLP dospel k záveru, že pán Bendenoun čelil trestnému obvineniu v zmysle čl. 6 Dohovoru a to z nasledovných dôvodov:

- delikty, z ktorých bol obvinený, sú upravené vo všeobecnom daňovom zákonníku, pričom táto norma sa vzťahuje na všetkých občanov,
- sankcie v podobe zvýšenia dane sú zamýšľané nie ako finančná kompenzácia za spôsobenú škodu, ale najmä ako trest, ktorého účelom je odradiť od znovu spáchania daného činu,
- tieto sankcie sú ukladané na základe všeobecnej normy, ktorej účel je ako odradzujúci, tak kárny,
- výška sankcie bola značná, a to 422.534 FRF pre sťažovateľa a 570.398 FRF pre jeho spoločnosť, pričom v prípade nezaplatenia sťažovateľovi hrozil trest odňatia slobody.

Súd uviedol, že po zvážení rôznych aspektov daného prípadu dospel k záveru, že v ňom prevažujú „trestné konotácie“, žiadny z uvedených dôvodov nie je sám o sebe rozhodujúci, ale brané spoločne a kumulatívne spôsobujú, že obvinenie, ktorému sťažovateľ čelil, je trestné v zmysle článku 6 Dohovoru.

O uvedenú argumentáciu oprel svoje rozhodnutie aj v prípade *MOREL proti FRANCÚZSKU*³² avšak s opačným záverom z dôvodu, že za daňový delikt bolo možné uložiť

³¹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *BENDENOUN proti FRANCÚZSKU* zo dňa 24.02.1994, sťažnosť č. 12547/86.

³² Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *MOREL proti FRANCÚZSKU* zo dňa 03.06.2003, sťažnosť č. 54559/00.

relatívne malú sankciu (zvýšenie dane o 10%, čo v danom prípade predstavovalo cca 680 EUR, zatiaľ čo v prípade *BENDENOUN* išlo o zvýšenie o 200%). Len tento rozdiel v závažnosti sankcie stačil Súd, aby dospel k záveru, že nešlo o trestné obvinenie.³³

Vo veci *JUSSILA proti FÍNSKU*³⁴ Súd najskôr vyjadril svoje presvedčenie, že v jeho judikatúre sa nevytvoril žiaden ustálený a autoritatívny základ pre tvrdenie, že malá závažnosť sankcie (uloženej v daňovom alebo inom konaní) môže byť rozhodujúcim kritériom, na základe ktorého by sa delikt inak svojou povahou trestný mohol dostať mimo dosah čl. 6 Dohovoru. Rozhodnutie *MOREL* má tak v tomto smere predstavovať len onú povestnú výnimku potvrdzujúcu pravidlo.³⁵ Vo veci *JUSSILA* bola sťažovateľovi uložená sankcia v podobe zvýšenia dane o 10% z opravenej výšky dane, čo v prepočte predstavovalo 309 EUR. EŠLP v prípade konštatoval, že daňové sankcie sú ukladané na základe všeobecných zákonných ustanovení, ktoré sú na daňovníkov aplikované všeobecne. Nestotožnil sa s argumentáciou vlády, že daň z pridanej hodnoty sa aplikuje len na obmedzenú skupinu so zvláštnym statusom. Ďalej uviedol, ako priznala vláda, že daňové sankcie by nemali byť peňažnou náhradou škody, ale trestom, ktorého účelom bolo odstrániť od opakovaného páchania takéhoto skutku. Súd preto rozhodol, že sankcie boli uložené na základe pravidla, ktorého účelom bolo odstrániť a potrestať. Dospel k záveru, že tento fakt založil trestný charakter skutku. Nie veľmi vysoká sankcia ho podľa súdu môže odlíšiť od prípadov *JANOŠEVIČ proti ŠVÉDSKU*³⁶ a *BENDENOUN proti FRANCÚZSKU*, ale nevyklúčila ho z pôsobnosti článku 6 Dohovoru.³⁷

EŠLP však vo veci *Poniatowski proti Francúzsku*³⁸ vyhlásil článok 6 Dohovoru za neaplikovateľný aj napriek tomu, že išlo o značnú finančnú čiastku (desiatky tisíc EUR).

³³ KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 580.

³⁴ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *JUSSILA proti FÍNSKU* zo dňa 23. 11. 2006, sťažnosť č. 73053/01.

³⁵ Body 34-35 rozsudku.

³⁶ Rosudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *JANOŠEVIČ proti ŠVÉDSKU* zo dňa 23. 7. 2002, sťažnosť č. 34619/97.

³⁷ Je potrebné uviesť, že k tomuto rozsudku pripojilo svoje odlišné stanovisko 5 sudcov, ktorí dospeli k záveru, že článok 6 Európskeho dohovoru nie je aplikovateľný v danej veci. Uviedli, že prvé a druhé z tzv. Engelových kritérií neboli zjavne splnené. Zobrali na vedomie, že väčšina sa v zásade odvolala na charakter skutku, keď rozhodla, že daňová sankcia bola uložená na základe všeobecných zákonných ustanovení, ktoré sa aplikujú na daňovníkov všeobecne, a že sankcie boli odstrašujúce a trestajúce. Podľa nich však tieto dva aspekty nepostačujú na akceptáciu „trestného obvinenia“ v zmysle článku 6.

³⁸ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *PONIATOWSKI proti FRANCÚZSKU* zo dňa 6. 10. 2009, sťažnosť č. 29494/08.

Sťažovateľ bol povinný uhradiť úrok z omeškania z nezaplatenej dane vo výške 0,75% mesačne. Hoci súd uznal všeobecnú povahu právnej normy a značne vysokú sumu vyčísleného úroku, avšak skonštatoval, že povinnosť platiť úroky z omeškania má len reparačnú povahu (kompenzácia ujmy vzniknutej znížením hodnoty peňazí v dôsledku inflácie).

Rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva v oblasti uplatňovania princípu „ne bis in idem“

Princíp *ne bis in idem* je zakotvený v čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 Dohovoru. Podstatou tohto princípu je zabezpečiť, aby osoba nebola vystavená viacnásobnému potrestaniu alebo viacnásobnému stíhaniu za ten istý skutok. Z tohto dôvodu je preto právne bezvýznamné, či osoba bola právoplatne potrestaná alebo či bola právoplatne oslobodená spod obžaloby. Aj v tomto prípade je však potrebné zdôrazniť, že výklad pojmov „*trestný čin*“ a „*trestné obvinenie*“ použitých v čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 Dohovoru³⁹ tu má, rovnako ako v čl. 6 Dohovoru, autonómny význam. Je preto irelevantná právna kvalifikácia skutku vo vnútroštátnom práve, ak správny delikt možno podradiť pod pojem „*trestné obvinenie*“ v zmysle vyššie uvedených „*Engel*“ kritérií sformulovaných Súdom.

V súvislosti s aplikáciou uvedeného princípu v praxi vznikajú značné problémy s vymedzením „toho istého trestného činu“, t. j. prípadu, kedy pôjde o totožný skutok, ktorý by nemal byť stíhaný dvakrát. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva v tejto otázke bola značne nejednotná a vytvorila viacero prístupov k aplikácii záruky „*ne bis in idem*“ na prípady súbežnej zodpovednosti za trestné činy a správne delikty. Súd riešil viacero prípadov, keď ten istý skutok naplňoval znaky skutkových podstát viacerých deliktov, pričom o jednom z nich rozhodoval správny orgán a o druhom súd. Pre súd bolo spočiatku postačujúce pre konštatovanie porušenia Dohovoru, ak obe rozhodnutia vnútroštátnych orgánov boli založené na rovnakom konaní.⁴⁰ Neskôr konštatoval, že v prípade jednočinného súbehu skutkových podstát trestných činov charakterizovaných tým, že jediný trestný skutok je možné rozložiť na

³⁹ Podľa čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 k Dohovoru „1. Nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní podliehajúcim právomoci toho istého štátu za trestný čin, za ktorý už bol oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom podľa zákona a trestného poriadku tohto štátu. ... 2. Ustanovenia predchádzajúceho odseku nie sú na prekážku obnove konania podľa zákona a trestného poriadku príslušného štátu, ak nové alebo novoodhalené skutočnosti alebo podstatná chyba v predchádzajúcom konaní mohli ovplyvniť rozhodnutie vo veci. ... 3. Od tohto článku nemožno odstúpiť podľa článku 15 Dohovoru.“

⁴⁰ Rozsudok EStP Gradinger proti Rakúsku zo dňa 23.10.1995, sťažnosť č. 15963/90.

dva rôzne trestné činy, by bolo určite lepšie, keby o obidvoch trestných činoch bolo rozhodnuté jedným orgánom v jednom konaní, avšak čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 nebráni tomu, aby o jednotlivých trestných činoch, hoci majúci základ v jedinom trestnom skutku, rozhodovali rôzne orgány, a to najmä za situácie, ak jednotlivé sankcie nie sú kumulované, ale absorbované.⁴¹ V treťom prípade EŠLP zdôraznil, že nepostačuje skúmať len to, či jeden skutok naplňuje znaky viacerých trestných činov, ale je potrebné zisťovať aj to, či skutková podstata jedného trestného činu obsahuje všetky znaky skutkovej podstaty druhého trestného činu plus jeden navyše (ideálny súbeh).⁴²

Táto nejednotná judikatúra vyústila do rozhodnutia veľkého senátu Súdu vo veci *SERGEY ZOLOTUKHIN v. RUSKÁ FEDERÁCIA*.⁴³ V nej Súd konštatuje, že čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 má byť vykladaný tak, že zakazuje stíhanie pre druhý trestný čin, ak je založené na totožných alebo v podstate totožných skutočnostiach. Tým sa Súd v podstate rozhodol vrátiť ku svojmu pôvodnému prístupu z rozsudku *GRADINGER v. RAKÚSKO*.⁴⁴

Podstata doposiaľ nazhromaždenej judikatúry v celej histórii uplatňovania čl. 4 protokolu č. 7 Európskym súdom pre ľudské práva teda preukazuje existenciu niekoľkých prístupov k otázke totožnosti činov pri opätovnom stíhaní sťažovateľov. Uvedený názor prezentoval Súd v rozhodnutí v spomenutom rozhodnutí *SERGEY ZOLOTUKHIN v. RUSKÁ FEDERÁCIA*.⁴⁵ Sťažovateľ v tomto prípade namietal porušenie čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 k Dohovoru, a to na tom základe, že vykonal administratívny trest detencie v trvaní troch dní za výtržníctvo spáchané dňa 4. januára 2002 a následne bol súdený za totožný skutok.

Skutkový stav prípadu zahŕňal dve obvinenia voči sťažovateľovi. Dňa 4. januára 2002 uznal Gribovskiy okresný súd sťažovateľa vinným z priestupku podľa čl. 158 zákona o správnych deliktoch.⁴⁶ Žalobca bol odsúdený na tri dni administratívnej detencie. Z rozhodnutia vyplývalo, že sťažovateľ sa proti výroku nemohol odvolať a rozhodnutie bolo vykonateľné.

⁴¹ Rozsudok EŠLP Oliveira proti Švajčiarsku zo dňa 30.07.1998, sťažnosť č. 25711/94.

⁴² Rozsudok EŠLP Franz Fischer proti Rakúsku zo dňa 29.05.2001, sťažnosť č. 37950/97.

⁴³ Sťažnosť č. 14939/03, rozhodnutie zo dňa 10. februára 2009.

⁴⁴ K tomu pozri viac v KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1414 - 1424.

⁴⁵ Sťažnosť č. 14939/03, rozhodnutie zo dňa 10. februára 2009.

⁴⁶ Podstatu skutku, ktorý sa kládol sťažovateľovi za vinu spočívala v konaní, ktorým sťažovateľ prisahal na verejnom mieste a nereagoval na pokarhanie, resp. napomenutie.

Následne dňa 23. januára 2002 bolo voči sťažovateľovi začaté trestné stíhanie na základe dostatočne odôvodneného záveru zo spáchania trestného činu výtržníctva podľa čl. 213 ods. 2 písm. b) ruského Trestného zákona.⁴⁷ 1. februára 2002 bol sťažovateľ vzatý do väzby. Zároveň boli voči sťažovateľovi začaté ďalšie dve trestné konania na podklade iných obvinení. 5. Apríla 2002 bol sťažovateľ formálne obvinený.

Dňa 2. Decembra 2002 Gribanovskiy okresný súd vyhlásil rozsudok. Pokiaľ ide o trestný čin podľa čl. 213 ods. 2 Trestného zákona okresný súd zbavil sťažovateľa viny na tom základe, že obvinenie z trestného činu vychádzalo zo skutku, za ktorý bolo sťažovateľovi vznesené obvinenie z priestupku. Okresný súd ďalej uznal sťažovateľa vinným za útok na verejného činiteľa podľa čl. 319 Trestného zákona.⁴⁸ Zároveň uznal sťažovateľa vinným zo spáchania trestného činu podľa čl. 318 ods. 1 Trestného zákona.⁴⁹ Dňa 15. Apríla 2003 Krajský súd Voronež potvrdil rozsudok Okresného súdu.

Európsky súd pre ľudské práva posudzoval charakter obvinenia z priestupku, ktoré ruská vnútroštátna úprava klasifikovala ako administratívne. Súd dospel k záveru, že obvinenie malo trestný charakter v zmysle Dohovoru a Protokolu.

Boli činy, za ktoré sťažovateľ a stíhali totožné (*idem*) ?

Súd zistil, že pokiaľ išlo o výroky o odsúdení podľa čl. 318 a 319 Trestného zákona, rozhodnutie vychádzalo zo skutkovo a časovo oddeleného konania obvinenia. Na druhej

⁴⁷ Sťažovateľ mal dňa 4. januára 2002 na policajnej stanici klásť odpor verejnému činiteľovi a narušiť verejný poriadok. Na policajnej stanici mal podať vysvetlenie ku konaniu svojho známeho Ms P., ktorý vstúpil do uzavretej vojenskej oblasti Voronež-45. Sťažovateľ mal zjavne porušiť verejný poriadok, vyjadriť jasný nedostatok rešpektu a ostentatívne predvádzať nemravnosti pred prítomnými policajtmi. Nemal reagovať na zákonné výzvy na upustenie od porušovania verejného poriadku. Mal sa pokúsiť opustiť priestory útvaru, aktívne klásť odpor a mariť riadny chod úradu. Podľa ruských orgánov teda sťažovateľ konal úmyselne, vyjadril jasný dešpekt sprevádzaný hrozbou násilia a toto jeho konanie bolo možné posúdiť ako konanie podľa čl. 213 ods. 2 písm. b) Trestného zákona. Voči uskutočnené oznámenie pre podozrenie zo spáchania priestupku. Následne bol transportovaný do budovy Okresného súdu a počas cesty sa mal v aute vyhrážať za vznesenie obvinenia z priestupku.

⁴⁸ Súd zistil, že sťažovateľ sa mal vyhrážať policajtovi, zatiaľ čo tento vypracovával oznámenie o spáchaní priestupkov podľa v čl. 158 a 165 zákona o správnych deliktoch vo svojej kancelárii na policajnej stanici. Výpoveď policajta na tento účel bola výpoveďami ostatných policajtov, ktorí boli prítomní v kancelárii na policajnej stanici.

⁴⁹ Na základe výpovedí policajtov a výpovede priateľky sťažovateľa Okresný súd zistil, že po spísaní oznámenia o spáchaní priestupku, boli sťažovateľ a jeho priateľka vzatí do policajného vozidla V aute mal sťažovateľ pokračovať vo vyhrážaní a hroziť policajtovi smrťou po prepustení z detencie. Tieto hrozby mal polivajť považovať za reálne najmä s ohľadom na sťažovateľovu násilnú históriu.

strane obvinenie za výtržníctvo podľa čl. 213 Trestného zákona bolo sťažovateľovi vznesené na podklade rovnakých skutočností ako tých, ktoré tvoria základ pre jeho odsúdenie podľa čl. 158 zákona o správnych deliktoch.

Súd uviedol, že priestupok výtržníctva vymedzený v zákone o správnych deliktoch a trestný čin výtržníctva podľa Trestného zákona mali rovnaké základné prvky, menovite narušenie verejného poriadku. Súd preto dospel k záveru, že sťažovateľ bol stíhaný pre trestný čin, za ktorý už bol odsúdený predtým.

Svoje závery preveril súd spomenutými troma prístupmi k posudzovaniu aplikácie záruky „nie dvakrát v tej istej veci“. Prvý sa zameriava na totožnosť správania protiprávne konajúceho subjektu, bez ohľadu na formálnu zákonnú klasifikáciu (*idem factum*). Príkladom je rozhodnutie vo veci *GRADINGER v. RAKÚSKO*⁵⁰. V tomto prípade bol sťažovateľ trestne stíhaný za trestný čin zabitia a zároveň postihnutý v správnom konaní za vedenie motorového vozidla pod vplyvom alkoholu. Súd zistil, že hoci označenia, charakter a účel dvoch činov boli odlišné, došlo k porušeniu čl. 4 Protokolu č. 7, pretože obe rozhodnutia vychádzali vychádzať z rovnakého správania sťažovateľa.

Druhý prístup vychádza z premisy, že správanie žalovaného, ktoré dalo podnet k trestnému stíhaniu je rovnaké, avšak to isté konanie môže zakladať viacero trestných činov posudzovaných v samostatných konaniach. Uvedená doktrína bola vyvinutá Súdom v prípade *OLIVEIRA v. ŠVAJČIARSKO*⁵¹, v ktorom bola sťažovateľka postihnutá za nesplnenie si povinnosti technickej kontroly na vozidle a následne zo spôsobenia ujmy na zdraví z nedbanlivosti. Jej auto sa otočilo na druhú stranu cesty zasahujúc jedno auto a kolidujúc s druhým autom, ktorého vodič utrpel vážne poranenia. Súd zistil, že skutočnosti daného prípadu boli typickým príkladom jediného konania zakladajúceho zodpovednosť za viaceré činy, keďže čl. 4 protokolu č. 7 zakazuje stíhanie dvakrát za ten istý trestný čin. Podľa názoru Súdu, hoci by bolo viac v súlade so zásadou riadneho výkonu spravodlivosti, ak by odsudzujúci rozsudok vo vzťahu k obidvom činom vyhlásil jeden súd v jednom konaní, skutočnosť, že boli uskutočnené dve konania, nebola rozhodujúca. Skutočnosť, že samostatné činy, dokonca aj tam, kde boli súčasťou jedného protiprávneho konania, boli prejednané

⁵⁰ Sťažnosť č. 15963/90, rozhodnutie zo dňa 09.09.1994.

⁵¹ Sťažnosť č. 25711/94, rozhodnutie zo dňa 30.07.1998.

rôznymi súdmi, nezakladala porušenie čl. 4 Protokolu č. 7, najmä, keď sankcie neboli navzájom kumulované. V nadväzujúcom prípade GOKTAN v. FRANCÚZSKO⁵² Súd tiež rozhodol, súlade s čl. 4 protokolu č. 7, pretože jedno protiprávne správanie sťažovateľa, za ktoré bol odsúdený, predstavovalo dva osobitné činy, a to dovez drog a colný priestupok nezaplatenia colnej pokuty. Rovnako Súd postupoval v prípadoch GAUTHIER v. FRANCÚZSKO⁵³ a ONGUN v. TURECKO⁵⁴.

Tretí prístup zdôrazňuje tzv. „podstatné prvky“ dvoch činov. V prípade FRANZ FISCHER v. RAKÚSKO⁵⁵ Súd toleroval vedenie trestného stíhania pre dva trestné činy na základe jedného protiprávneho správania. Uvedený postup toleruje aj čl. 4 Protokolu č. 7. Avšak vzhľadom na to, že by bolo nezlučiteľné s týmto ustanovením stíhať alebo trestať sťažovateľa pre trestné činy, ktoré boli len "zanedbateľne rôzne", Súd rozhodol, že je potrebné skúmať, či tieto činy vykazujú rovnaké "podstatné prvky". Aj v uvedenom prípade sa sťažovateľ odvolával na vedenie správneho konania pre priestupok vedenia motorového vozidla pod vplyvom alkoholu a súčasne vedenie trestného stíhania pre usmrtenie z nedbanlivosti, pričom sťažovateľ si stav vylučujúci vedenie motorového vozidla navodil sám. Tieto činy mali podľa Súdu zhodné „podstatné prvky“, v čom Súd zároveň videl rozpor s čl. 4 Protokolu č. 7.

Súd zdôraznil, že šlo o dva činy, ktoré sa neprekrývali v bezvýznamnom rozsahu, a preto tu neexistoval dôvod pre vedenie dvoch konaní voči sťažovateľovi. Podľa názoru autora nebolo možné stíhať sťažovateľa samostatne za každý čin, pokiaľ skutok vedenia motorového vozidla bol súčasťou skutku usmrtenia z nedbanlivosti. Ten istý prístup rozhodovacej činnosti Súdu nasledoval v prípadoch W. F. v. RAKÚSKO⁵⁶ a SAILER v. RAKÚSKO⁵⁷, pretože oba prípady boli založené na skutkovo zhodných podmienkach.

Čo vlastne chcel Súd uvedenými prístupmi k riešeniu problému povedať? Kľúčovou je otázka výkladu pojmu „čin“ v čl. 4 Protokolu č. 7. Aplikácia tohto pojmu v kontexte uvedeného ustanovenia Protokolu nemôže ospravedlňovať príklon k reštriktívnemu prístupu.

⁵² Sťažnosť č. 33402/96, Rozhodnutie zo dňa 02. júla 2002.

⁵³ Sťažnosť č. 61178/00, Rozhodnutie zo dňa 24. júna 2003.

⁵⁴ Sťažnosť č. 15737/02, Rozhodnutie zo dňa 10. októbra 2006.

⁵⁵ Sťažnosť č. 37950/97, Rozhodnutie zo dňa 29. mája 2001.

⁵⁶ Sťažnosť č. 38275/97, Rozhodnutie zo dňa 30. mája 2002.

⁵⁷ Sťažnosť č. 38237/97, Rozhodnutie zo dňa 06. júna 2002.

Pravidlo zdôrazňuje, že Dohovor sa musí interpretovať a uplatňovať takým spôsobom, ktorý realizuje zakotvené práva prakticky a efektívne, nie teoreticky a iluzórne.

Aplikácia princípu „*ne bis in idem*“ na správne daňové delikty v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva

V zmluvných štátoch Dohovoru je bežné zakotvenie daňových deliktov týkajúcich sa porušenia daňových predpisov jednak ako trestných činov v zmysle vnútroštátneho zákonodarstva, a tiež ako správnych daňových deliktov prejednávanych daňovými orgánmi. EŠLP jednoznačne potvrdil vo svojej judikatúre, že čl. 6 Dohovoru v jeho trestnej vetve sa vzťahuje aj na oblasť daňových deliktov, ak ich v zmysle ním formulovaných Engelových kritérií možno podradiť pod pojem „trestné obvinenie“. V rozhodnutí EŠLP vo veci *Manasson c. Švédsko*⁵⁸ EŠLP potvrdil, že konanie týkajúce sa daňových sankcií sa má považovať za „trestné obvinenie“ nie len na účely čl. 6 Dohovoru, ale aj na účely čl. 4 Dodatkového Protokolu č. 7. Aj preto sa v daňovej oblasti EŠLP zaoberal princípom *ne bis in idem* v množstve prípadoch.

Vo veci *Ponsetti a Chesnel c. Francúzsko*⁵⁹ sťažovatelia namietali, že boli dvakrát potrestaný za nepodanie daňového priznania. V prvom konaní im boli daňovými orgánmi navýšené dlžné čiastky na základe ustanovení všeobecného daňového zákonníku, ktorý stanovuje sankcie za nepredloženie daňového priznania v zákonnej lehote. Následne boli priestupkovým súdom odsúdený na základe iného ustanovenia tohto zákonníku za podvodné konanie k podmieneným trestnom odňatia slobody a pokute. Podľa tohto ustanovenia je trestaný okrem iného ten, kto sa podvodným spôsobom vyhne alebo pokúsi vyhnúť plateniu daní, pričom z judikatúry francúzskych súdov vyplývalo, že takýmto podvodným konaním môže byť aj len nepodanie daňového priznania v zákonnej lehote ak sa ho páchatel dopustí úmyselne. EŠLP v tomto prípade konštatoval, že nedošlo k porušeniu princípu *ne bis in idem*, pričom svoje závery založil prakticky len na rozdielnej forme zavinenia, aj keď je zrejmé, že trestný čin vyžadujúci úmyselné zavinenie je špeciálny v pomere k rovnakému trestnému činu, pri ktorom sa úmysel nevyžaduje.

⁵⁸ Rozhodnutie EŠLP *Manasson c. Švédsko* zo dňa 08.04.2003, sťažnosť č. 41265/98.

⁵⁹ Rozhodnutie EŠLP o neprijateľnosti sťažnosti zo dňa 14.09.1999, sťažnosť č. 36855/97 a 41731/918.

Vzhľadom na postoj ESLP vyjadrený v neskoršom rozsudku *Zolotukhin* však možno konštatovať, že takýto názor už je v judikatúre ESLP prekonaný. To potvrdzuje aj argumentácia ESLP vo veci *Ruotsalainen proti Fínsku*⁶⁰. Sťažovateľ v danom prípade bol odsúdený v skrátanom trestnom konaní na zaplatenie pokuty vo výške cca 120 EUR za malý daňový prečin z dôvodu, že vo svojom automobile používal palivo, ktoré bolo zaťažené nižšou daňou ako pohonné hmoty, ktoré mal podľa predpisov použiť. Následne v administratívnom konaní mu bola uložená povinnosť zaplatiť cca 15 000 EUR, čo malo zodpovedať rozdielu medzi zaplatenou daňou a daňou, ktorú zaplatiť mal, vynásobenému tromi z dôvodu, že neinformoval príslušné orgány o jeho použití. ESLP rozhodol, že obe konania voči sťažovateľovi mali povahu trestného obvinenia. Skutočnosti, na základe ktorých boli tieto trestné obvinenia vedené, boli v podstate rovnakými skutočnosťami – obe konania sa týkali použitia paliva zdaňovaného nižšou sadzbou ako bola motorová nafta. Druhý trest vyplynul z tých istých skutočností ako prvý. Preto súd rozhodol, že došlo k porušeniu článku 4 Dodatočného protokolu č. 7.

ESLP ďalej posudzoval prípad, kedy bola napĺňaná skutková podstata toho istého deliktu, bolo však sporné, či ide o jeden skutok, alebo viac skutkov. Vo veci *J.B. proti Švajčiarsku*⁶¹ bol sťažovateľ, ktorý čelil podozreniu z daňových únikov opakovane vyzývaný k predloženiu niektorých dokumentov v súvislosti s podanými daňovými priznaniami. Keďže na tieto výzvy nereagoval bola mu uložená poriadková pokuta vo výške 1000 CHF, ktorú zaplatil. Potom bol opätovne márne vyzvaný k predloženiu týchto dokumentov, a preto mu bola uložená ďalšia poriadková pokuta vo výške 2000 CHF. ESLP v tomto prípade zdôraznil, že druhá pokuta vo vyššej výške bola sťažovateľovi uložená 21 mesiacov po prvej, a to na základe ďalšej korešpondencie medzi daňovým úradom a sťažovateľom, a to na základe jeho pokračujúceho odmietania predložiť požadované doklady. Išlo teda o konanie rozdielne v čase a vo svojej podstate, a napadnuté rozhodnutia správnych orgánov sa teda netýkajú toho istého skutku. Z uvedeného rozhodnutia možno dospieť k záveru, že čl. 4 Dodatočného protokolu č. 7 nebráni opakovanému trestaniu za konania vo svojej podstate podobné, avšak prejavené pri určitom počte rôznych príležitostí.

⁶⁰ Rozsudok ESLP *Ruotsalainen proti Fínsku* zo dňa 16.06.2009, sťažnosť č. 13079/03.

⁶¹ Rozhodnutie ESLP o prijateľnosti sťažnosti zo dňa 06.04.2000, bod 2 vo veci sťažnosti č. 31827/96.

Problém s výkladom pojmu „totožnosť skutku“ v postupe národných súdov aj po rozhodnutí ESLP v prípade *Zolotukhin c. Rusko* možno ilustrovať na prípadoch riešených Najvyšším súdom Švédska v roku 2010.⁶² V prvom prípade fyzická osoba vo svojom daňovom priznaní uviedla nesprávne informácie, ktoré mali za následok vysoký daňový únik. V súlade so švédskym právom je takýto skutok považovaný za trestný čin, a preto bola prvostupňovým súdom odsúdená. Pred odvolacím súdom požadovala, aby súd zastavil konanie z dôvodu, že správnym apelačným súdom bola za totožný skutok odsúdená na zaplatenie pokuty za daňový správny delikt. Odvolací súd konanie zastavil s poukazom na čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7.

V druhom prípade bola fyzická osoba odsúdená prvostupňovým súdom pre trestný čin skrátenia dane. Rozhodnutie bolo potvrdené aj apelačným súdom. Rozsudok bol predložený v rámci opravných prostriedkov Najvyššiemu súdu Švédska z dôvodu existencie právoplatného rozhodnutia správneho apelačného súdu, ktorý potvrdil uloženie sankcie za správny daňový delikt. Najvyšší súd konštatoval, že v oboch prípadoch, konanie bolo založené na tých istých faktoch, jediný rozdiel v právnej úprave týkajúcej sa daňových trestných činov a správneho daňového deliktu je požiadavka na úmyselné konanie alebo hrubú nedbanlivosť v prípade trestného činu. Z tohto pohľadu sa švédsky systém zdá byť v rozpore s princípom *ne bis in idem* upraveným v čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7. Súd preto skúmal, či je možné, že rozdielna požiadavka týkajúca sa zavinenia môže byť faktorom, ktorý vedie k záveru, že tieto konania nebudú považované za konania o tom istom skutku. Vzhľadom na novú judikatúru dospel k záveru, že je to vylúčené. Napriek tomu vychádzajúc z rozhodnutia ESLP vo veci *Nilsson proti Švédsku*⁶³ a obdobných⁶⁴ súd určil, že právny priestor týkajúci sa sankcií ukladaných rôznymi orgánmi za tie isté skutky nie je dostatočne pochopený, aby mohol byť považovaný za oblasť bez priestoru pre interpretáciu. Následne konštatoval, že nové konanie môže začať ak prvé konanie bolo predvídateľné a je tu vecná a časová súvislosť medzi týmito konaniami. Z toho vyplýva, že nové tresty môžu byť pridané k tým, ktoré už boli uložené. V závere súd zdôraznil, že si to vyžaduje jasnú podporu

⁶² KARLSSON, A.: *Ne bis in idem. A comparative study of the interpretation of the principle in Sweden and Norway concerning tax surcharge and tax fraud.* Dostupné na <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:419643/FULLTEXT01.pdf> [cit. 10.05.2013].

⁶³ Rozhodnutie ESLP zo dňa 13.12.2005, sťažnosť č. 73661/01.

⁶⁴ Napr. Rozhodnutie ESLP R.T. proti Švajčiarsku zo dňa 30.05.2000, sťažnosť č. 31982/96; Rozsudok Maszni proti Rumunsku zo dňa 21.06.2006, sťažnosť č. 56892/00.

v Dohovore, alebo judikatúre ESLP alebo Súdneho dvora EÚ, aby sa mohol súd odchýliť od švédskeho zákona.

Je potrebné uviesť, že k uvedenému rozhodnutiu boli pripojené odlišné stanoviská dvoch sudcov, ktorí síce pripustili, že ten istý skutok môže viesť k dvom alebo viacerým sankciám, v týchto prípadoch však interpretujú doterajšiu judikatúru tak, že následné konanie musí byť doplňujúcim k prvému a nie úplne novým konaním. Vzhľadom na skutočnosť, že švédsky systém vyžaduje, aby konania o trestnom čine a správnom delikte prebehli na rôznych súdoch, tieto konania nemôžu byť považované za doplňujúce, preto právoplatné skončenie jedného z nich vytvára prekážku pre druhé konanie.

Fakt, že Najvyšší súd Švédska v danej veci nerozhodol jednomyseľne, viedol v právnickej verejnosti vo Švédsku k oslabeniu jeho autority. V odbornej verejnosti bolo možné sledovať, že jeho rozhodnutie nemá rovnaké účinky ako rozhodnutia, ktoré prijme jednomyseľne, a to aj vzhľadom na skutočnosť, že k nemu boli pripojené odlišné stanoviská sudcov. To spôsobilo, že nižšie súdy sa aj napriek tomuto rozhodnutiu rozhodli zastavovať trestné konanie pre daňový trestný čin v prípade ak už bol páchatel potrestaný uložením pokuty za správny daňový delikt. Práve táto oslabená autorita najvyššieho súdu viedla tiež k tomu, že oblasťný súd v Haparanda inicioval prejudiciálne konanie vo veci *Hans Akerberg Fransson*, ktoré sa týkalo výkladu princípu *ne bis in idem* práve vo vzťahu k daňovým deliktom. Súdny dvor Európskej únie v rozhodnutí *C-617/10* zo dňa 26.02.2013, v ktorom posudzoval tento princíp v spojení s článkom 50 Charty základných práv EÚ konštatoval, že článok 50 nebráni tomu, aby členský štát uložil za to isté konanie spočívajúce v nesplnení povinnosti podať daňové priznanie k DPH postupne daňovú a trestnú sankciu, avšak len za podmienky, že prvá sankcia nemá trestnú povahu. Pre účely posúdenia trestnej povahy daňovej sankcie súd definoval kritériá zhodné s Engelovými kritériami využívanými ESLP.

Uvedená situácia vyústila do podania množstva sťažností v obdobných prípadoch na ESLP. Ten sa následne vo veci *Lucky Dev c. Švédsko*⁶⁵ podrobne zaoberal posúdením pojmu „totožnosť skutku“ v prípade daňových deliktov. Vo veci samej daňové orgány zistili, že sťažovateľka spoločne s manželom prevádzkovala dve reštaurácie a dospeli k záveru, že každý z nich mal v rámci svojich daňových povinností vykázat polovicu príjmov a nákladov

⁶⁵ Rozhodnutie ESLP *Lucky Dev c. Švédsko* zo dňa 27.11.2014, sťažnosť č. 7356/10.

vzťahujúcich sa na túto činnosť. Sťažovateľke bola rozhodnutím daňových orgánov dorubená daň a uložená pokuta (zvýšenie dane) na základe skutočnosti, že vo svojom daňovom priznaní neuviedla všetky svoje príjmy a zároveň ich neuviedla správne. Uvedené rozhodnutia daňových orgánov boli potvrdené aj v následnom súdnom konaní administratívnym súdom a najvyšším administratívnym súdom. Na základe skutočností zistených daňovými orgánmi voči sťažovateľke začalo tiež trestné stíhanie. Sťažovateľka bola odsúdená za trestný čin nesprávne vedeného účtovníctva. Trestný súd konštatoval, že účtovné knihy týkajúce sa prevádzky reštaurácií mali vážne nedostatky a sťažovateľka a jej manžel boli zodpovední za chyby v zaúčtovaní značných súm a DPH. Pred ESLP namietala, že uložením daňovej pokuty a následným odsúdením za účtovný trestný čin došlo k porušeniu čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7. ESLP vo svojom rozhodnutí najskôr odpovedal na otázku, či trestné obvinenie, ktorému sťažovateľka čelila bolo totožné s tým, za ktoré jej bola uložená daňová sankcia, t.j. či v danom prípade je naplnené zložka „*idem*“. Súd poukázal na rozhodnutie vo veci *Zolotukhin c. Rusko*, v ktorom, ako uviedol, poskytol harmonizovanú interpretáciu pojmu „rovnaké obvinenie“ – t.j. zložky *idem* v princípe *ne bis in idem*. Podľa tejto, čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 má byť vykladaný ako zakazujúci prenasledovanie a súdenie za druhé „obvinenie“ pokiaľ toto vychádza z identických skutočností alebo skutočností, ktoré sú v podstate rovnaké. Zisťovanie súdu by sa preto malo zamerať na tie skutočnosti, ktoré tvoria súbor konkrétnych skutkových okolností týkajúcich sa toho istého obvineného a ktoré spolu neoddeliteľne časovo a priestorovo súvisia, a ktorých existencia musí byť preukázaná s cieľom zaistiť odsúdenie alebo iniciovať trestné konanie. V konkrétnom prípade ESLP poukázal na to, že čo sa týka obvinenia za daňový trestný čin (sťažovateľka za tento bola spod žaloby oslobodená z dôvodu nepreukázania viny) obe strany zhodne súhlasili, že skutkové okolnosti vedúce k obvineniu za daňový trestný čin boli aspoň v podstate rovnaké ako tie, na základe ktorých bola uložená daňová pokuta daňovými orgánmi. ESLP zdieľal rovnaký názor, pretože obe obvinenia boli založené na zlyhaní priznať zdaniteľné príjmy a DPH a daňové i trestné konanie sa týkali tohto istého obdobia a v zásade rovnakej sumy skrátenej dane. Z predmetného vyplýva, že *idem* prvok princípu *ne bis in idem* bol naplnený. Podľa ESLP bola situácia odlišná v prípade obvinenia za účtovný trestný čin. Podľa jeho názoru povinnosť podnikateľa uviesť v účtovníctve správe údaje je povinnosťou *per se*, nezávislou od použitia účtovnej dokumentácie na účely určenia daňovej povinnosti. Inými slovami, sťažovateľka, aj keď nespĺnila zákonné povinnosti týkajúce sa vedenia účtovníctva, mohla neskôr splniť svoju povinnosť poskytnúť daňovým orgánom dostatočné a správne informácie,

napr. tým, že by opravila údaje obsiahnuté v účtovných knihách alebo predložením ďalších dokladov, ktoré by boli dostatočné pre stanovenie základu pre výpočet dane. Z predmetného podľa názoru ESLP vyplýva, že predloženie nesprávnych účtovných kníh na preukázanie jej údajov poskytnutých v daňovom priznaní a jej zlyhanie poskytnúť daňovým orgánom ďalšie dokumenty, na základe ktorých by mohli správne stanoviť daňovú povinnosť vytvárajú dôležité dodatočné skutočnosti v daňovom konaní, ktoré netvorili súčasť skutku v obvinení z účtovného trestného činu. Za daných okolností teda, obvinenia, ktoré boli predmetom konania v prejednávanom prípade boli dostatočne rozdielne pre záver, že sťažovateľka nebola potrestaná dvakrát za ten istý skutok.

Ďalej ESLP poukázal, že cieľom čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 je zakázať opakovanie trestného stíhania, ktoré už bolo ukončené „konečným“ rozhodnutím. Pripomenul, že v súlade s dôvodovou správou k Dodatkovému protokolu č. 7 „rozhodnutie je konečné ak, v súlade s tradičným významom, nadobudlo právnu silu *res judicata*. Uvedené nastáva v prípade, keď je nezrušiteľné, t.j. v prípade keď žiadne ďalšie riadne opravné prostriedky nie sú k dispozícii, alebo keď strany tieto prostriedky vyčerpali, resp. márne uplynula lehota na ich vyčerpanie. Rozhodnutia, proti ktorým existujú riadne opravné prostriedky sú vylúčené z garancií poskytovaných čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7. Avšak, mimoriadne opravné prostriedky, ako napr. návrh na obnovu konania, návrh na odpustenie zmeškania lehoty ap. nie sú relevantné na účel posúdenie, či prebiehajúce konanie bolo ukončené konečným rozhodnutím. Aj keď tieto mimoriadne opravné prostriedky predstavujú pokračovanie predchádzajúceho konania, „konečná“ povaha rozhodnutia nie je ich použitím dotknutá. V nadväznosti na predmetné, ESLP posudzoval, či v prípade sťažovateľky nedošlo k opakovaniu konania (zložka *bis* princípu *ne bis in idem*). Zdôraznil, že čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 sa neobmedzuje na právo nebyť potrestaný dvakrát ale rozširuje sa aj na právo nebyť stíhaný dvakrát. Z toho vyplýva, že ďalšie trestné stíhanie osoby je zakázané od momentu, kedy sa rozhodnutie o tom istom obvinení stane konečné. Čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 však nevylučuje, aby pred uvedeným momentom prebiehalo súbežne viacero konaní o tom istom skutku. Tento článok nie je teda dotknutý, ak za danej situácie súbežné konania sú zastavené až potom, čo v prvom zo súbežne prebiehajúcich konaní existuje konečné rozhodnutie. ESLP teda zdôraznil, že toto ustanovenie Dodatkového protokolu teda neposkytuje ochranu proti *lis pendens*. V prípade sťažovateľky rozhodnutie trestného súdu, ktorým bola oslobodená spod obžaloby za daňový trestný čin nadobudlo silu *res judicata* skôr

ako príslušný administratívny súd právoplatne rozhodol o zákonnosti napadnutých rozhodnutí daňových orgánov, ktorými bola uložená sťažovateľke pokuta. Preto ESLP skúmal, či týmto postupom vzhľadom na vyššie uvedené nedošlo k porušeniu princípu *ne bis in idem*. Tu považoval za potrebné vysporiadať sa so svojou judikatúrou, v ktorej pripustil, že v niektorých prípadoch tiež rozdielne sankcie týkajúce sa tej istej veci ukladané rôznymi orgánmi v rôznych konaniach, medzi ktorými je dostatočne prepojenie v čase a predmete, nie sú porušením čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7.⁶⁶ Súd poukázal na to, že je pravda, že obe obvinenia sťažovateľky za daňový trestný čin a správny daňový delikt tvoria súčasť opatrení a trestov ukladaných podľa zákona v prípade poskytnutia nesprávnych informácií v daňovom priznaní, a že obe konania boli predvídateľne. Avšak boli vedené dvoma rozdielnymi orgánmi a súdmi bez vzájomného prepojenia týchto konaní; obe konanie mali svoj samostatný priebeh a boli ukončené v rozdielnom čase. Administratívny súd tiež pri svojom rozhodovaní nebral do úvahy, že trestný súd sťažovateľku oslobodil spod obžaloby za daňový trestný čin. Z predmetného vyplýva, že sťažovateľka čelila trestnému obvineniu podľa daňového zákona v konaní, ktoré v celku bolo nezávislé od konania trestného. Preto nemožno dospieť k záveru, že medzi týmito konaniami bolo úzke prepojenie v čase a v podstate. Vzhľadom na uvedené, ak administratívny súd nezastavil konanie o zákonnosti rozhodnutia daňových orgánov o uložení daňovej sankcie potom, čo trestný súd právoplatne rozhodol, došlo k porušeniu čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7.

V Slovenskej republike Najvyšší súd Slovenskej republiky už mal možnosť posudzovať aplikáciu princípu *ne bis in idem* vo svojom rozhodnutí sp. zn 4 Tdo 3/2011 zo dňa 10.05.2011 vo vzťahu medzi právoplatným rozhodnutím o správnom daňovom delikte a následným trestným stíhaním za spáchanie trestného činu skrátenia dane a poistného podľa § 148 ods. 1, ods. 3 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon. Obvinenej, ešte pred trestným stíhaním bola uložená daňovým úradom pokuta a to podľa § 35 ods. 1 písm. a) zákona č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov v znení neskorších predpisov v sume 37 234 Sk z dôvodu, že bol zistený kladný rozdiel medzi daňou zistenou správcom dane a daňou uvedenou v daňovom priznaní, a to z dôvodu nedopatrením nezaúčtovaných príjmov ovplyvňujúcich základ dane, zaúčtovaním výdavkov na osobnú spotrebu do daňových výdavkov, ako aj z dôvodu nepreukázania deklarovanych výdavkov spočívajúcich

⁶⁶ Rozsudok ESLP R.T. c. Švajčiarsko zo dňa 30.05.2000, sťažnosť č. 31982/96; rozsudok ESLP Nilsson c. Švédsko zo dňa 13.12.2005, sťažnosť č. 73661/01.

v uskutočnení úhrad v prospech dodávateľa, ktoré mali predstavovať výdavky preukázateľne vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie zdaniteľného príjmu. Následné bola trestne stíhaná na tom skutkovom základe, že podala na daňovom úrade daňové priznanie, v ktorom zahrnula do daňových výdavkov čiastku 1 342 836 Sk ako výdavky vynaložené na dosiahnutie príjmov, ktoré deklarovala faktúrami od dodávateľa aj napriek tomu, že uvedený dodávateľ nevykonával žiadne práce uvádzané v texte faktúr, uvedené faktúry nevystavil, ich hotovostné úhrady neprevzal a tak svojím konaním skrátila daň z príjmov fyzických osôb vo výške 292 033 Sk.

Podkladom pre rozhodnutie NS SR bolo právoplatné rozhodnutie krajského súdu, ktorým za použitia § 9 ods. 1 písm. g)⁶⁷ Trestného poriadku zastavil trestné stíhanie obvinenej a to s poukazom práve na zásadu *ne bis in idem*, nakoľko podľa jeho názoru, bola obvinená najskôr potrestaná za daňový správny delikt a následne čelila trestnému stíhaniu pre trestný čin skrátania dane a poistného a to na podklade toho istého skutku. NS SR v odôvodnení svojho rozhodnutia, ktorým odmietol dovolanie generálneho prokurátora SR, pripomenul „že princíp *ne bis in idem* je obsiahnutý v niektorých ustanoveniach medzinárodných zmlúv, ktorými je SR viazaná, predovšetkým v čl. 14 ods. 7 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a čl. 4 Protokolu. V zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky sú tieto medzinárodné zmluvy záväzné a majú prednosť pred zákonmi.“ Konštatoval, že „rozhodnutie krajského súdu správne poukazuje na nepresný slovenský preklad vyššie uvedeného čl. 4 Protokolu, ktorý nie je dôsledne totožný s anglickým a francúzskym originálom. Anglický výraz „offence“ a francúzsky výraz „infraction“ má širší význam ako slovenský výraz „trestný čin“, preto by bolo vhodnejšie ich prekladať všeobecnejším pojmom, a to pojmom „delikt“. Aj napriek nesprávnemu prekladu je potrebné uviesť, že zásadu *ne bis in idem*, resp. právo nebyť súdený a potrestaný dvakrát, možno v zmysle čl. 4 Protokolu vzťahovať tak na činy patriace podľa slovenského právneho poriadku medzi trestné činy, ako aj na činy patriace medzi priestupky, a to vo všetkých kombináciách, ktoré medzi nimi prichádzajú do úvahy, a to 1. Trestný čin – trestný čin, 2. Trestný čin – priestupok, 3. Priestupok – priestupok, 4. Priestupok – trestný čin“. Záverom NS SR konštatoval „že zdôrazňuje, že uvedené platí iba za predpokladu, že prvé právoplatné rozhodnutie týkajúce sa konkrétneho činu nebolo zrušené zákonom predpísaným spôsobom v dôsledku podania

⁶⁷ Podľa § 9 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku trestné stíhanie nemožno začať, a ak už bolo začaté nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak tak ustanovuje medzinárodná zmluva.

mimoriadneho opravného prostriedku, pričom je potrebné tiež poukázať na to, že zásadu ne bis in idem nemožno aplikovať všeobecne na každé rozhodnutie správneho orgánu a na všetky skutky, ale len na tie, ktoré majú trestnoprávnu povahu“.

Stotožňujúc sa s názorom NS SR o aplikovateľnosti princípu *ne bis in idem* vo vzťahu správny daňový delikt – daňový trestný čin, je potrebné poukázať na to, že NS SR sa vo svojom rozhodnutí bližšie nezaoberal Engelovými kritériami pre posúdenie „trestnej“ povahy posudzovaného správneho daňového deliktu, a to najmä ak aplikoval uvedenú zásadu práve s poukazom na Dohovor. Vyššie citované odôvodnenie môže zväzdať k názoru, že „trestný“ charakter skutku bol odvodený najmä na základe „nesprávneho“ prekladu textu čl. 4 Dodatočného protokolu č. 7. Judikatúra ESĽP však takýto výklad nepodporuje. Možno však predpokladať, že v kontexte odôvodnenia rozhodnutia ESĽP v prípade *Jussila c. Fínsko*, by súd tiež dospel k záveru o aplikovateľnosti Dohovoru na daný prípad. Vo svetle analyzovaného rozsudku ESĽP vo veci *Lucky Dev c. Švédsko* je však zrejmé, že záver NS SR o tom, že prekážka *ne bis in idem* platí iba ak prvé rozhodnutie vo veci nie je zrušené na základe mimoriadnych opravných prostriedkov, by zrejme neobstál.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A. a B. proti Nórsku

Jedným z posledných rozhodnutí ESĽP, ktoré reflektuje aplikáciu princípu „ne bis in idem“ je rozhodnutie A. a B. proti Nórsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, zo dňa 15. 11. 2016. Toto rozhodnutie je označované za prelomové ohľadne výkladu zásady „ne bis in idem“ pri daňových trestných činoch s tým, že ide aj o určitú zmenu v doterajšej rozhodovacej činnosti ESĽP. Rozhodnutie potvrdzuje, že sankcie za spáchanie daňového správneho deliktu majú povahu trestu a preto sa na ne vzťahuje zásada „ne bis in idem.“

ESĽP posudzoval prípad, v ktorom boli sťažovatelia ako daňové subjekty dvakrát potrestaní za to isté protiprávne konanie. Sťažovateľom plynul z cudziny príjem vo výške 12.600.000 EUR. Tento príjem nebol vykázaný v ich daňových priznaniach. Sťažovatelia si však neoprávnene znížili daňovú povinnosť vo výške 3.600.000 EUR. Následne bolo voči nim v roku 2007 začaté trestné stíhanie pre podozrenie zo spáchania daňového podvodu. V roku 2008 začali konanie voči sťažovateľom aj finančné orgány v režime administratívneho konania. Finančné orgány vychádzali z dôkazov získaných v trestnom konaní. Ešte v roku 2008 bolo v správnom konaní uložené sťažovateľom daňové penále vo výške 30% daňového

nedoplatku. V trestnom konaní boli sťažovatelia v roku 2009 právoplatne odsúdení za spáchanie daňového podvodu na trest odňatia slobody v trvaní 1 rok. Daňové penále ako aj vymeranú daň uhradili ešte pred konečným rozhodnutím súdu v trestnom konaní. Pred ESLP sa domáhali rozhodnutia, ktorým by tento súd vyslovil, že druhé odsúdenie za to isté konanie porušilo pravidlo „ne bis in idem“. ESLP však odmietol uvedenú argumentáciu a jeden zo sudcov Veľkého senátu pripojil k rozhodnutiu odlišné stanovisko.

ESLP v podstate uviedol, že vedenie dvoch konaní, t. j. daňového a trestného konania, spolu s možnosťou kombinovať rôzne sankcie, teda tresty ukladané tak v trestnom ako aj daňovom konaní, bolo pre sťažovateľov predvídateľné. Tí si museli byť vedomí, že reálne prichádza do úvahy paralelne trestné stíhanie a uloženie daňovej sankcie. V kontexte primeranosti trestu argumentoval ESLP zohľadnením daňovej sankcie pri ukladaní trestu odňatia slobody. ESLP uzatvoril, že napriek tomu, že boli uložené dva rôzne tresty v dvoch rôznych typoch konaní, existovala medzi nimi dostatočne silná väzba materiálna ako aj časová, aby mohli byť považované za formálnu časť všeobecného systému sankcií podľa nórskeho právneho systému. Účelom správnej sankcie bolo predovšetkým odradiť daňové subjekty od uvádzania nesprávnych a neúplných daňových priznaní, pričom účelom trestného odsúdenia bolo potrestanie dodatočného prvku konania sťažovateľov spočívajúcom v úmyselnom podvodnom konaní.⁶⁸

Na toto rozhodnutie reagoval aj Najvyšší súd Českej republiky v rozhodnutí 15 Tdo 832/2016 zo dňa 4. 1. 2017. Tento súd rovnako potvrdil, že daňové penále uložené v daňovom konaní za nesplnenie povinností tvrdených právoplatným rozhodnutím správneho orgánu, má povahu trestnej sankcie sui generis. Preto je potrebné na uvedený inštitút aplikovať čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Daňové konanie a trestné stíhanie pre skutok spočívajúci v tom, že nesplnenie daňovej povinnosti vykazovalo popri platobnom delikte, významnom v oblasti správneho trestania, znaky trestného činu skrátenia, poplatku a podobnej povinnej platby podľa § 240 Trestného zákonníka Českej republiky, sú konaniami o totožnom skutku. To platí za situácie, že subjekt tohto trestného činu a daňový subjekt je totožná fyzická osoba. Právoplatné rozhodnutie, ktorým sa končí

⁶⁸ K tomu bližšie pozri: Šamko, P.: A. a B. proti Nórsku - prelom vo výklade zásady ne bis in idem pri daňových trestných činoch (dostupné na webe: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a530-a-a-b-proti-norsku-prelom-vo-vyklade-zasady-ne-bis-in-idem-pri-danovych-trestnych-cinoch>; 14. 6. 2017, 10:10 hod.).

jedno zo súbežne či postupne vedeného daňového a trestného konania, ktoré sú konaniami trestnoprávnej povahy v zmysle tzv. Engel kritérií, nevytvára prekážku veci rozhodnutej s účinkami „ne bis in idem“, pokiaľ medzi daňovým konaním a trestným konaním existuje nielen dostatočne úzka vecná súvislosť, ale súčasne aj súvislosť časová.

K významným faktorom pre určenie, či existuje dostatočne úzka vecná súvislosť, patria nasledovné skutočnosti:

- Či obe samostatné konania sledujú vzájomne sa doplňujúci cieľ,
- Či sa obe konania týkajú nielen *in abstracto*, ale zároveň aj *in concreto*, rôznych aspektov daného protiprávneho konania,
- Či je kombinácia daných konaní predvídateľným dôsledkom toho istého konania, a to tak právne, ako aj fakticky,
- Či sú obe konania vedené takým spôsobom, ktorým sa v maximálnej možnej miere zabráni opakovanému zhromažďovaniu a hodnoteniu dôkazov
- Či sa sankcia uložená v jednom konaní zohľadní aj v konaní druhom, a to tak, aby bol jednotlivец nebol vystavený nadmernej záťaži.

Znamená to, že v rámci individualizácie stanovenia trestnej sankcie je potrebné brať do úvahy sankciu ukladanú v daňovom konaní a jej úhradu. Súd preto musí pri stanovovaní druhu trestu a jeho výmery prihliadať na právoplatné rozhodnutie finančného orgánu o povinnosti uhradiť penále z dorubenej dane a v odôvodnení rozhodnutí vysvetliť, ako túto okolnosť zohľadnil. Časová súvislosť musí byť dostatočne tesná, aby jednotlivcovi poskytla ochranu pred neistotou, priet'ahmi a predlžovaním konania. Čím je spojitosť v čase slabšia, tým väčšie nároky je potrebné klásť na objasnenie a odôvodnenie priet'ahov vo vedení konania, za ktoré môže štát niest' zodpovednosť.

Objavujú sa názory toto rozhodnutie ESLP zrejme definitívne znamená možnosť uložiť napríklad za skrátenie dane, či daňový podvod dva tresty, tak v trestnom konaní uložiť trest ako aj v daňovom konaní uložiť daňovú sankciu (čo je v zmysle Dohovoru taktiež trest) a to za to isté konanie, ktorého sa dopustil ten istý subjekt. Ďalšia použiteľnosť záverov

rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tdo/3/2011 zo dňa 10.05.2011 je preto podľa niektorých zástupcov teórie a právnej praxe otázna.⁶⁹

Záver

Rozhodovacia činnosť orgánov súdneho typu v Európe na úrovni záruky „nie dvakrát v tej iste veci“ je bohatá a prístupy rôzne. Európsky súd pre ľudské práva vytvoril za obdobie svojej doterajšej právnej existencie viacero prístupov k posudzovaniu súbežnej zodpovednosti za správny delikt a zodpovednosti za trestný čin. Treba povedať, že správne delikty sa však svojou právnou konštrukciou a zakotvením „tak trochu“ vymykajú štandardom legálneho vymedzenia deliktov v oblasti verejného práva. Na túto skutočnosť už reagovala aj vnútroštátna judikatúra.⁷⁰

Problém v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva však podľa nášho názoru nastáva pri odôvodňovaní súbežného, resp. súvisiaceho konania o uložení daňovej sankcii (daňové penále za nesplnenie daňovej povinnosti, tzv. platobný delikt) prebiehajúceho spoločne, resp. v nadväznosti s trestným konaním (stíhaním) pre trestný čin spočívajúci v skutku skrátenia peňažnej povinnosti (povinného odvodu) voči verejnému rozpočtu a tvrdení, že vedenie týchto konaní v intenciách teórie vecnej a časovej súvislosti nevytvára prekážku veci rozhodnutej s účinkami „*ne bis in idem*“, pokiaľ medzi daňovým konaním a trestným konaním existuje nielen dostatočne úzka vecná súvislosť, ale súčasne aj súvislosť časová. V takom prípade, ale judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva ustanovuje podmienky, ktorými obmedzuje pôsobnosť záruky „*ne bis in idem*“ obsiahnutej v čl. 4 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Ak má daňové penále povahu trestnej sankcie (hoc aj sankcie *sui generis*), tak konanie o nej predstavuje trestné konanie v zmysle čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru. Toto konanie sa končí konečným rozhodnutím. Výnimky ustanovuje odsek 2 tohto článku podobe dôvodov obnovy konania (resp. dôvodov na využitie mimoriadneho opravného prostriedku). Nemožno potom tvrdiť, že vedenie týchto konaní (daňového a trestného konania) nevytvára prekážku veci rozhodnutej s účinkami „*ne bis in idem*“, pokiaľ medzi nimi existuje nielen

⁶⁹ K tomu bližšie pozri: Šamko, P.: A. a B. proti Nórsku - prelom vo výklade zásady *ne bis in idem* pri daňových trestných činoch (dostupné na webe: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a530-a-a-b-proti-norsku-prelom-vo-vyklade-zasady-ne-bis-in-idem-pri-danovych-trestnych-cinoch>; 14. 6. 2017, 10:10 hod.).

⁷⁰ K tomu bližšie: rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 15 Tdo 832/2016, zo dňa 4. 1. 2017.

dostatočne úzka vecná súvislosť, ale súčasne aj súvislosť časová. V takom prípade by konanie o trestnom čine bolo pokračovaním daňového konania a toto „splývanie“ zákonom ustanovených procedurálnych postupov by vo svojej podstate spôsobovalo „splývanie“ zákonom ustanovených právomocí štátnych orgánov. Vecná a časová súvislosť daňového a trestného konania tak predstavuje podmienku vytvorenú bez právneho základu ustanoveného Dohovorom a je tak podmienkou, ktorou sa uplatňuje záruka ustanovená Dohovorom na ťarchu „*trestne obvineného subjektu*“.

Ustanovenie čl. 4 Protokolu č. 7 k Dohovoru má tak zásadný charakter, že od neho nemožno odstúpiť ani v prípadoch ustanovených čl. 15 Dohovoru (vojna, vojnový stav a podobne). Okrem toho treba zohľadniť požiadavku čl. 17 Dohovoru, ktorý ustanovuje zákaz zneužitia práv zaručených dohovorom. Podľa uvedeného ustanovenia „*Nič v tomto Dohovore sa nemôže vykladať tak, akoby dávalo štátu, skupine alebo jednotlivcovi akékoľvek právo vyvíjať činnosť alebo dopúšťať sa činov zameraných na zničenie ktoréhokoľvek z tu priznaných práv a slobôd alebo na obmedzovanie týchto práv a slobôd vo väčšom rozsahu, než to Dohovor ustanovuje.*“ Podľa nášho názoru samotná rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva tak vyvoláva pochybnosti o tom, či sa výklad a uplatňovanie záruk ustanovených Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení jeho Protokolov uberá pôvodne zamýšľaným smerom, t. j. smerom k ochrane ľudských práv a základných slobôd, a to preto, že rozhodnutím vo veci A. a B. proti Nórsku (sťažnosti č. 24130/11 a č. 29758/11, zo dňa 15. 11. 2016) dochádza k reštrikcii záruky ustanovenej Dohovorom, avšak na základe podmienky, ktorú Dohovor neustanovuje.

Na záver treba poznamenať ešte jednu skutočnosť. Samotný Súd v odôvodnení rozhodnutia poukázal na skutočnosť zohľadnenia uloženej daňovej sankcie zmluvným štátom Dohovoru pri ukladaní trestu odňatie slobody. V tomto smere nastáva riziko, že zo strany členských štátov Rady Európy dôjde k zamieňaniu si princípu „*ne bis in idem*“ so zásadou zohľadnenia už uloženej sankcie, ktorú napr. ustanovuje čl. 3 ods. 2 Odporúčania Výboru ministrov Rady Európy č. (91) 1 o správnych sankciách. Podľa uvedeného ustanovenia „*When the same gives rise to action by two or more administrative authorities, on the basis of rules of law protecting distinct social interests, each of those authorities shall take into account any sanction previously imposed for the same act*“. Zákonom chránený záujem v prípade daňového penále je záujem na zaplatení dane voči verejnému rozpočtu. Rovnako

zákonem chránený záujem v prípade ukladania trestu odňatia slobody za trestný čin skrátenia dane predstavuje záujem na zaplatení dane. To, že trest ustanovený trestným právom predstavuje intenzívnejšiu represiu v podobe odňatia slobody jednotlivca, je skôr vyjadrením zásady *ultima ratio*. Na záver tak možno konštatovať, že rozhodnutie vo veci A. a B. proti Nórsku (sťažnosti č. 24130/11 a č. 29758/11, zo dňa 15. 11. 2016) nevytvára právnu istotu ohľadom rozhodovania štrasburských orgánov ochrany práv v prípade uplatňovania záruky „*ne bis in idem*“, pretože predstavuje odklon od teórie zhody v podstatných znakoch konania, ktorú judikatúra Súdu už v minulosti akceptovala.

Literatúra:

- KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2012, 1696 s.
- KARLSSON, A.: Ne bis in idem. A comparative study of the interpretation of the principle in Sweden and Norway concerning tax surcharge and tax fraud. Dostupné na <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:419643/FULLTEXT01.pdf> [cit. 10.05.2013].
- MOLEK, P. Právo na spravедlivý proces. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 323.
- PIROŠÍKOVÁ, J.: K aktuálnej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcej sa aplikovateľnosti článku 6 Dohovoru. In bulletin slovenskej advokácie, XVIII, 2012, č. 7-8, s. 8-9.
- POUPEROVÁ, O. Čl. 6 Úmluvy a správní řízení. Vliv EÚ a Rady Európy na správní řízení v ČR a v Polsku. Brno: Tribun EU, 2010 s. 26.
- PRÁŠKOVÁ, H. Postavení obviněného v řízení o správních deliktech (Vybrané problémy). Aktuálne otázky správneho konania. Zborník príspevkov zo sekcie správne právo medzinárodnej vedeckej konferencie PRÁVO AKO ZJEDNOCOVATEĽ EURÓPY – VEDA A PRAX (21. -23. október 2010), Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 108.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D.: Základy trestní odpovědnosti, Praha: Orac 2003, str. 196 nasl..
- SVÁK, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). II. rozšírené a doplnené vydanie. Žilina : Poradca podnikateľa, s. r. o. 2006. s. 473.
- ŠAMKO, P.: A. a B. proti Nórsku - prelom vo výklade zásady ne bis in idem pri daňových trestných činoch (dostupné na webe:

<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a530-a-a-b-proti-norsku-prelom-vo-vyklade-zasady-ne-bis-in-idem-pri-danovych-trestnych-cinoch>; 14. 6. 2017, 10:10 hod.).

- TRÖNDLE, H. - FISCHER, T.: Strafgesetzbuch und Nebengesetze. 49. vydanie. München: Beck, 1999, str. 116 - komentář k § 15, marg. č. 14.

SPOLUPRÁCA JEDNOTLIVÝCH ÚSEKOV PROKURATÚRY PRI RIEŠENÍ KOLÍZIE TRESTNÉHO A PRIESTUPKOVÉHO POSTIHU V INTENCIÁCH ZÁSADY NE BIS IN IDEM

Adam Petrovič

Okresná prokuratúra Trnava

Abstrakt: Predkladaný príspevok sa zameriava na ozrejenie základných aspektov spôsobu riešenia stretu medzi správnym a súdnym trestaním určitej osoby pri zachovaní predpokladu totožnosti skutku ako situácie, ktorá v aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní nastáva pomerne často. V uvedenom zmysle popisuje mechanizmus za daných procesných okolností uplatňovaný zo strany orgánov prokuratúry SR, ktorým je v rámci ich pôsobnosti v netrestnej oblasti okrem iného zverený aj dozor nad dodržiavaním zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy. Tento spočíva vo využití jedného z právnych prostriedkov dozoru prokurátora na netrestnom úseku, t.j. konkrétneho prokurátorského opatrenia, ktorým je protest prokurátora. Jeho uplatnenie umožňuje pomerne jednoducho sa vysporiadať s existenciou prekážky ne bis in idem založenou predchádzajúcim priestupkovým postihom určitej osoby, a to prostredníctvom iniciovania procesu zrušenia dotknutého správneho aktu v záujme vytvorenia priestoru pre jej následný postih v rovine trestného práva, pokiaľ je tento v nadväznosti na zistenie vyššej závažnosti predmetného protiprávneho konania opodstatnený verejným záujmom na vyvedení trestnoprávnej zodpovednosti. Nevyhnutným predpokladom uvedeného sa stáva efektívna kooperácia trestného a netrestného úseku prokuratúry SR, ktorá sa v procese riešenia kolízie medzi priestupkovým a trestným postihom prejavuje azda najmarkantnejšie, pričom cieľom tohto príspevku je umožniť čitateľovi vytvoriť si konkrétnejšiu predstavu o jej reálnych kontúrach a súčasne podnietiť zamyslenie sa nad udržateľnosťou jej výsledkov z pohľadu nielen ústavnoprávnych, ale aj medzinárodných štandardov chápania prekážky ne bis in idem a procesných možností na jej odstránenie. Ako totiž vyplynie z obsahu samotného príspevku, aj pri tomto, na prvý pohľad triviálnom spôsobe vysporiadania sa s prekážkou ne bis in idem, vznikajú niektoré prinajmenšom diskutabilné momenty, na ktoré sa zo strany aplikačnej praxe žiada adekvátne reagovať.

1. Konkurencia trestného a priestupkového postihu – základné východiská

V aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní pomerne frekventovane dochádza k vzniku kolízie medzi postihom tej istej osoby za priestupok a záujmom na vyvodení jej trestnoprávnej zodpovednosti za trestný čin spáchaný na totožnom skutkovom základe. Tento jav do značnej miery pramení z absencie jednoznačne stanovenej hranice medzi uvedenými dvoma najčastejšie sa vyskytujúcimi formami právom reprobovaného konania, porušujúceho či ohrozujúceho chránené spoločenské vzťahy, záujmy a hodnoty. Ich kategorizácia a vzájomná diferenciacia sa totiž spravidla neodvíja od prirodzenoprávných atribútov, ale je prejavom vôle zákonodarcu formujúceho konkrétnu podobu trestnej politiky štátu.¹ V tejto súvislosti možno navyše konštatovať, že v rámci aktuálnej kategorizácie trestných deliktov na trestné činy a priestupky nemožno v našom právnom priestore identifikovať hlbokú tradíciu, keďže v priebehu posledných dvoch storočí zákony platné na našom území klasifikovali trestné delikty rozličným spôsobom s tým, že väčšinou medzi ne zaradovali aj priestupky.²

V súčasnosti platí, že hoci s určitými modifikáciami, riadne uplatnenie všeobecne uznávanej zásady *ne bis in idem* ako fundamentálnej súčasti právneho poriadku každého právneho štátu je garantované vo všetkých členských štátoch Európskej únie, pričom jej nedodržanie sa posudzuje ako porušenie ústavných princípov.³ Vzhľadom k ustálenej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva dnes už v právnických kruhoch neexistujú pochybnosti o tom, že vychádzajúc práve z rešpektovania spomínanej zásady tvorí predchádzajúci priestupkový postih určitej osoby prekážku pre jej následné trestné stíhanie na základe tých istých skutkových okolností. Uvedené bezprostredne súvisí s premisou, že povahou trestného deliktu disponujú všetky priestupky podľa slovenského zákona o priestupkoch.⁴

¹ FRUMAROVÁ, K.: Zásada *ne bis in idem*, omyl v osobe pachateľa a ďalší vybrané aspekty blokového řízení z pohľadu základných zásad správneho trestání. Trestnoprávna a administratívnoprávna zodpovednosť - zborník príspevkov z konferencie. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014, s. 36.

² VAEO, M.: *Ne bis in idem* v slovenskom (európskom) trestnom práve a potrestanie za priestupok. Justičná revue, 61, 2009, č. 6-7, s. 770.

³ POTASCH, P.: Komparatívne perspektívy verejnoprávnych deliktov. Žilina/Bratislava: Eurokódex/Paneurópska vysoká škola, 2011, s. 36.

⁴ rozhodnutie ESLP zo dňa 2. septembra 1998 vo veci Lauko proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 26138/95, rozhodnutie ESLP zo dňa 2. septembra 1998 vo veci Kadubec proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 27061/95.

Nemám pritom na mysli len situácie, kedy posudzovaný skutok, pôvodne kvalifikovaný ako priestupok, už v čase jeho spáchania vykazoval znaky trestnoprávnej relevancie, resp. ich naplnenie sa stalo zrejším až po dostatočnom ustálení skutočného stavu veci. Oveľa častejšie sa v praxi jedná o zložitejšie prípady, kedy v neskoršom štádiu vznikne zákonná potreba vyodenia trestnoprávnej zodpovednosti páchatel'a za skutok vykazujúci markantný pokračovacieho trestného činu, jeden z čiastkových útokov ktorého zároveň naplnil znaky skutkovej podstaty priestupku, pričom za tento dotyčný páchatel' už bol v minulosti právoplatne postihnutý príslušným orgánom. Práve na tieto situácie hodlám vo svojom príspevku upriamiť pozornosť. Každopádne pri výskyte oboch spomínaných procesných eventualít celkom legitímne vzniká potreba odstránenia spomínanej prekážky ne bis in idem, a to v neprospech predchádzajúceho priestupkového rozhodnutia. Táto je založená nielen na nevyhnutnosti prioritizácie postihu závažnejšieho protiprávneho konania páchatel'a účinnejšími prostriedkami trestnej represie, samozrejme pokiaľ sú na takýto postup splnené všetky zákonné predpoklady, ale aj na negatívnej konštrukcii definície priestupku obsiahnutej v priestupkovom zákone.⁵

2. Právny nástroj odstránenia prekážky ne bis in idem

V procesnom postupe orgánov prokuratúry Slovenskej republiky sa v záujme riešenia uvedeného aplikačného problému uplatňuje pomerne jednoduchý a efektívny postup, bez výhrad akceptovaný aj judikatúrou Najvyššieho súdu SR⁶, ktorého základ a z toho plynúcu výhodu v porovnaní s právnymi poriadkami iných európskych štátov možno identifikovať v tom, že prokuratúre ako orgánu plniacemu poslanie univerzálneho strážcu zákonnosti je v slovenskom právnom priestore zákonodarcom v zmysle klauzuly generálneho zmocnenia⁷ okrem trestnoprávnej sféry zverená aj pôsobnosť v netrestnej oblasti, a to okrem iného aj vo vzťahu k orgánom verejnej správy. V zmysle interných predpisov⁸ sa pritom na každej úrovni organizácie prokuratúry na výkon pôsobnosti v netrestnej oblasti obligatórne zriaďuje špecializácia prokurátorov, čo vedie k vyčleneniu samostatného netrestného úseku, ktorého

⁵ § 2 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

⁶ rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7Sžo/66/2015 zo dňa 20. októbra 2016 – v prejednávanej príhode Najvyšší súd Slovenskej republiky ako odvolací súd v správnom súdnictve konštatoval rozpor postupu správnych orgánov so zákonom, ústavou a medzinárodnými právnymi predpismi, spočívajúci v nevyhovení protestu prokurátora, ktorým bol napadnutý rozkaz o uložení sankcie za priestupok vydaný na skutkovom základe po doplnení dokazovania vykazujúcom znaky trestnoprávnej relevancie

⁷ § 20 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.

⁸ čl. 1a ods. 1 príkazu generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 27. júna 2006 o postupe prokurátorov pri vykonávaní pôsobnosti prokuratúry v netrestnej oblasti por. č. 15/2006 v znení neskorších príkazov.

spolupráca s úsekom trestným sa v procese odstraňovania prekážky ne bis in idem medzi správnym a súdnym trestaním prejavuje jednou z najmarkantnejších foriem.

Podstata rámcovo naznačeného postupu vysporiadania sa s kolíziou priestupkového a trestného postihu v tomto zmysle spočíva v uplatnení konkrétneho právneho prostriedku dozoru nad dodržiavaním zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy podľa zákona o prokuratúre, ktorým je tzv. protest prokurátora. Tento pritom vo všeobecnosti nemusí smerovať len voči rozhodnutiam a opatreniam orgánov verejnej správy majúcim povahu individuálneho správneho aktu, keďže právna úprava obsiahnutá v zákone o prokuratúre⁹ umožňuje jeho využitie aj na účel odstránenia nezákonnosti opatrení so všeobecnými účinkami, uznesení orgánov územnej samosprávy, prípadne všeobecne záväzných právnych predpisov vydávaných orgánmi verejnej správy. Jadro tohto príspevku však definuje využitie prokurátorského protestu ako prostriedku vedúceho k odstráneniu prekážky ne bis in idem v záujme umožnenia zákonného trestného stíhania páchatel'a za pokračovací trestný čin, ktorého jeden z čiastkových útokov pôvodne vykazoval znaky priestupku, pričom za jeho spáchanie bola konkrétna osoba príslušným orgánom verejnej správy právoplatne postihnutá. Aj pri tomto, na prvý pohľad triviálnom spôsobe riešenia konkurencie správneho a súdneho trestania, však vyvstávajú viaceré diskutabilné momenty právno-teoretického i praktického charakteru, o ktorých sa bližšie zmienim v ďalšej časti svojho príspevku, nehovoriac o možnom zásahu do právnej istoty a legitímneho očakávania osoby vystupujúcej v procesnom postavení obvineného. Načrtnuté úskalia podávania protestu v obdobných situáciách, s ktorými by bolo žiaduce sa kvalifikovaným spôsobom za účelom eliminácie akýchkoľvek pochybností o zákonnosti takto zaužívaného procesného postupu vysporiadať, sú pritom pravidelne pertraktované aj v rámci vedenia Krajskej prokuratúry Trnava.

3. Základné podmienky akceptácie podnetu na podanie protestu prokurátora

V prvom rade považujem za vhodné postulovať dve základné požiadavky, naplnenie ktorých umožňuje tento spôsob riešenia kolízie trestného a priestupkového postihu pri neskoršom dôvodnom závere o naplnení znakov pokračovacieho trestného činu, samozrejme popri splnení už viacnásobne spomínaného predpokladu totožnosti skutku. Prvou a celkom

⁹ § 23 ods. 1 v spojení s § 21 ods. 1 písm. a) zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.

logickou podmienkou je určité štádium už prebiehajúceho trestného konania. Nestačí totiž, aby trestné stíhanie bolo vedené len vo veci, ale je potrebné, aby smerovalo voči konkrétnej osobe vystupujúcej v pozícii obvineného. Druhou základnou podmienkou je splnenie objektívnej i subjektívnej koherencie. Trestnoprávne relevantné konanie obvineného, za ktoré bol v minulosti následkom nedostatočného ustálenia skutkových okolností, či už v dôsledku pochybenia správneho orgánu alebo iných príčin vyskytujúcich sa mimo sféry jeho dosahu, postihnutý len priestupkovo, musí spadať predovšetkým do časového rámca páchania jednotlivých čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu, za ktorý mu bolo vznesené obvinenie. Výsledky vykonaného dokazovania teda musia jednoznačne nasvedčovať záveru, že skutky, pre ktoré bolo začaté trestné stíhanie a vznesené obvinenie konkrétnej osobe, tvoria spolu so skutkom, pre ktorý už bola táto totožná osoba postihnutá v priestupkovom konaní, jeden pokračovací trestný čin. To znamená, že všetky dotknuté skutky musia byť spojené tak spomínanou súvislosťou v čase, spôsobe ich spáchania a predmete útoku, ako aj jednotiacim zámerom páchatel'a, spravidla odvodeným od charakteru jeho konania. Pri splnení týchto podmienok neostáva iné než konštatovať, že príslušné právoplatné priestupkové rozhodnutie vo vzťahu k dotknutému čiastkovému útoku pokračovacieho trestného činu, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie a osobe priestupcu vznesené obvinenie, predstavuje prekážku pre trestné konanie.¹⁰

4. Procesné aspekty prokurátorskej spolupráce

V prípade, že nastane vyššie opísaná situácia, prokurátor pôsobiaci na trestnom úseku, ktorého úlohou je vykonávať dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní v predmetnej trestnej veci, po zhromaždení a dôslednom vyhodnotení všetkých relevantných listinných dôkazov spravidla formou úradného záznamu v dozorovom spise skonštatuje existenciu prekážky *ne bis in idem*. Medzi jednotlivé spisové podklady vedúce dozor vykonávajúceho prokurátora k prijatiu takéhoto jednoznačného záveru, v prvom rade patrí výpis z Ústrednej evidencie priestupkov Ministerstva vnútra SR na osobu obvineného ako počiatkový impulz vyvolávajúci potrebu zadováženia jednotlivých priestupkových rozhodnutí potenciálne zakladajúcich existenciu tejto prekážky. Práve preskúmanie konkrétnych

¹⁰ § 9 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku v spojení s čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, resp. príslušných ustanovení iných aplikovateľných medzinárodných zmlúv (čl. 54 Schengenského vykonávacieho dohovoru podpísaného v Schengene dňa 19.6.1990, prevzatého do právneho poriadku SR Zmluvou o pristúpení SR k EÚ – čl. 3 ods. 1 Aktu o podmienkach pristúpenia SR k EÚ publ. pod. č. 185/2004 Z. z.; čl. 50 Charty základných práv Európskej únie).

rozhodnutí so zameraním sa obzvlášť na ich výrokovú časť umožní prokurátorovi kvalifikovane porovnať skutkové okolnosti a zákonné znaky priestupku, pre ktorý konkrétna osoba už bola právoplatne postihnutá, a trestného činu tvoriaceho predmet trestného stíhania vedeného voči takejto osobe.

V prípade kladného výsledku spomínanej komparácie je úlohou dozorového prokurátora dať služobným postupom podnet svojmu kolegovi plniacemu úlohy v rámci netrestnej zložky pôsobnosti prokuratúry, aby za účelom dosiahnutia zrušenia príslušného správneho aktu orgánu verejnej správy využil jeden z prostriedkov dozoru nad dodržiavaním zákonov orgánmi verejnej správy a podal proti priestupkovému rozhodnutiu, tvoriacemu v konkrétnej trestnej veci prekážku ne bis in idem, protest prokurátora. Ak by sa tak nestalo a nedošlo by k zrušeniu predmetného individuálneho správneho aktu, každý ďalší procesný úkon orgánov činných v trestnom konaní vo vzťahu k dotknutému čiastkovému útoku pokračovacieho trestného činu by bol poznačený rozporom so zákonom, Ústavou ako aj príslušnými medzinárodnými zmluvami pre porušenie zásady ne bis in idem, nech už by samotné trestné konanie napokon skončilo akýmkoľvek spôsobom.¹¹

Pokiaľ si prokurátor zaradený na netrestnom úseku po náležitom preskúmaní na vec sa vzťahujúceho spisového materiálu osvojí v nadväznosti na splnenie už spomínaných základných predpokladov názor o reálnej existencii takejto prekážky, dospeje k záveru o nezákonnosti prejednávania predmetnej veci v priestupkovom konaní správnym orgánom. Svoj právny názor v podanom proteste prokurátora odôvodní tak, že skutok, pre ktorý bola osoba priestupcu postihnutá, nie je priestupkom, ale trestným činom, resp. jedným z čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu, o ktorom nemal právomoc rozhodovať správny orgán, keďže právomoc konať vo veci prislúchala orgánom činným v trestnom konaní. Ak teda správny orgán za týchto procesných predpokladov prejednal ako priestupok skutok, ktorý v konečnom dôsledku vykazuje znaky trestnoprávnej relevancie a je postihnutelný ako trestný čin, konal v rozpore s ust. § 2 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch, pričom o takúto nezákonnosť sa v aplikačnej praxi netrestného úseku prokuratúry opiera dôvodnosť podania protestu prokurátora. V danom kontexte býva dotknutý správny orgán zároveň usmernený, aby po vyhovení protestu prokurátora a zrušení

¹¹ rozhodnutie EŠLP zo dňa 10. februára 2009 (veľká komora) vo veci Zolotukhin v. Rusko, sťažnosť č. 14939.

priestupkového rozhodnutia ďalej postupoval tak, že postúpi vec príslušnému prokurátorovi¹², ktorý viaceré zaznamenané skutky komplexne vyhodnotí a prijme adekvátne zákonné opatrenia na vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti.

5. Frekventovaný prípad z aplikačnej praxe

V záujme vytvorenia si reálneho obrazu je vhodné charakter tohto aplikačného problému ilustrovať na konkrétnom trestnom čine a konkrétnom priestupku, pri ktorých vzniká potreba odstránenia prekážky ne bis in idem v teritoriálnej pôsobnosti Okresnej prokuratúry Trnava azda najčastejšie. Týmto je trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona v kontexte predchádzajúceho postihu totožnej osoby za priestupok proti občianskemu spolunažívaniu, ktorého skutkový základ najčastejšie spočíva vo verbálnom, prípadne menej závažnom fyzickom útoku smerujúcom voči osobe spĺňajúcej kritériá blízkej osoby, resp. osoby v starostlivosti alebo výchove páchatel'a z hľadiska trestného práva hmotného.

Až do okamihu doplnenia osobitnej skutkovej podstaty priestupku¹³ s účinnosťou od 01.01.2016 boli tieto konania v administratívno-právnej rovine kvalifikované ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 49 ods. 1 písm. a), alebo písm. d) zákona o priestupkoch. Pôjde teda o prípady, kedy určitá osoba bola právoplatne sankcionovaná spravidla Okresným úradom, odborom všeobecnej vnútornej správy, či už rozkazom o uložení sankcie za priestupok, alebo štandardným rozhodnutím o priestupku za konanie napĺňajúce znaky jedného zo spomínaných priestupkov proti občianskemu spolunažívaniu a následne sa v neskôr iniciovanom trestnom konaní ukáže, že takýto útok, pôvodne sa javiaci len ako priestupok, zapadá do rámca objektívnej i subjektívnej súvislosti trestnoprávne relevantného konania páchatel'a, skutkovo precizovaného vo výrokovej časti uznesenia o vznesení obvinenia totožnej osobe za zločin týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 ods. 1 písm. a), ods. 3 písm. d) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. b) Trestného zákona. V záujme komplexného vyvodenia trestnoprávnej zodpovednosti páchatel'a za všetky skutky napĺňajúce znaky čiastkových útokov predmetného pokračovacieho zločinu sa tak stáva nevyhnutým vysporiadať sa s predchádzajúcim priestupkovým postihom za jeden, prípadne

¹² § 71 písm. a) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

¹³ § 49 ods. 1 písm. e) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

viaceré z nich, na čo sa v aplikačnej praxi využíva práve podanie protestu prokurátora proti dotknutému správne mu aktu.

6. Úskalia odstránenia prekážky ne bis in idem protestom prokurátora

V tejto súvislosti celkom legitímne vyvstáva otázka ohľadom samotnej opodstatnenosti využitia takéhoto právneho prostriedku dozorovej činnosti prokurátora pôsobiaceho na netrestnom úseku, ktorého esenciálnym predpokladom je rozpor správneho aktu so zákonom, prípadne iným všeobecne záväzným predpisom.¹⁴ V tomto kontexte nebudú problematické prípady, kedy skutok postihnutý ako priestupok už v čase rozhodovania správneho orgánu zrejme nasvedčoval naplneniu znakov skutkovej podstaty niektorého z trestných činov zakotvených v osobitnej časti Trestného zákona a v dôsledku pochybenia konajúceho správneho orgánu bol v tomto zmysle podkvalifikovaný. Od čoho však odvíjať nezákonnosť priestupkového rozhodnutia v situácii, kedy skutkový stav v čase rozhodovania správneho orgánu objektívne neumožňoval konštatovať trestnoprávny rozmer konania páchatel'a, čo sa pravidelne vyskytuje práve pri priestupkoch proti občianskemu spolunažívaniu? Orgány verejnej správy v tejto súvislosti pri rozhodovaní o protestoch prokurátora, ktorým zatiaľ zvyknú konzistentne vyhovovať, poukazujú na skutočnosť, že v čase vydania priestupkového rozhodnutia boli na takýto procesný postup splnené všetky zákonné predpoklady a nič nenasvedčovalo trestnoprávnemu rozmeru konania páchatel'a. Toto spravidla pramení od v danom okamihu nedostatočne ustálených všetkých relevantných skutkových okolností, zistenie ktorých však neraz nezávisí len od kvalitatívnej úrovne procesného postupu konajúceho orgánu. Spomínanej argumentácii orgánov verejnej správy treba celkom nepochybne do istej miery prisvedčiť, keďže tieto v porovnaní s orgánmi činnými v trestnom konaní nedisponujú tak účinnými právnymi prostriedkami za účelom kvalifikovaného vyšetrenia veci a v čase vydania ich rozhodnutia nemali faktickú možnosť vyriešiť vec iným spôsobom, keďže trestné stíhanie bolo začaté a obvinenie osobe priestupcu vznesené až následne, a to v nadväznosti na tomto zodpovedajúci vývoj dôkaznej situácie. Zohľadniac uvedené sa podľa všetkého neponúka iné riešenie, než konštatovať rozpor rozhodnutia orgánu verejnej správy so zákonom prejavujúci sa až ex post, t.j. po zistení ďalších súvisiacich skutočností, v kontexte ktorých sa z pôvodne zákonného rozhodnutia stáva rozhodnutie nezákonné, brániace opodstatnenému verejnemu záujmu na postihnutí skutkov páchatel'a v konečnom dôsledku v trestnoprávnej rovine.

¹⁴ § 23 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.

Ďalším diskutabilným momentom vo vzťahu k využívaniu takéhoto spôsobu odstránenia prekážky ne bis in idem je jeho nezvratnosť. Celkom reálne totiž môže nastať situácia, že po vznesení obvinenia páchatel'ovi pokračovacieho trestného činu a zrušení predchádzajúceho priestupkového rozhodnutia na základe protestu prokurátora sa trestné konanie nebude vyvíjať spôsobom smerujúcim k vyvodu jeho trestnoprávnej zodpovednosti. Zaiste má každý trestný právnik pôsobiaci v aplikačnej praxi vedomosť o tom, že zámer ukončiť trestné stíhanie právoplatným rozhodnutím o uznaní viny a uložení zákonného trestu môže v konečnom dôsledku stroskotať na rozličných príčinách, ktoré sa v prípade rámcovo analyzovaného druhu kriminality zakladajú najmä na neunesení dôkazného bremena orgánmi prokuratúry v konaní pred súdom, častokrát v nadväznosti na modifikáciu dôkaznej situácie po podaní obžaloby. V týchto situáciách potom hrozí paradoxný stav, kedy nielen možnosť trestného, ale aj priestupkového postihu páchatel'a za jeho verejnoprávny delikt bude v konečnom dôsledku vylúčená, a to z prostého dôvodu, že pôvodné priestupkové rozhodnutie bolo po podaní protestu prokurátora zrušené a ďalšie prejednanie konania páchatel'a orgánom verejnej správy bude znemožnené založením prekážky ne bis in idem vydaním oslobodzujúceho rozsudku, alebo dokonca uznesením o zastavení trestného stíhania, ako to vyplýva z judikatúry Súdneho dvora Európskej únie.¹⁵ V konečnom dôsledku neúspešné trestné stíhanie vedené aj ohľadom skutku pôvodne prejednaného v priestupkovom konaní, za ktorý bol obvinený uznaný vinným zo spáchania priestupku a náležite sankcionovaný, tak môže fakticky viesť k negácii zodpovednosti za priestupok a jej následkov, a to bez možnosti dosiahnuť v tomto smere akúkoľvek dodatočnú nápravu. Obávam sa, že na elimináciu spomínaného rizika nie je možné za aktuálnej legislatívnej situácie a judikatúry vyvíjajúcej sa na tomto úseku nájsť jednoznačne účinný recept, keďže nie všetky dôvody potenciálne vedúce k oslobodeniu stíhanej osoby spod obžaloby, resp. k zastaveniu jej trestného stíhania, možno identifikovať v dispozičnej sfére prokurátora ako procesnej strany zodpovednej za unesenie dôkazného bremena v konaní pred súdom.

Literatúra:

¹⁵ rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 28. septembra 2006 vo veci C-150/05, Jean Leon Van Straaten proti Holandskému kráľovstvu a Talianskej republike.

- FRUMAROVÁ, K.: Zásada ne bis in idem, omyl v osobě pachatele a další vybrané aspekty blokového řízení z pohledu základních zásad správního trestání. Trestnoprávna a administrativnoprávna zodpovednosť - zborník príspevkov z konferencie, Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014, 275 str., ISBN 978-80-8082-777-9.
- POTASCH, P.: Komparatívne perspektívy verejnoprávných deliktov. Žilina/Bratislava: Eurokódex/Paneurópska vysoká škola, 2011, 248 str., ISBN 978-80-89447-53-4.
- VALO, M.: Ne bis in idem v slovenskom (európskom) trestnom práve a potrestanie za priestupok. Justičná revue, 61, 2009, č. 6-7, s. 758 – 774.
- príkaz generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 27. júna 2006 o postupe prokurátorov pri vykonávaní pôsobnosti prokuratúry v netrestnej oblasti por. č. 15/2006 v znení neskorších príkazov.
- rozhodnutie ESLP zo dňa 02. septembra 1998 vo veci Lauko proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 26138/95.
- rozhodnutie ESLP zo dňa 02. septembra 1998 vo veci Kadubec proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 27061/95.
- rozhodnutie ESLP zo dňa 10. februára 2009 (veľká komora) vo veci Zolotukhin v. Rusko, sťažnosť č. 14939.
- rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7Sžo/66/2015 zo dňa 20. októbra 2016.
- rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 28. septembra 2006 vo veci C-150/05, Jean Leon Van Straaten proti Holandskému kráľovstvu a Talianskej republike.
- zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.
- zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.
- Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

DAŇOVÉ VS. TRESTNÉ KONANIE - NE BIS IN IDEM V POSTUPOCH VYBRANÝCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOV EÚ

JUDr. Mário Ernest¹

EUROJUST

Cieľom príspevku je komparácia postupov vybraných členských štátov EÚ v oblasti posudzovania inštitútu daňového penále. Komparácia je zameraná na dva okruhy otázok.

Prvým okruhom je určenie toho, či právny poriadok daného štátu pozná takýto inštitút (obdoba daňovej pokuty v zmysle zák. č. 280/2009 Z. z.) vrátane posúdenia, či daňové penále je trestnou sankciou v zmysle čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Druhým okruhom je opísanie postupov členských štátov v prípade, keď dochádza k ‚paralelnému‘ konaniu o danom skutku ako správneho / daňového deliktu, a k trestnému konaniu a to so zameraním sa na prípadnú prekážku veci rozhodnutej a právo nebyť potrestaný dva krát za totožný skutok.

Z analyzovaných právnych úprav vyplýva, že daňové orgány členských štátov EÚ majú rozdielne právomoci a naprieč EÚ sa uplatňujú rôzne modely, ktorými je vykonávaná daňová správa s poukazom na možné prepojenie týchto právomocí na činnosť orgánov činných v trestnom konaní. Za nevyhnutného zjednodušenia je možné vyabstrahovať tri skupiny právnych úprav z hľadiska procesov a právomocí daňových orgánov.

Predložená komparácia je tak iba nevyhnutým priblížením sa k riešeniu konkrétnych vecí a nerobí si ambíciu na komplexné popísanie problematiky, ktoré si vyžaduje výrazne hlbšiu znalosť národných právnych úprav.

I.

¹ Autor pôsobí ako zástupca národného člena za SR v Eurojuste a je zároveň externým doktorandom na Katedre teórie práva a ústavného práva Právnickej fakulty Trnavskej Univerzity. Príspevok bol prednesený dňa 9.6.2017 na konferencii *Ne bis in idem - medzi správnym a súdnym trestaním*. Na spracovaní príspevku sa aktívne podieľal Mgr. Lukáš Starý, národný člen za Českú republiku v Eurojuste, ktorému autor ďakuje za poskytnutie všetkých potrebných podkladov k danej téme.

Prvú skupinu právnych úprav charakterizuje oddelenosť daňového a trestného konania, keď pre skutok, ktorý môže byť právne posúdený ako daňový delikt, ako aj trestný čin možno viesť dve konania s možným uložením dvoch sankcií. Tieto štáty poznajú inštitút daňového penále, ktoré daňové orgány ukladajú v správnom konaní na základe zistenia porušenia daňových predpisov. Do tejto skupiny krajín patrí Maďarsko, Bulharsko, podobný model uplatňuje Lotyšsko a Švédsko.

Maďarsko

V maďarskom právnom poriadku sú daňové penále ukladané v správnom konaní daňovými orgánmi. Ich výška je určená priamo zákonom a podľa okolností prípadu je možné výšku penále znížiť, alebo od nej upustiť. Účelom daňového konania v Maďarsku je okrem iného výber daňových strát v dôsledku podvodných daňových konaní, keď sa súčasťou rozpočtu stávajú daňové penále ukladané na základe nezaplatených daní. Daňové penále tak predstavuje právny dôsledok porušenia primárnej daňovej povinnosti, ktorý má donucujúcim a odstrašujúcim charakterom pôsobiť na riadne splnenie daňovej povinnosti. Daňový orgán, ktorý v rámci daňového konania zistí daňový nedoplatok presahujúci zákonom stanovenú hranicu, rozhodne jednak o uložení daňového penále, a zároveň vykoná podnet na začatie trestného konania. V zmysle maďarskej právnej úpravy uložená sankcia v podobe daňového penále nepredstavuje pre prípadné trestné konanie prekážku veci rozhodnutej.

Bulharsko

Podľa bulharského práva je rovnako možné uložiť daňové penále a súčasne i trestnú sankciu a to v princípe aj za totožný delikt. Prax bulharských orgánov v takýchto veciach aplikuje pravidlá stanovené výkladovým rozhodnutím trestného kolégia Najvyššieho súdu, v zmysle ktorého je možné pre totožné konanie uložiť správnu pokutu ako i trestnú sankciu avšak za jediného predpokladu, že administratívna sankcia nemá v svojej podstate trestnú povahu. Daňové a trestné konania vo veci daňových deliktov sú zahajované na sebe nezávisle a ich závery nezakladajú prekážku veci rozhodnutej.

Švédsko

Postupy švédskych orgánov sú v praxi značne ovplyvňované judikatúrou ESĽP vo veciach *ne bis in idem*. Švédska právna úprava dovoľuje na základe totožného hmotnoprávneho konania vykonať daňové či trestné konanie nezávisle na sebe, avšak nie

súčasne. Daňové penále sú ukladané na základe zákona a v zmysle judikatúry ESLP sú považované za sankciu trestného charakteru. Ak je pre totožný skutok začaté trestné alebo daňové konanie, toto začaté konanie má prioritu a malo by sa v jeho rámci o veci rozhodnúť s konečnou platnosťou.

Lotyšsko

Právna úprava Lotyšska rovnako rozoznáva samostatné daňové a trestné konanie, ktoré je možné viesť pre totožné protiprávne konanie. Daňové penále sú ukladané v správnom konaní na základe zákona, pričom aktuálna judikatúra dovodzuje diskrečnú právomoc daňovej správy pre postup v súlade so zásadou proporcionality. V rámci rozhodovania v správnom súdnictve bol ďalej judikovaný záver o tom, že daňové penále môže byť posúdené ako trestná sankcia v zmysle čl. 6 Dohovoru. Princíp ne bis in idem sa v lotyšskom práve odráža tak, že ak sa vedie trestné konanie vo veci, v ktorej už bolo skôr iným orgánom (administratívnym / trestným) právoplatne rozhodnuté, je nutné vziať toto rozhodnutie a najmä uloženú sankciu pri novom rozhodovaní do úvahy. Zásada pritom platí obojstranne.

II.

Druhá skupina krajín sa vyznačuje výrazne iným prístupom k posudzovaniu a riešeniu daného problému. Kým v prípade prvej skupiny krajín môže dôjsť k realizácii dvoch konaní, v prípade nasledujúcich krajín dochádza k spolupráci daňových a trestných konaní tak, aby sa viedlo jedno (spoločné) konanie, ktoré je reakciou príslušných orgánov na porušenie daňových pravidiel. Prax ako aj kompetencie príslušných orgánov sa líšia, avšak naznačený princíp UNA VIA je v daných krajinách v svojej podstate totožný. Podľa závažnosti zistených skutočností je určovaná právomoc daňových orgánov, či orgánov činných v trestnom konaní, dôsledkom čoho je, že nemôže dôjsť k vzniku prekážky veci rozhodnutej, keďže v totožnej veci sa nerozhodne dva krát. Princíp UNA VIA vo svojej praxi aplikujú napr. Litva, Belgicko, Holandsko, Fínsko a Nemecko.

Litva

Ak správca dane zistí porušenie daňových predpisov, ukladá peňažnú sankciu. Ak správca dane ďalej zistí, že takéto porušenie daňového práva zakladá znaky trestného činu, postúpi vec orgánom činným v trestnom konaní za účelom postupu podľa trestného poriadku. Následne sa o danom skutku koná ako o trestnom čine podľa trestnoprávnych predpisov.

Správca dane v takomto prípade uplatňuje v adhéznom konaní náhradu škody, ktorá bola spôsobená konaním proti daňovým predpisom ku škode štátneho rozpočtu.

Belgicko

Prax belgických orgánov v celom rozsahu uplatňuje vyššie uvedenú zásadu UNA VIA. Orgány daňovej správy a orgány činné v trestnom konaní určia kompetentný orgán, ktorý bude v konkrétnej veci konať na základe vzájomných konzultácií, rešpektujúc zásadu subsidiarity a práve možný vznik prekážky ne bis in idem. V správnom konaní rozhodujú orgány daňovej správy o miere porušenia daňových pravidiel a ukladajú sankcie za takéto porušenie, pričom majú diskrečnú právomoc. V prípadoch závažných daňových podvodov, organizovaných podvodov, alebo ak sú v rámci konania vyžadované prostriedky vyšetrovania, konanie vykonávajú orgány činné v trestnom konaní (polícia a úrad prokurátora). Daňová správa sa v takom prípade podieľa na vyčíslení výšky daňového úniku. Ak napriek všetkému nastane situácia, v ktorej po rozhodnutí o uložení správnej sankcie dôjde k trestnému stíhaniu, vykonateľnosť rozhodnutí o uložení pokút a sankcií sa odkladá. Ak je po skončení vyšetrovania vec predložená trestnému súdu, vykonateľnosť sankcií zanikne úplne. Ak sa vyšetrovanie ukončí rozhodnutím „o nestíhaní“, takéto rozhodnutie má za následok obnovu vykonateľnosti správnych sankcií.

Fínsko

Podľa fínskeho práva sú daňové orgány oprávnené rozhodnúť, či v danej veci bude uložená daňová pokuta, alebo vec predložia orgánom činným v trestnom konaní. Uložená daňová sankcia má vo Fínsku podľa judikatúry ESRP ako aj Najvyššieho súdu povahu trestnej sankcie v zmysle čl. 4 ods. 1 Protokolu č.7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ak sa už raz vo veci rozhodlo o uložení, či neuložení daňovej pokuty, nemožno súčasne pre totožný skutok podať obžalobu. Výnimkou je len prípad, keď sa vo veci objaví nový dôkaz, alebo skutočnosť a rozhodnutie o uložení daňovej pokuty je zrušené príslušným daňovým orgánom. V okamihu postúpenia veci Polícii už nemožno ukladať pokuty v daňovom konaní. Rozhodnutia prijaté v daňovom konaní nemôžu byť nijako dotknuté rozhodnutím v trestnom konaní.

Holandsko

Podobne ako v predchádzajúcich prípadoch je v kompetencii príslušných orgánov, aby rozhodli, či bude podľa okolnosti prípadu vo veci vykonané trestné, či daňové konanie. Holandské právo pozná daňové penále, ktoré sú ukladané rozhodnutím daňového orgánu s diskrečnou právomocou. Niektoré daňové delikty môžu byť súčasťou trestného obvinenia a v takom prípade je vec prejednávaná zvláštnymi senátmi správnych súdov, alebo trestnými súdmi. Daňové penále sú v holandskom práve považované za trestnú sankciu.

Nemecko

Právomoc pre vyšetrovanie daňových deliktov patrí v Nemecku ako daňovým orgánom, tak aj orgánom činným v trestnom konaní, pričom v oboch prípadoch sa uplatní princíp legality. Konanie o daňovom delikte je možné medzi jednotlivými orgánmi navzájom „odovzdávať“ pričom existujú prípady, keď je daná výlučná právomoc štátneho zastupiteľstva. Daňové orgány sú však aj v takýchto prípadoch oprávnené sa na konaní podieľať a sú vyrozumievané o termínoch procesných úkonov. Takýmto spôsobom sa predchádza situácii, kedy by o totožnej veci rozhodovali oba zainteresované orgány bez vzájomnej vedomosti o súvisiacich konaniach. Nemecké právo inštitút daňového penále nepozná.

III.

Tretiu skupinu analyzovaných štátov predstavujú tie, ktoré nespádajú ani do jednej z vyššie uvedených skupín kvôli absencii príbuzných znakov. Do tejto kategórie možno zaradiť Estónsko a Portugalsko.

Estónsko

Daňový orgán je oprávnený rozhodnúť o výške daňového nároku, uložiť jeho vymáhanie a zároveň rozhodnúť o daňovom úroku. Účelom daňového úroku (úroku z omeškania je iba náhrada straty z nezaplatených prostriedkov. Takéto konanie a rozhodnutie v jeho rámci nemajú trestnú povahu.

Portugalsko

Porušenie daňového práva môže byť vyhodnotené ako trestný čin, prejednanie ktorého patrí do právomoci súdom, alebo ako iný delikt ktorého prejednanie prináleží daňovým orgánom. Proti rozhodnutiu daňových orgánov možno podať opravný prostriedok, o ktorom rozhoduje súd. V oboch konaniach môže byť vedľa iných sankcií uložená aj sankcia, ktorá

zodpovedá peňažnému trestu (pokute). Prípadný konflikt medzi daňovým a trestným konaním rieši inštitút ‚prerušenia trestného konania‘. Trestné konanie musí byť prerušené do doby, než je v daňovom spore rozhodnuté o zákonnosti daňového výmeru. Rozhodnutie v daňovom konaní zakladá prekážku veci rozhodnutej vo vzťahu k trestnému konaniu o daňovom trestnom čine, a to v rozsahu v akom bolo o jednotlivých otázkach rozhodnuté.

Záver

Tak, ako je uvedené v úvode, cieľom príspevku nie je poskytnúť komplexný prehľad právnych úprav a postupov členských štátov v danej oblasti. Zámerom je poskytnúť záujemcovi prehľad základných modelov, ktoré členské štáty uplatňujú pri riešení možného konfliktu medzi daňovým a trestným konaním, ktorý by spôsobovala prekážka veci rozhodnutej. Z dostupnej komparácie je zrejmé, že v zásade sa medzi členskými štátmi uplatňujú vyššie opísané modely charakterizované buď ako oddelenosť dvoch konaní, alebo jedno konanie s cieľom dospieť k jednému rozhodnutiu pokrývajúcemu všetky aspekty daného protiprávneho konania. Nič menej aj takého rozlíšenie je len svojim spôsobom inštruktážne, pretože aj v prípade oddelených konaní, tieto na seba môžu vzájomne vplyvať (Lotyšsko, Švédsko).

Z hľadiska predídeniu postihu osoby pre totožný skutok dva krát sa javí byť princíp UNA VIA opísaný v praxi Belgicka, či Fínska ako vhodnejšie riešenie, než spoliehanie sa na uplatnenie vzájomného vplyvu už raz urobených rozhodnutí. Jedná sa to totiž o postup pri ktorom je od počiatku zrejmé, že o danom skutku bude existovať len jedno rozhodnutie, ktoré v sebe bude zahŕňať všetky aspekty postihnutia za protiprávne konanie. Nemalý význam pri právnej úprave však bude zohrávať tradícia postavenia správnych orgánov v danej krajine a ich zákonom vymedzené právomoci.

Pri štúdiu danej problematiky nebolo možné nevšimnúť si, aký veľký význam jednotlivé štáty pripisujú judikatúre ako ESLP, tak i Súdneho Dvora EÚ. Judikatúra týchto súdov ma v postupoch členských štátov svoj význam jednak pri posudzovaní práva nebyť postihnutý za totožné konanie dva krát a jednak pri určení toho, či sa pri uložení administratívnej sankcie jedná o sankciu trestnú v svojej podstate.

Judikatúra ESĽP vo vzťahu k ne bis in idem prešla celkovo svojím búrlivým vývojom, ktorý vyústil až do zjednocujúceho rozhodnutia vo veci Sergej Zolotuhkin proti Rusku, závery ktorého je možné aplikovať aj pri posudzovaní danej problematiky.

Posúdením toho, či sa jedná o sankciu trestnú v svojej podstate sa zoberal Súdny dvor EÚ vo veci Aklagaren vs. Hans Akerberg Fransson, C - 617/10 z 26.2.2013. V zmysle jeho záverov zásada ne bis in idem uvedená v článku 50 Charty základných práv Európskej únie nebráni tomu, aby členský štát za to isté konanie spočívajúce v nesplnení povinnosti podať priznanie k dani z pridanej hodnoty uložil daňovú a následne trestnú sankciu, pokiaľ prvá sankcia nemá trestnú povahu, čo musí overiť vnútroštátny súd.

Pre účely posúdenia trestnej povahy daňových sankcií sú ďalej podľa súdu relevantné tri kritériá. Prvým kritériom je právna kvalifikácia porušenia vo vnútroštátnom práve, druhým je samotná povaha porušenia a tretím povaha a stupeň prísnosti sankcie, ktorá hrozí dotknutej osobe (pozri ďalej rozsudok z 5. júna 2012, Bonda, C-489/10, bod 37).